



V S E B I N A :

LUNA SIJE KLAĐ'VO BIJE ...	433
Viki Uhan	
BRDA, BRDA ...	436
Ludvik Zorut	
DVA ZAPISA IZ PLANINSKEGA DNEVNIKA	
Ludvik Košir	444
NA VOGAR	
Dušan Novak	448
NOVEMBRSKI IZLETI	
Janez Pretnar	451
IZ TRENTE V VRATA	
Inez Jerom	452
PRIGORJE KARNIJSKIH ALP	
Dr. Viktor Vovk	453
SMRT JE ZAORALA NA MEDANSKI NJIVI ...	
Ludvik Zorut	464
DRUŠTVENЕ NOVICE	466
VARSTVO NĀRAVE	469
RAZGLED PO SVETU	471
OBČNI ZBORI	474
DRUŠTVENЕ NOVICE	475

NASLOVNA SLIKA:

MLADINA PO PARTIZANSKIH POTEH

Foto: prof. Letinic Sime

ZDROŽENE PAPIRNICE LJUBLJANA

SEDEŽ: LJUBLJANA – VEVČE

Ustanovljene leta 1842

Izdajajo

SULFITNO CELULOZO I. a za vse vrste papirja

PINOTAN – strojnil ekstrat

BREZLESNI PAPIR za grafično in predelovalno industrijo; za reprezentativne izdaje, umetniške slike, propagandne in turistične prospakte, za pisemski papir in kuverte najboljše kvalitete, za razne protokole, matične knjige, obrazce, šolske zvezke in podobno

SREDNJEFINI PAPIR za grafično in predelovalno industrijo: za knjige, brošure, propagandne tiskovine, razne obrazce, šolske zvezke, risalna bloke itd.

KULERJE za kuverte, obrazce, bloke, formularje, reklamne in propagandne tiskovine

KARTONE za kartoteko, fascikle in mape

RASTIRAN PAPIR, brezlesni in srednjefini za šolske zvezke, za uredne in druge namene

PELURNI PAPIR, bel in barvan

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE!

PLANINSKA ZALOŽBA

V založbi

PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

je izšla specjalna planinsko-turistična karta

»BOHINJSKE IN FUŽINSKE PLANINE«

v merilu 1 : 20 000

Karta je izdelana po najnovejših geodetskih in turističnih podatkih, v šestih barvah, z najnovejšim stanjem poti in cest, s kompletno prikazanim reliefom, s plastnicami in skalovjem, gozdnimi površinami in ruševjem, obseg 90 X 65 cm.

Prodajna cena N din 13.-, trgovska prodajna mreža ima poseben popust.

Naročite jo pri

PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE,
Ljubljana, Dvoržakova 9, tel. 312-553

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revijo izdaja dvanajstkrat na leto. Članke pošljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiski in klisnje izdaje Tiskarna »Jože Moškrin« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.-, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.- ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izroče upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

planinski vestnik

glasilo planinske zveze Slovenije I. 1967 - št. 10

LUNA SIJE, KLAĐVO BIJE...

Viki Uhán

Seveda pa je zimski alpinizem več kot garanje in svojih zimskih vzponov ne morem z ničimer primerjati.

Rado Kočevar
(PV 1966, str. 500)

FEBRUAR 1965

Kakor čarobna piramida kipi pred nami kvišku ponosni Jalovec. Čimbolj se mu bližamo, tembolj se izgublja tista njegova lepotă, ki jo lahko zreš s Slemenom. Pridobiva pa na nečem drugem: čimbolj se bližamo njegovi steni, tembolj srce trepetata v velikem pričakovanju novih doživetij. Stena, lepotă, doživetja, hotenja...

Zasnežena streha Jalovca je že nehala žareti in tista očarljiva jutranja svetloba se je že pretopila v svetel zimski dan. Modro nebo in mraz dajeta upanje na stanovitno vreme. Pod Šitami Boro in Mac snameta nahrbnika.

»Srečno!«

Peter in jaz imava drug cilj. Na Jalovec, pa kakorkoli. Izbereva najlažo pot. V kuloarju se ozревa nazaj. Eden od njiju je že zdelal prvi raztezaj. Peter fotografira Kotovo špico, ki je že vsa v soncu. Še en pogled njima dvema v Šitah. Toda tam ni nobenega več. Le kaj se je zgodilo? Opaziva ju, kako sestopata po plazu proti dolini.

MAJ 1965

Stene so še v snegu. Na Kegljišču v Jalovčevi steni Tine glasno premišljuje: »Sreča, da je že v prvem raztezaju odletel. Sicer pa naju ne more Macova zlomljena ključnica in mavec ter nekaj mesecov počivanja odpraviti kar tako, da ne bi več mislila na zimsko ponovitev.«

OKTOBER 1965

Poleti ni bilo časa za oglede in sedaj je zadnja priložnost. Više gori je že nekajkrat zapadel sneg, a se ni obdržal. V Tamarju je sprejem alpinistov.

Naslednji dan greva v steno. Police in grapa na levi dasta dovolj upanja na hiter zimski vzpon. Morda bo le izstop iz stene otežkočen s kako opastjo, sicer je pa na levi strani luknja in tam bi se dalo tudi pozimi kaj zabit.

JANUAR 1966

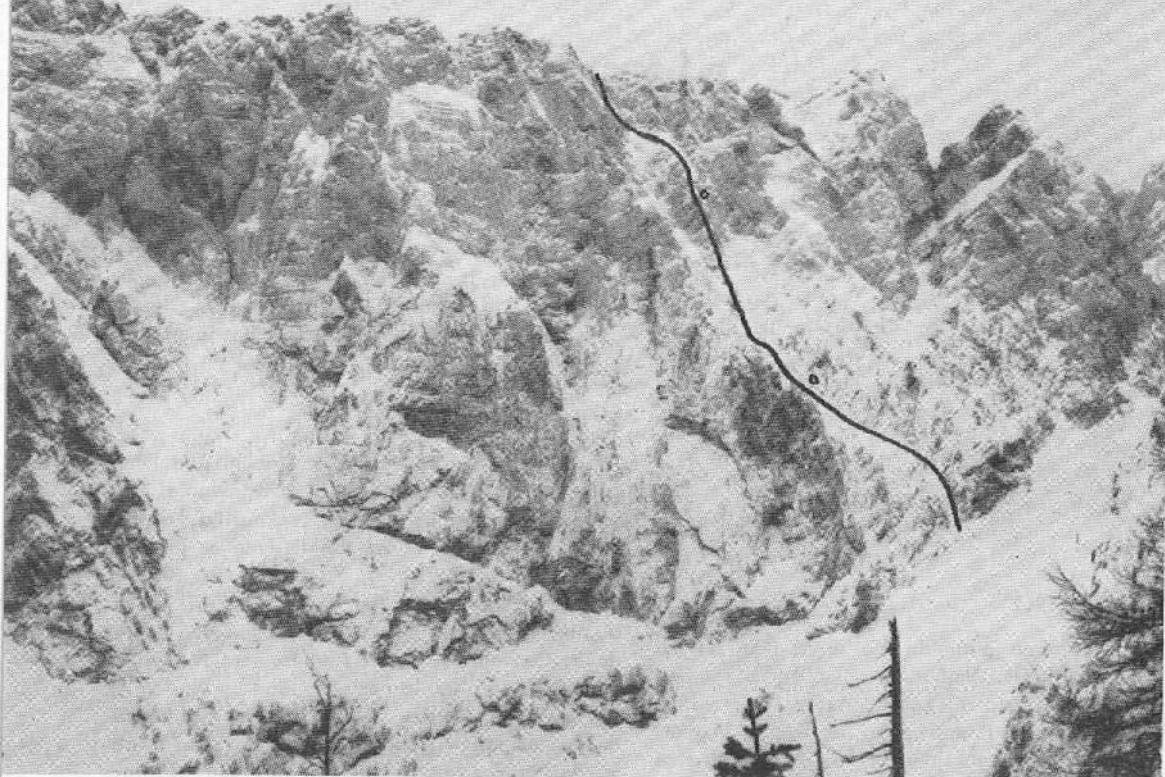
Za novoletne praznike ni bilo v dolini pod Poncami nič posebnega. Veselo silvestrovjanje, da, zelo veselo je bilo. Opremo sva pustila kar pri Mimi v Tamarju: »Naslednjo nedeljo prideva zopet. Na svodenjel.«

V petek skoraj pritečeva v Tamar. Jutri imava oba »angleška« soboto, kakor pravi Tine. Računava: Če nama jo stena zagode, se bova vrnila pozno, lahko pa šele naslednji dan. Mir je v koči in zunaj še mračno, ko prištokljjava iz »ta temnega« (skupnega ležišča). Stražar ob karavli prav zaspano odkima na nojin pozdrav in si verjetno misli: »Jaz tukaj zmrzujem, vidva norca gresta pa še naprej. In to za zabavo!?!« Vsak po svoje!

V gozdu izmenoma godrnjava, komur se pač udere sneg pod težo nahrbnika. Više gori pa je sneg trd in čedalje bolj strm. Tega se razveseli, saj imava vzrok, da si nataknova dereze, kar težo nahrbnika takoj nekoliko zmanjša.

»Da bova le preko tega nesrečnega prvega raztezaja,« pravi, ko se loti poledenele skale. Lepo napreduje. Toda neka nestrpnost noju obdaja. Ne, ni strah. Le težko čakava trenutka, ko bova oba preko tega prvega raztezaja, kjer sta imela prijatelja preteklo zimo »polete«. Tine brez pomislov zabije, kjer vidi dobro razpok. Če bova še midva letela, bova vsaj kak meter manj. Pazljivo varujem, toda pogled mi od časa do časa splava nekaj metrov niže na smučarske palice, ki sva jih pustila pod steno, in naprej na kočo v Tamarju in po dolini pod Poncami. Vreme ne kaže slabo, pa tudi dobro ne.

Ledu je samo za prst. Težko je priti do razpok. Spiralni klini za led ne pridejo v poščev. Premalo je ledu. Na srečo ta izlizani poledeneli žleb ni preveč strm, tako da se nekako »da«. Na pomajkljivo varovanje ne mislim preveč. Sicer pa: Kako je z varovanjem pri zimskih vzponih? Nekaj raztezajev imava opraviti s poledenelo skalo. Gladka je kot steklo. Težko postaja na mestih,



Severno ostenje Sit – zapadni del. Vrisana je zimska varianta smeri Jesih–Gostiša.
o bivak. || Plezala 8.–10. I. 1966 Tine Gričar–Viki Uhan.

Foto T. Gričar

kjer je bilo poleti lahko. Že čutim na levi tisto široko polico, ki gre rahlo v levo preko stene do široke grape, ki pripelje na vrh stene. Toda Tine vidi v desno klin.

»Kjer je klin, tam je smer!«

Ko ugotovi, da klin ni v smeri, se rahlo zasmehi in oba se zagledava proti Jalovcu, kjer sva v Comicijevi prečki čarala zaradi starega pregovora. Klin je imel oznako RK. Verjetno ga je pri prvi zimski ponovitvi zabil Kočevarjev Rado. Od tu dalje brez težav doseževa veliko polico.

»Sedaj sva dobra,« vsaj tako sva mislila. Polica je dolga in na koncu se zoži in na stebri desno od grape ni o njej nikakega sledu. Samo strm sneg, ki se trga pod najino težo. Poizkušava priti v grapo. Ne gre. Iščeva še variante na desni strani steba. Tam še slabše kaže. Noč se bliža. No ja, ker sva že tolkokrat bivakirala, bova pa še enkrat. Kaj je zimski bivak z opremo, če sva onega v Jurjevcu prestala brez vsega!

Do konca dneva je še precej, a midva se bolj zanimava za »komfort« najnega bivaka kot pa za rešitev steba. Najdeva polico pod prevodom in še izkopljeva v sneg. Pravo lastovičje gnezdo postane. Ob mraku že brni kuhalnik in na pol sva že v slonovih nogah.

»To je pravo udobje proti bivaku v Prisojniku. Pa samo dva sva in se bova lahko še obračala.«

Dolgo v noč obujava spomine na preteklo sezono. Potem spiva do jutra brez obračanja.

Jutro kot običajno. Začne se daniti. Mraz pritisne. S sončno svetlogo zamro še zadnje zvezde. Danes je treba problem steba rešiti ali pa se umakniti. Z velikim poletom začneva. Od gozda v dolini že lezejo temne točke po strmini navzgor. Težave so velike.

Naprej ali nazaj?

Na srečo ima Tine s sabo sveder, toda le nekaj klinov. Če bova nadaljevala s plezanjem, bova morala uporabiti svedrovce že pred izstopom. Tine se bolj priplazi preko gladkih plošč pod previš, ki je ves oblit s prozornim modrim ledom, kakor pa pipleza. Led začne že pri polovični obremenitvi pokati, ker je pretenek. Niti najkrajših spiralnih klinov za led ne moreva uporabiti. Odločiti se je treba!

Naprej ali umik?

»Naprej — vrtati.«

»Ne vrtati — nazaj.«

Zmaga naprej z vrtanjem. Želja po uspehu je prevelika. Toda svedrovce bova poizkusila izbiti, saj jih imava za vsak primer za izstop.

»Bova pa grizla.« Garava. Strmo je, požled, le malo snega je in skale. Vse prej kot lahko. Čimprej bova mogla, bova šla v grapo na levi. Hitiva, toda previdno.

Nedelja je. Prijatelji pod steno se oglašajo. Prvi že režejo smučne po strmini Kotovega sedla. Ne dava se motiti; imava delo. Z mramom morava ustaviti. Danes sva opravila le štiri raztežaje vrvi. Sva sredi stebra. Nikjer mesta za bivak. Iščem na levi. Pod nogo se mi zruši sneg in zgrmi preko stene v globino. Nekaj klinov gre v steno, midva pa v stremena in zanke. Obvisiva na strmi plošči. Strupenega mraza ne čutiva, le vrvi režejo v meso. Mraz čedalje bolj pritska. Brca drug drugega v noge, da ne bi ozebla. Ko imava te igre dovolj, začneva nabijati v steno. Toda vso noč ne vzdrživa »nogometnega treninga«. Utrjenost zapira oči. Ne! V Tamarju brli lučka. Včasih kar izgine, pa potem zopet zasiye s svojo polno svetlobe in prijetnejše postane. Mar je ta tista čudežna moč plamenčka, zaradi katerega mnogi oblubljajo svečo v kapelico v Tamarju? Upanje...

Stalno si premikava vrvi, v katerih visiva. Malo bolj levo sem našel toliko prostora, da sem se usedel. Samo ravnotežja ni mogoče držati. Pre-naporno. Ponovno obremenim vrvi. Za spremembo se enkrat predramim z glavo navzdol.

Misli hitijo k prijateljem v koči. Pričakujejo naju. Ne moreva storiti ničesar. Samo čas je pred nama.

Če bi se hotela vrniti, bi rabila ves dan, da bi prišla k vstopu. Če pomislim na spust navzdol, se mi pojavi pred očmi slika Tonija Kurza v Eigerju, kako visi v zraku na vrvi. Morava vztrajati v noči. Vztrajati v noč brez konca. Drami me misel na uporabljeni svedrovce. Kaj je smotreno? Ne najdem rešitve v razmišljanju. Vem le to, da brez njih ne bi prišla v takih razmerah preko stebra. Kdo pa bi?

Sredi noči, ko vzide mesec, začneva s plezanjem. Poledenela stena se sveti v modrini luninega sija. Luna sije, klad'vo bije... Iz klinja v klin. Morava paziti, sicer pa ne gre drugače. Ko vzide sonce, Tine zavriska. Dosegel je polico, po kateri se pride v grapo. Nekje sredi grape se ustaviva. Čokolada in zmrznjene limone romajo iz nahrbtnika. Po včerajnjem zajtrku nisva še ničesar zaužila. To nama vrne precej moči, še več pa volje.

Izstop naju pričaka brez težav. Opoldansko sonce naju pozdravi nad Trento z vso svojo močjo in lenobo. Po dveh dnevih in pol se razveževa. Preko sva. Nisva pričakovala tako dolge borbe. Srečna sva. Dva dni in pol je trajala borba, pa

še pol noči po vrhu in še »netopirjev bivak«. Težave in nevarnosti so pozabljeni. Toplotu se počasi vrača v premrzle ude. Kako čudovito je sedeti na sončnem grebenu in zreti v vrhove Juliancev. Jalovec je tako lep in blizu, pred očakom Triglavom je še Prisojnik in levo Martuljkova skupina in »nizke« Karavanke.

»Očistiva« nahrbtnika vseh zalog hrane, toda želodca nista zadovoljna. Do večerje bova že vzdržala. Razigrano se spuščava z grebena na trentarsko stran. Veva, da po grebenu ni mogoče zaradi skoka. Ko obideva skok, se lotiva strmine proti Malemu kotu. Sneg se začne udirati. Menjava se v vodstvu. Dan gre proti koncu. Mrači se. Ko doseževa sedlo, je že temno, pa še megla se pripodi od Kotovega sedla. Zopet morava razviti zaledenele vrvi. Morava varovati, dokler ne najdeva žičnih vrvi ob nadelani poti.

Toda: kje je pot? Tine zaman išče. Ko prekine z iskanjem, poizkusim še jaz. Nimam večjega uspeha. Za dolžino vrvi se spustim po ledeni strmini. Od tam naprej se strmina prelomi. Sama megla, tema in praznina. Močan veter nosi snežne drobce po strmini navzgor. Tu nekje se mora začeti žična vrv?

Odnehava. Z močmi sva precej na koncu, toda volje je še dovolj za eno noč. Mima v Tamarju je verjetno v velikih skrbih za naju. To nama ne dovoli mirno čakati jutra. Sredi noči še enkrat poizkusiva. Nič bolje. Ne sme se zgoditi katastrofa tik pred zmago.

Kaj je lepše: Gore ali življenje? Pohlepna sva: najlepše je življenje v gorah. Hočeva oboje! Proti jutru četrtega dne postane toplo. Preko bivak vreče je za ped novega snega, ki naju greje. Prav prijetno. Ne smera več čakati. Čim prej v dolino! Verjetno so že v skrbih za naju.

Zjutraj je še vedno megla. Iz sten se usipajo plazovi novozapadlega snega. Po grapah se kadijo puhasti oblaki. Pod stenami rastejo snežni stožci.

S prvim poskusom uspeva priti do žičnih vrvi. V kuloarju se objameva in zvijeva vrvi.

BRDA, BRDA ...

(Nadaljevanje)

Ludvik Zorlut

2. Planinci v Brdih

Ko sta naša dva dobra znanca vseumevajoči Postarín in vsenaprednjoči Pomladín nekako zravnala tiste razpoke po Brdih, ki so ju v trmi razdvajale in sta ugládila tiste briške klance, ki graj (izreči guturalno) malo gorvén, malo dolvén, malo čevén, je goste ljubeči Postarín vstal in šel tja v Jugoslavijo (tako pravijo Brici, kadar se odpravijo čez Sočo na Kranjsko) in je v Ljubljani s posebno noto povabil prijatelje planince, naj pridejo vendar poglädat in okusit Brda in ne samo jih poslušat v radijski oddaji na hrešečih ploščah po želji. Pomladín je bil s tem sporazumen, pravzaprav je rekel, da je »dakórd« in da se bo že pokazal na koncu in poskrbel še za notranje razglede.

Za majske praznike, se reče v tistih sproščenih, razgibanih dneh, ko divijo izletniški kričeči kamioni križem kražem po mili domovini in se prenekateri takó radi prekučavajo čez jarke, kjer ni mostov, so kranjski pravoverni, modri planinci, povečini starešine pod vodstvom tovariša Postarina prešli znameniti kanalski most na desni breg Soče, po vrsti že tretji most. Ko je bil prvi leseni zrušen za Francozov, je drugega pomagal na originalen način graditi naš planinski predhodnik Valentin Stanič, alpinist, po ródu iz bližnjega Bódreža, ta ki ima na kanalskem trgu pod cedro zasluženi spomenik. Kresálí so hribolazci iskre po kamnitem kolovozu navzgor, nekdanj za avstrijskih časov markiranem potu od SPD Gorica in se preko Marijinega Celja (677 m) in Liga, sprehaajoč se po terasnih cesti proti zapadni strani med Soško in Idrijsko (Iudrijo) dolino, strmeči v tolike neznane lepote in svetlobe, prekobálili na Kobálišče, h Kobálarju in kmalu dosegli široki vrh Sveté Géndrce, kakor jo še ljudstvo imenuje ali na Korádo (812 m), kakor so ji dali ime najbrže italijanski geografi in so Korado prevzele tudi avstrijske specialke na zemljevidu. Nekateri do-

mači rodoljubni etimologi pa razlagajo, da je ta gora zaradi svojega širokoplečatega obsega, velike ogromne formacije iz gore nastala Goráda, takó kot je na Krasu široko zajeta gmota iz grmičastih goličav, suhot nastala Grmada. Ljudsko imenovanje Svetá Gendra je po svetnici Jedor (Jerica, Gertruda), ki ima na oblem temenu cerkvico, ob njej ubrane zvonice, na katerih so razveseljeni planinci s pritrkovanjem naznanjali prijateljski pristop na najvišji vrh slovečih Brd. Prijetno utrjeni so se naslonili k svetnici Géndrci in se pozibivali v njenem zelenem naročju.

Potegnil je séverniki, bistrl opoldanski mrč in zakajena obzorja. Prvi na severu, takó blizu, da bi ga bilo prijeti pod pazduho, se je s svojo široko piramido predstavil Matajur (1641 m), varuh Benečanov, saj mu pod nogami leži njegova varovanka, razprostrta »Slavia Italiana«, ali Slovénj, kot jo nazivajo beneški rojaki in ki ji na vrhu blestí spominski obelisk. Na Matajurjevi desni se bôči zasneženi goriški očak Krn (2242 m) s svojimi podložniki. Na njegovih levih za njim se na široko v silno gmoto povzdigne sivosnežni Kanin (2590 m) s tremi Babami dvoranicami, s pribičnikom Prestréljenikom (2503 m) in drugimi oprodami gospodovalnega Kanina. In celo s severa se je Najvišji ozrl proti jugu – bog Triglav. Proti zapadu se zvrstijo Karnske alpe z vrhovi Ciamonte (2670 m), Cogliáns (2780 m), nižje že med Tolmezzom in Piavo je Clapsavon (2450 m), ki ga je prvi preplezel Valentin Stanič (starejši italijanski vir ugotavlja samo to, da je Clap Savón prvi premagal »un prete«, neki duhovnik. In to je bil ravno Stanič). Pod Kaninom se zarežejo Muzci, (Monti Musi, ostra, razrita komaj dostopna kamenita pregraja med Rezijo (Val di Resia) in Tersko dolino (Val del Torre), nad njo Ciampón (1716 m), Quarán (1372 m), onstran Tagliamenta Verzégnis (1915 m). Vse te vrhove naokrog Tagliamenta imajo za Furlanske alpe. Globoko dol nad Beneško ravnino ponosito kipijo pod italsko nebo Prealpi Vénete (Benečanske Predalpe) z značilnimi vrhovi (Pramaggiore (2470 m), Duranno (2668 m), Crep Nudo (2204) in najizrazitejši prestolni Monte Cavallo (2230 m). Omenjamamo Prealpi Venete, ki jih zaradi zobčastih vršacev mnogi napačno prištevajo k Dolomitom. Ti se globokeje skrivajo proti zapadnemu soncu v nevidni daljavji; morda po nevihtah, ali redkokdaj jih zaznavamo kot Cadore. Iz Trsta pa pri vedrem ozračju s prostim očesom motrimo veličastne Dolomite, zarezane na dalnjem obzorju tam preko morjá. Je bilo le prav to pojasniti, vsaj planincem. Še njim je bilo težko razločevati celo rajdo vrhov. Zamknjenost v ta zapadni svet je

naše občudovalce takó omamila, da so se v njih začele buditi zadržane alpske skomine po daljnih nepoznanih deželah, zaslutenih tam, kjer sonce doli gre, in so pozabili, da jih pot pelje pravzaprav v Brda. Hej, tovariši, jih je dramil tudi začáráni Postarin, naša smer kaže vendor na to stran, od Vrhovlja do Medane. Kam hudiča blódite dol po Benečiji!

Za 600 ali več metrov pod Korado zavalovijo Brda, da so s te višine bolj podobna ravni plošči ali šahovski deski, na kateri so vasice nepremakljive, bele, sive figure. So pa zemljepisno točno zaznamovana, svet zase, deželica med Krmensko Goro (San Quirino 274 m) na jugu in Vrhovljem (425 m) s Sabotinom (690 m) na severu med Sočo na vzhodu in potokom Idrijo (Judrijo) na zapadu, v jugoslovanskem območju je ostalo okrog 6500 prebivalcev, a so Brda žal hudo okrnjena na vzhodnem in zapadnem boku, v jedru so celotna, preprežena z vijugastimi cestami, ki vežejo po ostrih ovinkih vasi in naselja med seboj, nagosto posejana po gričih in slemenih. Da je Postarín nezbrane poslušalce odmaknil od Alp, vidite prijatelji, jim je zavpil, vidite tu spodaj na vznožju Kolovrata in Korade majhen, a zgodovinski potok, tako tiho pritekajoč izpod Kolovrata, tako pomembna idrijska vodica, ki stoletja deli dve državi vsaksebi, poprej cela stoletja Italijo in Avstrijo, sedaj od 1947 Jugoslavijo in Italijo in ki v nadalnjem teku pri Golem brdu (še na jugoslovanski strani) a pri Mirniku, Dolenjah, Jenkoven (Vencô), Potrušnem (Trussio) na italijanski strani, tesno objema Zapatna Brda, jih nesmiselno okrne, čeprav leže na levem slovenskem bregu Idrije, a so kar medpotoma brezobjirno pretrgani.

S Korade, s teh zadnjih obmejnih obronkov motrimo z izrednim zanimanjem zemljepisno — geološko prelomnico med hribovitimi brdi in furlansko nižino, obenem še jezikovno ostro ločeno mejo, že dobrih trinajst stoletij nespremenjeno med slovenskim in furlanskim življem. V kakšni bližini, kmalu za Staro goro (Castel Monte — 618 m), se razoveda Forum Julii, nekdaj sedež langobardskih-furlanskih vojvod, pozneje rezidenca oglejskih patriarhov, civitas — Cividale (Čedad) pri Nadiži — Staro mesto, iz katerega se kažejo štirioglati torri (stolpi), duomi (stolnice), palazzi, vsi zapovrstjo furlansko-italijanske arhitekture, zajeti med portami — portali (mestnimi vrati), ob Nadiži z vražjim mostom. Brici so vedno hodili peš ali na kolesih na Martinov semenj v Čedad prodajat in kupovat, a danes se tovariši in tovarišice vozijo raje na lambretah in vespah na izlete in oglede. Nižje dolni rav-

ninskem obzorju — le poglejte tudi z daljnogledom, je opozarjal Postarin — vidite — Videm, mesto Udine, a nad morjem hiš pod nebo zarisani prelepi Videmski grad! Kaj ne bi s Furlani zakantáli:

Oh ce bièl ciastiel a Udin!
Oh ce biele zoventút!
Zoventút come a Udin
non s' in' ciate in nissun lúc!

O, kak' lep si grad tu v Vidmu!
O, kak lepa mladina ti,
oj, mladina, kot je tu v Vidmu,
nikjer take najti ni,

Zdaj pa mladeniči, deklice — saj taki ste še po planinski liniji, — pogled na vzhod, je Postarin kazal z roko čez Sočo, že malce nadležen s tolikimi opisovanji in razlagami. Proti vzhodu se gorati svet premakne od Soče mimo Skálnice ali Svetе gore (685 m) čez rob na malo znano Banjško planoto ali kratko Bánjšice, za njimi v temnomodri Trnovski gozd, ki kot goriška kulisa zapira kranjsko mejo pred Idrijsko — Logaškim hribovjem dolni do Nanosa, a se potem s kraškimi golicačnimi prevrne v plodno Vipavsko dolino, od tu se naglo požene na Kras s Trsteljem (641 m), spustivši se dolni do morja pri Tržiču. Mozaik! S tolikimi in tako kontrastnimi prelepimi podobami ni najti enakega!

Bo zadosti, kaj, neutrudljivi naš vodnik, so se oglasili potrpežljivi in že dremavi Kranjci. Přesedi raje še ti k nam, zlekni se, glej, kakó nam mladostna svetnica, lepa Gendrca, trga tavžentrože, svišče, rumene, plave zvončnice, pogáčice, tudi bodeče neže, nam zvija pušelce hvaležna, da smo ji dali tako prvenstvo. Bridke arnike bi še ponudila za telesne rane, a še niso vzcvetele, ima pa dovolj arnij za srčne rane in ji Jelica, svetniška bolničarka, pomaga streči.

Kar se je izza cerkvice pojavil veliki kmet Kobalar, brkat, visok kot kopa, ki mu je domačija pod vrhom in je po njem dobil kraj ime Kobalar — Kobálišče! Zdelo se je, da se je z njim gora zvišala. Planinci so ga morali pogledati navzgor, da so ga občudovali kot kralja na Géndrci, če ne na Betajnovi. Govoril jim je o nekdanjih časih, ko so Kobálarji nosili kmetsko žezlo po senožetih, njivah, hostah, ki jim ni bilo videti konca in je iz polnih hlevov zriknila čila živad: kravice, voliči, konji na pašo po sočnih travnikih. In še takrat, ko je lahko deželnemu glavarju ponosno dejal: gospod deželní glavar, veleposestnik sem, imam svoj lov, a nimam svoje ceste, zato naj se zgodi, da se bo izpeljala cesta od Géndrce do Vrhovlja! In tako se je tudi zgodilo.

Potožil pa je o otrocih, ki jim je Dolina s službami več kot kmetsko kraljestvo, več kot kralj na planini visoki. Peljal jih je na svojo domačijo, v veliko hišo, ki pa je tudi ta, čeprav v hribih, izgubila nekdaj tako domače toplo ognjišče, ob katerem so stari goriški planinci večkrat pokramljali prov s tem še živim Kobalarjem. Pospremil jih je skozi vrata tako naravna, skalnata na odprtih razgrajih, od koder so zableščala Brda v večerni tramontani in je sončno rdeča obla v zlatih pramenih tonila za beneškimi, skriljastimi vršaci. Za Oglejem in pri Gradežu je zalesketal srebrn pas ob morski obali. Beneške lagune se redkokdaj odkrijejo. Vam dam glavo vmes uh in vas vzdignem, pa boste videli Benetke, se je poščilil Postarin s staro briško šaljivko. Zgovorni Kobálar je ves zadovoljen z njimi, guaril in guaril po njegovi zgodovinski razgledni cesti, zaostajal, prehiteval, mahal z rokami čez senožeti, travnate planine do Vrhovlja, kjer se je z visoko povzdušnjenim klobukom veselo poslovil in pokazal še planincent markirano pot v gostilno Na briškem griču. (Zakaj na griču, ko je že na briškem zapopaden grič?)

Na Vrhovlju je prelaz, so vrata, je prehod iz Posočja v Brda, je prava glavna postaja, počivalo, oddih. Torej dovolj naslovov za postanek.

Čez Vrhovlje, pravzaprav čez Vrhuj so nekoč hodili goránji Brici na Veliko dolino k železnici v Plaveh in so škripali vozovi, naloženi s polnimi lodricami rebule, s pušelci v véhih in ki so jo pošljali na Koroško in Kranjsko. Da! Čez Vrhuj ena pot — v Brda, ena pot — iz Brd! Vse druge peljejo v Italijo. Grámo! Grámol je silih Postarin. Po odmoru, kot z višave že pada mrak v dolino, so se zgornejši popotniki prepustili zanesljivemu praktičnemu vodniku hiteč za njim z Vrhovlja — v noč. Ne! V noč ne! V noči se v Brdih zasvetijo čudne prikazni in še onstran po prévalah, ravnicah, na morju so svetla znamenja. Glejte, kakó se je približal Videm, mesto tisočerih luči, kakó se odraža v nebesnem odsvitu, severno za Korado še Čedad kot da kresove vžigajo: vsa furlanska ravan pod Brdi migota v trepetajoči žarni svetlobi, z Brd samih se odsviti stápljajo z nočno razsvetljavo po vaseh, ki so do nedavna dremale v temi in so Brici dremali pri petrolejkah in leščerbah in je čúja drémala na ognjišču. Nad vsemi pa žarí osvetljeni razglednik na Mejníku daleč viden na vse strani nebá. V Gonjačah so krenili na levo v Kojsko, Postarin jih je z vso dobro voljo in toplimi željami polegel na udobna ležišča v gostišču Pri dobrí volji. Pod Svetim Križem na Jezeru so zasnivali sladki briški sen. Trije novi svetokriški zvonovi,

ki so se komaj pred kratkim oglasili (v duru briške visoke terce = edc) so zgodaj zapeli briško jutranjico. Sveže jutro je zadihalo po rosnih dobravah in z vonjem česnjivih cvetov polnilo vsrukoča pljuča spočitih izletnikov. Zgodnje Brike z naglavnimi pisanimi facoli, zadaj zvezanimi, so začebljale na vasi čakajoč na kruh, ki jim ga dnevno pripeljejo iz osrednje pekarne v Desklah, torej iz Soške doline! Ko je bilo še ognjišče, so gospodinje spekle hlebce pa tudi sirkove pogače pod pepelom. Zdaj, če ga le en dan ni, da slišite vik in krik na vasi! Kakor da ni več polente, ki je bila prvenstvena briška jed pred kruhom.

Kraj vasí še spričuje nekdanje fevdalstvo ohranjeni Grad s portalom, grajskim dvoriščem, z grajskimi sobanami iz 16. stoletja, ki so ga imeli v lasti goriški plemeči (Attemsi, Coronini), za njimi domači graščak Kumar, končno sedaj ljudska občinska imovina in je v njem nastanjena posadka graničarjev (namesto, da bi ga uporabili v kulturne ali vsaj turistične namene.) Plemiške grbe, spominske plošče (vse v latiniskem jeziku) in druge reliefs, vzdane po zunanjih stenah, je goriški muzej iz previdnosti dal pod svoje varstvo, ker sedanji Grad pri tej obnovi in izkorisčanju izgublja na svoji veljavnosti. Kraj sam je bil utrjen in do nedavnega smo morali skozi vhodna vrata (nekoč z verigami zaprta) vstopiti v notranjost. V letih (1792–1848) je bila tu sodnija. Kojsko je kot velika občina obsegala skoraj pol Brd. Avtobusna briška pot je šla čez Kojsko, Hum, Oslavje, Pevmo v Gorico. Občine Dóbrovo, Kožbana in Dolenje so se nagiabile bolj na Krmin (Cormons) in Gradišče ob Soči.

Nad vasjô, na obraslem ljubkem griču se ponaša Svet Križ, nekdaj trdnjava z obrambnimi stolpi, nazvan Svet Križ na Jezeru ali tudi samo Tabor iz časov turških in benečanskih vpadow, z gotsko cerkvico, v kateri občudujemo gotski, zlati trokrilni oltar, tirolsko rezbarijo iz 1515 — (stranska zlata oltarja sta iz 1698, 1700), križanje z raznimi dogodki in motivi, reliefi, skupaj s 179 figurami, kipi (klasična sta sv. Jurij in sv. Florjan) in z gotskimi freskami v rebrastem stropu. Spominske plošče, vzdane v stene, spominjajo na nekdanjo slavo plemečev, največ Coroninjev. Pri Svetem Križu je italijanski kralj Vittorio Emanuele III. za prve vojne imel opazovalnico za bližnjo fronto na Oslavju in Sabotinu. Mnogo zgodb in legend je vpleteneh v ta zgodovinski Tabor, ki sta mu ostala še trdnjavski stolp s cinami (v njem so trije po domačih vižaši doneči zvonovi) in obrambni stolp. Za cerkvico na pokon-

pališču počivajo znameniti veljaki iz kojščanske preteklosti in sedaj še junaki iz NOB, ki vse združuje topla domača gruda. Nov Tabor!

Stražar nad Brdi, varuh zemlje na zapadu —
iz razvalin zdaj zreš ob češenj, breskev, trt
nasadu.

Na kojščanskem trgu med Taborom in Gradom je zapel novo pesem svobodnih Brd domačin, glasbenik, skladatelj Srečko Kumar, upodobljen v bronastem spomeniku (iz 1958).

S Húmskega
se je ozrl
visok, zravnán,
je razprostrl široko dlân,
sezal seména — note je pojóče
v bregéh od Idrije do Soče.

Postarin je še pokazal njegovo rojstno hišo. Planincem pa se je zahotelo še naprej čez Hum, ki ves se koplje v vzhodnem soncu, vzráščen med plemenitimi trtami in sadeži, s požljivimi pogledi še onstran proti Oslavju in Gorici.

Državni blok pa jih, čeprav mile goste pred Števerjanom brezobzirno ustavi. Le domačini s propustnicami in dvolastniki smejo tod čez. Drugi se morajo razočaranji ustaviti, a ne ustavijo se Brda (nazvana tu Vzhodna), ki še preko Oslavja, krvavega pozorišča in kostnice nesmrtnih junakov iz prve vojne, mimo Šentmavra pod Sabotinom in prijazne Pevme do Soče izvenijo na italijanskem področju zadnji akordi briškega speva. Retro front! Grámo! Grámo! zaukaže vodnik in zvodnik. Nazaj čez Kojško na Gonjače! Tako sedaj užaljeno Kojško zbira le spomine v senci nekdanje slave. Grad, Svet Križ, spomeniki, obmejni prhod, gostišče Pri dobrí volji mu še dajo krepčilnih injekcij v horizontalnem ravnotežju.

Od asfaltne ceste Plave—Vrhovlje—Dóbervo zavije v Gonjačah stranski manjši vzpon na odprt, široko vzpetino k razgledniku Brd, k reliefnemu spomeniku padlim, v bronu pod njim — (delo Bolke) na griču, ki mu rečejo Menik, Munik in tudi Mejník, na osrednjem dominantnem vrhu (okrog 340 m). Po srebrnojeklenih stopnicah

Motiv iz Brd

Foto Baudž



so se planinci povzpeli na kakih 24 m do vrha, na štirih policah zajemali sape, a na vrhnji plošči se s kovinastim kažipotom po označenih krajih na vse štiri strani sveta zavrteli, da so se nekateri omotični poprijeli za ografo. Vse je bil pod njimi: kakor golobice čepijo vasi na slemenih, kakor švigajoče strele krožijo ceste po pobočjih, kakor hiteče mravlje se gibljejo ljudje in vozila po teh ovinkastih cestah, kakor slapovi se vsipajo sončni prameni na morje, kakor žažeče rakete se jim dvigajo pogledi v azurno vesolje Brd, kakor raj na zemlji so trepetajoča Brda pod njimi — tudi trepetajočimi. Previdni Postarin je ostal spodaj in jim kljal, naj pogledajo kažipot, ker hudiča on sam ne ve vsega, kar vse zna pokazati gugajoči se briški babilonski stolp. Hoj! Hoj! ali vidite Vinsko klet na Dóbrovem, je vpil navzgor. Vidimo, vidimo so kričali od zgoraj, vse vidimo, samo tistih rdačih briških pup ne. Kakšne pupe zdaj, se je spodaj drl Postarin, dol po brajdah in njivah poglejte, kjer se gibljejo rumeni, plavi, rdači facoli, tam so čez dan.

Kakor bela vrana se je usedla Vinska klet med trtami pod Dóbrovskim Gradom, kakor pisana mavrica se je v loku vzpela pesem valovitih gričev, kakor ptič samoživ je ptička briebarca zafrotala mimo razglednika, kakor vesel odmev se je gostom v doneči pozdrav oglasil daljni zvon (gotovo medanski). Še stolp je vztrepal in se zamajal v toliki napetosti domišljij, razpoložen, podob iz sanj. Zaskrbljeni Postarin pa je le sklical omamljene razglednike, jih postavil na trda realna, asfaltirana tla. Grámol Grámol jih je tiral mimo Bal še navzdol in so po ostrem očarljivem ovinku kar zazijali v ponosno utrjeno Šmartno in v naglo padajoči svet, v Spodnja Brda, ki

že stara, s slavo venčana trdnjava
stoji kot orlov gnezdo v srcu Brd.

(Alojz Grádnik)

Ne smemo mimo sv. Martina, vaškega patrona. Užaljen bi bil. Junak je še v trdnjavskem sklupu med štirimi, obrambnimi stolpi, povezan z notranjimi gasami s človeškimi bivališči, vprt na svojo visoko (sedaj modernizirano cerkev s trdnjavskim zvonikom kot pri Svetem Križu), kjer se na sredini zavozlajo vse te gase. Šmartno je zajeto v sistem srednjeveške utrdbe, nekdanje obrambe pred Turki, zlasti pred Benečani, ki ga v obeh beneško-avstrijskih vojnah niso mogli zavzeti. Kmetje sami so avstrijski posadki pomagali oddijati sovražnika s točo kamenja. Ker je bil benečanski poveljnik Giustiniani ravno tu ra-

njen in je podlegel, so njegovi vojščaki iz maščevanja hudo opustošili Brda. Benečani hoteč enkrat za vselej doseči glavni cilj — osvojitev Gorice in Trsta, so še dalje nadlegovali, a posklenjenem miru 1617 so se zadržali za mejo na Idriji, ki jo je po daljšem odmoru leta 1915 prekoračila italijanska vojska in jo preložila daleč čez Brda proti vzhodu. In je prav v njihovi zgodovini, da so svoje rojake priključili k materni Italiji.

Kakor da se je sv. Martin sam prikazal in prišel vasovat, pozdravit goste in so se mu ti gostje spoštljivo priklonili, jim je razkazal svoj hram, stolp kot ostanek trdnjave iz prve polovice 14. stol., moderno cerkev iz 1895. Sedaj je vsa obnovljena in je njeno notranjost vso poslikal Tone Kralj, znameniti freskant več primorskih cerkv, s posrečenimi freskami po Martinovih legendarnih motivih, da vsa ubrana harmonična notranjost diha pobožno in svetno veselo Martinovo razpoloženje in jim je šmártenski zavetnik razgrnil rumene pergamente starih kmetskih pravic še iz časov kolonstva v Brdih. Koloni so kot najemniki po posebnih kolonskih pogodbah obdelovali gospodarjevo zemljo, zemljški gospodje pa so bili grofje, samostani, akvilejski patriarhi, rožaška abadija, po revolucijah sredi 19. stol. tudi domači veleposestniki, vendar so v Brdih ostali do tik pred narodno osvoboditvijo fevdalni gospodje na Dobrovem in v Vipolžah. To kolonstvo je bilo staro dobrih enajst stoletij, od prihoda Frankov v 8. stol. in za goriških grofov, akvilejskih patriarhov pod suvereniteto nemških in avstrijskih cesarjev in še pod italijansko kraljevino — do fašističnega zloma 1943. Plemiških, viteških gradov, graščin, dvorov, gastaldij, kastelanov, samostanov, (čedajsih, belinskih, rožaških) je bilo po slemenih in rankih posejanih nič koliko. Najdemo njih sledove v kupih razvalin in drugih znamenjih za ali nad vasmi, in naseljih, ki so z njimi nastajala in se obdržala, ne pa graščin, razen večjih gradov na Dobrovem, v Vipolžah in v Kojskem in manjših tedaj kmetskih dvorov. Agrarna reforma iz 1953 je odpravila kolonstvo in ostanek fevdalstva, vpeljalo je delovne, pozneje kmetijske zadruge, ki so v začetku bolj životorile, ki so kmete vezale na nenaravne pogoje, vendar so potem sproščene in še zlite v eno samo s podružnicami pričele uspevati s povoljno aktivo.

Nevidni svet Martin bi še razkladal, da se niso med tem nabrali razposajeni otroci in radovedni vaščani prihajajoč z oprtniki, s koši in orodjem s polja in v njih narečju načeli ogovarjati foreste kakor Brici — z italijanskim rekom imajo

vse nepoznane za tujce, ki prihajajo od zunaj. Svet Martin je bil nekoč tisti, takó je pojasneval Postarin, bil tisti njih priprošnik, zaščitnik, ki jim je podpisoval ali razvezoval, razsojal in reševal kolonske pogodbe, ki jim je pisal urbarje, reševel spore z gospodarji, ki jim je iz mošta napravil vino in ki je še okliceval in poročal ženine in noviče (neveste).

Trete cvetajo ... v poletni noči
duhete krog hiše vse zelene brajde,
Ko v temi človek več se ne razloči,
na stezi fantič se z dekletom najde.

Duh tijo grozdi in duh tijo mlađa
njih upajoča srca: ker če vina
to leto mnogo bo iz vinograda,
se vzameta za svetega Martina.

(Alojz Gradnik)

Kakó visoko zravnán je takrat svet Martin spod bodel belega vranca, da so se mu zakresale iskre pod kopiti in mu grive zavihrale in je vitez zdirjal preko Soče v Brda. Ffotatal mu je škrlat, stkan od perja venečih trt, šepetal je vrancu na uho, naj se podviza, da bo potem srebal rumeno rebulico, cekinasto z osojnega brega in polne jasli, da mu bodo naložili... Hop! Hop!

Ja, strešenca, kam smo zašli mi fantasti? Grámol Grámo! — je Postarin prigovarjal svoje že zaliubljene, zbegane tovariše in tovarišice. Biežte! Biežtel je podil otroke, ki so se jim za rokave obešali. Na Dobrovo! Cesta je čez Črtažo zavijala vedno niže naokrog, za vsakim ovinkom se je podoba menjala, odkrival se je drugačni motiv, nov prizor zdaj v eno zdaj v drugo vas, ob cesti pri hišah so v vrtovih zadišali rožmarin, majaronček, bažilka, luvija, pod latniki so žene žehtale in po ozarah sušile perilo vseh mogočih barv in zraven še zablekane brgeše, ki so simbol moške zvestobe, v vinogradu je ropatala motorka, nova iznajdba, ki je na dolgih ceveh škropila trte, ne več z modro galico ali z vedrijolom, kakor se po briško reče, pač pa z neko drugo tinkturo, kdo vrag jih pozna. No, pa se je tehnik le spet izkazala. Stoletja so kmetje nosili na ramenih lesene škropilnice in vleklji račaj gor pa dol, skrivnostno je šumelo med trtami, potem so jih zamenjali z bakrenimi na bolj praktično ročno gonilo in še potem so iznašli čudno prípravo, ki so ji rekli pompón, da so iz široke kádi z eno črpalko po ceveh brizgali galico na vse strani, nazadnje pa je zabrnela motorka na električni pogon, ki nepremična obstane na mestu in po ceveh na daljave požene plave curke po žejnem trsnem perju. Ne tožijo več Brici o napornem škropljenju. Postarin se je ozrl

naokrog, če ni morda v bližini njegov ljubi prijatelj Pomladin? Kako bi se ta zdaj razkoracil pred motorko in se pobahal pred mladinskim novatorstvom! Saj ne rečem, nekaj ima prav. Dragi tovariši, se je nenadoma zresnil in nadaljeval. Dovolite, da se v tem trenutku spomnimo moža, žal letos preminulega, prijatelja prof. Franja Baša, ustanovitelja Tehničnega muzeja. Kako veseli bi njegov muzej obogateli s temi štirimi razvojnimi tipi trtnih škropilnic! In s kolicimi še drugimi rezervi in znamenji, so dodali planinci, med njimi nekateri pokojnikovi učenci žalujoči za svojim velikim zemljepiscem, starinoslovcem.

Desno onstran na odsekanem holmu se je razgledoval vitki Vedrijan (262 m), drugače ponisen s skromnim naseljem pod seboj, je pa postal svetovno znan, odkar ima meteorološko postajo in da on mali Vedrijan vsem vreme vedri! Levo na bregu, vrh obširnega trtnega kompleksa pa je mimohodce nagovarjala slavna Biljana z nemetenim gotskim zvonikom, da bi ja tudi njo počastili z obiskom, saj ona je bila prva v tisti dobi narodnih taborov, v dobi narodovega vretja, ko je vodila zavest Bricev s čitalnico, s petjem, godbo, veselicami. Res je to in vsa čost Biljani, toda zdaj jo je zasenčilo bližnje Dóbervo, ki se je že pokazalo na desnem odprttem sledmenu z Gradom v bršljanu za smrekami, obdanem z borovim vencem v ozadju. In nad čednimi hišicami z oleandri so se že povzdignile moderne stavbe okrog trga. Staro preide naj, vse novo bodi zdaj! Tako bi zapeli upravnemu, gospodarskemu središču Brd, ki mu je Nova Gorica vzela občino (že prej Kojskemu) in so se na ozkem prostoru sprekli zaradi površine: pošta, šola, trgovsko podjetje »Brda«, trgovine, kmetijske zadruge, Elektropodjetje, Vinska klet, gostišče 25. maj, zdravstveni dom, lekarna, turistični urad, spomenik padlim in so se od tu usmerile štiri ceste v vzhodna, v zapadna, v gorenja in doljenja Brda. Nad tem novo rastočim naseljem pa ima še vedno pokroviteljski stav starosivi, štiristoljni Dobrovski grad, molčeči, ki sedaj stoji brezbrizno kot onemela priča iz komaj preteklega gospodstva. Pod Dobrovskim gradom so Brici na narodnem taboru 1869 zahtevali zedinjeno Slovenijo, politične in kulturne pravice, pod tem gradom so se od nekdaj shajali na političnih shodih, veselicah, ljudskih šágrah, s plesom na odprtrem lesenem podu (na brjarjih), da so po brjarjih briške pupe in pobje udarjali po taktu domača muzike z bobnom.

Spet je hitel Postarin, preden bi se pokazal njegov tekmeč Pomladin, da obrazloži postanek no-

vega Dóbrovega, toda so že priskočili podjetniki, učitelji, kletarji, gostitelji, zadružniki, turistični informatorji in so obstopili hribolazce (rekli so jim tudi kratkohlačniki, z nahrtniki in palicami s klabučiči s tolikimi medaljami in znaki — res kot odlikovani hribolazci)! Brici so jim rekli Štajerci.

Bonum agere viro recto est gaudio — dobro delati je poštenemu možu radost! S tem geslom, ki ga je dal na grajskem stopnišču zarisati med dvema rjovečima levoma, zadnji gospodar, grof Silverij de Baguer, naj bi se delo kolonov povečalo v poštenosti in radosti gospodarja? Toda Grad ne daje nobenih znamenj nekdanjega življenja, osivel z razpadajočimi kulturnimi čaka ali ga bo rešila obnova ali bo njegovo dvorano in sobane prilagodila v kulturne namene za malo etnografsko zbirkzo tehničnega — vinskega muzeja? Grof de Baguer je do zadnjega imel svoj muzejček z numizmatičnimi, mineralnimi, keramičnimi zbirkami, z eksotičnimi starinami in drugimi redkostmi in še malo galerijo plemiških portretov. Zgodovinarji omenjajo Dóbrovski grad iz prve polovice 16. stol., ko je prišel v last grofov Colloredo do 1591, zatem Cattarinijev in od 1870 de Baguerjev, končno do narodne osvoboditve 1947. V drugi beneško-avstrijski vojni 1615 do 1617 je Grad precej utrpel, takrat so Benešani zasedli vinsko klet, pa so jih razjarjeni kmetje potolkli. Torej že od takrat ima vinska klet na Dobrovem svoj raison d'être. Žal, da so se takrat raznesle iz Gradu razne redkosti, arhivalije, knjige, slike. Zbežali sta kultura in umetnost. Kmetje so vdrli v grad, lomastili po njem, v dvorani se sprostili v divji ples, da so morali podložiti obteženi pod s tramovi.

Ob Gradu pa je zakipel nov tok življenja, nov ritem socialnih in gospodarskih podvigov, silni, nezasluteni val preobrata.

Zgodovinskega 24. maja 1953 so na trgu pred Gradom odprli edinstveni briški vodovod, ki so ga z udarniškim delom izpeljali iz Plavi od Soče, ki mu daje skozi filtriranje zadostne vode po vodovodu čez Vrhovlje, kjer je glavni rezervoar, potem od tu navzdol po cestah, trgih, vaseh, hišah, dvoriših, vinogradih... Brici kar niso mogli verjeti temu čudežu, kot bi Mojzes s paličem udaril po skali, in so pomolili prst v vodo, če je res mokra. Brda so po prirodi slabovodna, kalne studenčnice so usihale, potoki po dolinah (Reka, Oblinč, Kožbanjšček, Birša) so ob sušah pojemali, umazane mlake pri hišah se posušile, mlini ob potokih utihnili. Na vodo Reko in na Idrijo so vozili prat žehto in od tod prevažali vodo za škropljenje. Postarin je priznaval

to sodobno pridobitev vodovoda, da je (ni slišal Pomladin) vzliknil: Vinovod — iz Brd, vodovod — v Brda! Čista voda v Brda — nekršeno vino iz Brd so dodajali in popravljali Kranjci. In je že odmevala hvalnica:

Vodica — kaj, bila si v Soči
in tebi planinski je sok,
Gregorčiča Simona si zvôk?
Daj — brajde po Brdih namôči!

Vodica — veš, trta je žejna,
poškröpi nje žlahnosti slaj,
rodiš nam rebulo, tokáj
si sâdu takó dobrodejna.

Vodica — obišči domove,
očisti jim hišo in pôd,
bleščala bo snaga povsod.
Bodrilka ti zdrave obnove.

Vodica — živino napójí,
in reši nas klancev, daljáv.
nas reši prevoznih težáv.
Neskálijeni vrelci so tvoji.

Vodica — glej vedro bo lice,
pogled nam bo bister in čist,
bo vedno zelen briški list.
Iztržni, opéri vse Brice!

Je že tu. Čim je zaslišal pesem o briški vodicu, pesem sodobne mlade tehnike, žuboreči tekoči spev Brd, se je od nekod že pojavil Pomladin, ves vrzadoščen, da prevzame zdaj on nadaljnje vodstvo. Dobrodošli! Briško-planinski pozdrav vsem, se je rokoval s tovarši, jaz sem Pomladin (gostje so postrani pogledali na Postarin), sem mladinski vaš član. V veselje in ponos mi je vam nazorno razkazati napredek Bricev v zadnjih letih. Novi čas nosim jaz v rokah. Poglejmo! Gotovo že veste, je razglédani Pomladin nadaljeval, da belo poslopje, ki je pred vami, se samo razodeva, da je to nova šola — osemletka, odprta komaj lani, najmodernejsa, tronadstropna, s stekleno-bleščečim pročeljem, daleč vidna kot veliko gradišče. Vstopimo!

Že vabeči vhod nas prevzame, mehkozložno stopnišče, široki, zračni prostori s parketi: učilnice za osem razredov, tehnične delavnice, kabine, laboratorijski, zbornica, knjižnica, telovadnica, vse to v dovršeni skladni opremi; spodaj še kopalne prhe, gaderobe, da vse naokrog poleg učenosti zadiha tu še red, higiena, disciplina, estetika. Toda Brici — pa disciplina! Razkočne, kričave, briške trmoglave šolarje (450 nadobudnih jih je letos) je treba le krotiti, brzdati s posebno metodo. Zadaj na obširnem dvorišču se vsa ta nebogljena mladež razmahne v igrah in tekma.

Ob strani jim je 17 potrežljivih učiteljev. Na Dobrovem je osemletka za vsa Brda, njene podružne šole (do 4. razreda) so v Medani, Vipolžah, Cerovem, Kojskem, Šmartnem, Višnjeviku, Hruševlju in v Brdicah pri Kožbani. Kako pa z nadaljnimi razredi, so spraševali radovedni ogledniki, ko so se bolj molče čudili taki veliki pridobitvi na šolskem polju Brd. Pomladin, ki je bil spredaj, a Postarin zadaj, se je razveselil tega vprašanja. Kaj še, je hitel pojasnjevati, naš šolski avtobus prevozi dnevno vse šolarje z oddaljenih vasi v šolo in nazaj. Napredek je na dlani. Kar so poprej naši rodoljubi morali uporabiti pol stoletja, se to zgodi zdaj v dveh - treh letih.

Postarin ni mogel molčati. Veste, naš Pomladin, je mirno povzel, gotovo ne ve, s kolikimi borbami, žrtvami so naši predniki v vseh zadnjih sto letih in več pozidali Ijudske šole v vseh briških vaseh! Zato je bridko nekatere sedaj opušcene, napol razvaljene, drugim namenom izročene pogledati, ki so, tako upamo, le začasno ukinjene kakor v Kozani, Fojani, v Vedrijanu, v Podšabotinu, v Golobrdru. Zároda manjka, zároda! Le smej se Pomladin, raje zapoj tisto Oženi se, oženi se moj sin in poskrbi za naraščaj! Planinci so obzirno pritrjevali, a vsi so se naenkrat znašli v neki dobrji volji, vsi naenkrat tako edini.

Dal! V neki dobri volji! Končno! Vendar! Je čas! Grámo! Grámo! Dan se je nagnil, glejte že sonce zahaja. V vinsko klet! Že utrujenim popotnikom so se glave pokónčile, oči zažarele, lica se razjasnila. Opozorjeni so bili upravniki, kletarji, vstekleničarji, vratarji, čuvaji, posebno točajke o izrednem obisku gorohodcev, ki sicer navadno pojò le »kjer so bistri studenci«. Presrečni Pomladin je zapeljal planinsko čredo v Bakhov hram, v podzemlje, kjer sonce ne zahaja ne podnevi ne ponoči. Vinski duhovi, nevidni čarodeji, so jim prišli naproti in jih s slastjo objeli, da so gostje omámljeni obstali, že v pritličju kot pritlikavci pod ogromnimi sodi — giganti nad 65-hetolitrskimi, lesenimi, iz hrastovine in betona. Pomladin je po lestvi splezal nanje in jim od strani po pipici jemal srčno kri, ki ga kot vinsko poskušnjo ponudil prijateljem in veselim bratcem, da so kar zacmokali in se blaženi s pogledom v nebo pogladili z roko čez prsa. Predstavil je pokuševalcem, častilcem, ocenjevalcem najprej žlahtno briško gospo Rebulo, ki že od nekdaj gospoduje po sončnih vinogradih, naj bo zelena, ali rumena ali bela, vedno pa z dišečo prefijeno aromo. V njeni bližini ji dvori silni vitez Tokaj, ki bojda noče biti v sorodni zvezi z madžarskim plemičem istega imena. Okrog briške plemkinje

se v diskretni razdalji vrti tudi francoski polnokrvni merlot, vsi ostali kakor zelenec, rizling, pinot in take plebejske vrste so le njihovi sateliti nепlemenitega rodu. V podzemski kleti so se namah začeli bratiti z vinskimi duhovimi kranjsko zgorništvo, goriško narodnjaštvo, slovenska sentimentalnost, solzavost, nadvsem briška bahavost vsi vprek v disonancah krajevnih, regionalnih, osebnih prestižnih ambicij, a vsi v simfoniji neskaljene, sončne, visoke pesmi v globokih zajemih penečih se bisernih akordov.

V vipavski vinski kleti je ljudski pevec Janez Krhne zapisal na sod:

Iz hrasta ta sod je pobožno stesán,
v njem vino za svete je maše.
Če tega ne piye res grešnik skesán,
nikdár ga hudič ne pobáše.

Pomladin je že pil bratovščino z brhkimi planinkami, z rožcami na klobučicah, pa tudi njegov rivál je glasno žlobodral z novimi pobratimi. Po ozkih opolzlih stopnicah so zlezli še v prvo nadstropje — podzemke zorilnice vina v leseni posodi. Zraven pa je še stolp, štirinadstropni, s cisterno za zorenje in predelavo. Zaljubljeni Pomladin je opisal potek predelave: grozdje se v kadeh s traktorja ali s kmečkih vozov dvigne na mlin, ki ga zmeljejo, iz mlínov gre v ocejevalne cisterne, kjer se takoj loči mošt, zdaj bolj strokovno rečeno grozdní sok od neprešanih tropin, potem se te tropine spustijo niz dol na preše. Prešanje je neprekiniteno. Končno se po prešanju tropine odvajajo v silose, kjer se konzervirajo za destilacijo žganja. Takó, ljubi prijatelji, se je oglasil Postarin, ste slišali dolgo, podrobno predelavo grozdja, preden so vino spravili v te posode in preden smo ga tudi mi merico spravili. Pa koliko analize je še pri filtriranju, čiščenju, pretakanju, o tem ne bomo razpravljali, raje praktično analizirajmo vse te sorte. Živel! Že je prisločil Ihubosumni Pomladin. Vidite, je razložil, v takem naprednem smislu rešujemo problem predelave grozdja tudi v Brdih, zdaj že s 480-vagonasco zmogljivostjo. Proizvajamo tudi brezalkoholni grozdní sok. Grozdje mora prihajati v našo šolo se učit sodobne predelave in res umnega kletarstva — pa naj si Postarin misli, kar hoče. Poglejmo še v steklenični oddelek. Tu polnijo naše pupe, mlajše in starejše, a vse pitune, — steklenice z etiketo zlate rebule. V glavnem je domače tržišče, toda zlata etiketa nosi sloves Brd v vse evropske države. Preden zagledamo beli dan, pijmo šentjanževca, da bilo srečno, so

zarobili zadovoljni Kranjci in se zahvaljevali goštiteljem. Kogá pa zdaj? Kje je izhod?

In človek vedel ni ne kam,
pa ga pripelje Bric* sem v vinski hram,
visokih ciljev mu novdahne sod
in človek vedel ni ne kam ne kod.

(Oton Župančič)

Grámo! Grámo! — Kam?

* Župančič je rekel Bog.

(Se nadaljuje)

DVA ZAPISA IZ PLANINSKEGA DNEVNIKA

Ludvik Košir

SLOVO BREZ SLOVEŠA

Po dolgem nedeljskem popoldnemu so prazne ljubljanske ulice pričele oživljati. Napotil sem se po mestu, da preženem praznino, ki je vladala v meni. Tiste usodne nedelje 26. junija 1955 nisem preživel s tovariši v gorah. Moj takratni soplezalec je bil službeno zadržan. Tako je naneslo, da sem izjemoma ostal doma. Bil je tesnoben večer. Sprehajal sem se po promenadi, na običajnih shajališčih: na vogalu Emone, pred kinom Komuno in pred omarico AO nisem naletel na nobenega znanca. Želel sem si družbe. Po daljšem času sem se nelagoden podal proti domu. Pred pošto srečam Nevenko Lagonder, takratno deklico in pozneje ženo plezálca Milana Šare. Nevenka mi je povedala najbolj žalostno resnico tega dne: »Vlado Fajgelj se je smrtno ponesrečil nekje v Kamniških.« Novica se je ostro zadrila v srce. Žalostna čustva so preleptela misel. Ne morem verjeti besedam. Obnemim. Tal pod seboj nimam... Poiskal sem alpinista Franca Anžina, ki je to nedeljo dežural pri relejnih telefonske centrali na glavni ljubljanski pošti. Nemo sva delila bolečino. Pozno v noč sva zagrenjena klenkala po kamnitem tlaku temnih ulic z milišjo, da smo gorniki izgubili sijajnega tovariša.

Na vitkem drogu plapola svetlomodra planinska zastava, ki sem jo dobil na PZS in jo prinesel s seboj. Meseca julija 1953 smo imeli alpinisti tabor na Okrešlu. Živeli smo mlado, družno življenje v šotorih na jasi pod Grintovci. Prišleki,

zbrani iz različnih krajev Slovenije, smo se spoznavali in vživiljali v skupno življenje. Ritem dogajanji je bil živahan. Med mladež tečajnikov je vnašal zbranost in razpoloženje starosta Joža Čop s humorjem in duhovitostjo. Poleg obveznosti in opravil vodje tečaja se je Joža »po strani ukvarjal s polhi. S svežim sadjem jih je zvabljal v maloštevilne pasti, ki jih je preko noči nastavljal na podstresju Frischaufovega doma. Naslednje dneve pa je šaljivo razpravljal o lovru. Kadar zaradi slabega vremena nismo plezali, smo po želji preganjali enolikost deževnih dni kot nosači. Iz karavle v Logarski dolini so romali otvorjeni hrbiti po vzpetinah mimo Rinke in izvira Savinje v planinski dom na Okrešlu, kjer se je za udeležence tečaja pripravljala jed. Najrazličnejše blago je utrjevalo naše pleča in ude. Zaripli obrazi in potna čela so vedro kljubovali polletnim pljuskom. Razgreta telesa so se urila v potrežljivosti in si služila sredstva za kritje stroškov tečaja. Ob lepem vremenu smo se tečajniki po opravljenih turah in vzponih zbirali v gruče. Gruče so najraje postajale in se zadrževalo ob skalah pri okrešljski karavli. Na teh skalah smo v družbi z graničarji »neobvezno« telovadili in merili plezalske sposobnosti.

Med plezalci se je razločeval sloki Vladov stas. Vedno si ga videl pokritega z značilnim svetloskim klobukom, privezanim pod brado. Prijetno je bilo biti v njegovi družbi. Vlado Fajgelj je vzbujal nenavadno topel in močan vtis. S svojim mirnim, počasnim in preudarnim govorjenjem nas je vse pritegnil. Premišljeno je tehtal besede. Kar je povedal, ni bilo besedičenje, bila je veljavna trditve. Nevsiljivo je govoril o svojih gorniških nazorih in doživetjih. Razlagal je, da so šestice le del gorništva. Tudi lažje smeri nudijo človeku prijetno in doživeto plezarijo ter obilo užitkov.

Moji dnevi v alpinističnem taboru so se stekali. V večernem mraku mi je Vlado prijateljsko slikal potek Szalay-Gerinove smeri v Turški gori in me navduševal zanjo. V naslednjih dneh bi jo verjetno skupaj preplezala, če ne bi nagajalo vreme. Preden sva ujela priložnost za skupni vzpon, sem se poslovil s tečajo. Odhajal sem k vojakom.

V letu 1954 sem se srečaval z Vladom... »po zatišnih kotičkih Kocbekovega kraljestva. Po delu slovenske zemlje, ki je vsa kot en sam park, poln lepote in zanimivosti za tistega, ki hoče in ume brati nemo knjigo prirode, ki ima smisel za njen lepoto...«

Za spomin — na poletje —
Kranjska lilija

Foto Jože Kovačič



Turobno sivo nedeljo 19. VI. 1955, teden dni pred Vladovim slovesom, sva se s Francetom Anžinom pripravljala na Kamniškem sedlu za vzpon v Planjavi. V planinski koči je vladal somrak. Vrata v jedilnico so se čemerne odpirala in zapirala. Ozračje ni mnogo obetalo. Vstopi tudi Vlado v družbi Cica Debeljaka in neke planinke. Dober dan! S Francijem sva se že lela vrniti pred nalirom, zato sva se odpravila. Za nama pohiti Vlado s soplezalko. Oba pričakujeta še Cica Debeljaka. S Francijem sva namenjena v smer X ter dalje po grebenu na vrh Planjave. Ona dva in Cic pa so nameravali v zapadni greben Planjave. Med kratko skupno hojo proti Babam smo se zapletli v pogovor. Menili smo se, da gremo čez štirinajst dni v Igličevu smer v Mali Rinki, in to trije v navezi. Če dobimo še enega soplezalca bi plezali v dveh navezah. Jaz naj bi plezal z Vladom. Preden smo končali dogovor, so se naše poti ločile. Sklenili smo, da se po vzponu sestanemo na vrhu Planjave, če bo

vreme dopuščalo. Tam naj bi se dokončno odločili za vzpon.

Megle so se v velikih, razcefranih plahtah vlačile po grebenih. S Francijem sva vstopila. Močan veter je prenašal težke oblake. Ko prestopava na greben, zaukava. Daleč pod nama se oglašajo trgani glasovi. S plezanjem hitiva. Razgreta doseževa vrh. Nekaj časa kljubujeva pišu. Začne naju hladiti. Debele kaplje so znanilke viharja. Sestopava. Vladotu napiševa na košček belega papirja pozdrav ter nasvidenje čez štirinajst dni na Okrešlju. Listek pustiva pri možicu na vrhu viharne Planjave in ga obteživa s kamnom...

...Usodni kamen
zdrobil je telo.
Skrivnosten hlad.
Cvetoča češnja,
in misel twoja
prinašata pomlad.
Rdeči sad
v novino že zori ...

Grintovci z Visokega

Foto Jurij Šeme



PLANINSKO ČTIVO – SEME ZAŽELENIH DOŽIVETIJ

Že iz davnine navdaja človeka želja po spoznaju življenjskih vrednot in smisla življenja. Od nekdaj si želi plemenitih dejanj in lepih doživetij. Iz roda v rod se človek trudi, da bi si pridobil čim več veselja in lepote. Gore so vabeče torišče doživetij. Vedno znova in znova se rad podaja v njih blagodarno naročje. Tajinstven strah, tesnoba, spoštovanje, strast, iznadljivost, tehnično znanje, hrepnenje: vse to ga spreminja, ko se podaja v gorsko prabitno okolje...

Karamboliran avtomobil gori blizu Grmade. Zdrobljena noga, polomljena rebra, poškodovana medenica, krvaveča rana, ožgano meso, združen in zmečkan, težko poškodovan trpin ujet v obcestnem jarku. V bistri zavesti poraja spomin svobodno misel in jo sprošča: »Prav tukoj, nad strugo Save, nam je zdrava narava v darežljivi lepoti skozi prešerna leta mladosti krotila bujno zagnanost. Prekipevajoče napetosti smo utrujali v skalah. Pesem kladiv je utrjevala znanje o gorništvu. Tu više, na Turncu, smo začeli kleneti. V tovariški družbi smo kalili značaje. Zabijanje klinov je odmevalo v veselih dneh. Pesem in vrisk sta polnila srce. Hvaležno smo sprejemali bel kos življenjskega zalogaja. Pili smo, pili — doživetja in dan...«

Boleče životarjenje se preceja skozi preizkušnjo. Dolge so ure bolniške enoličnosti. V neskončnost se vlečejo razpotegnjeni dnevi, vkljenjeni v bolečino in postelj. Naveličanost pronica v človeka in mu razkraja duha. Otopelost je sad tega pronicanja. Bitje in žitje: vsa življenjska dinamika duha in telesa, dogajanj in doživetij bolnika je utesnjena med štiri skope stene. Zunaj v naravi in v družbi nudi okolje v nešteth oblikah pestrost doživetij.

Pramen zunanjega vrvenja posije v utesnjeno tločanstvo bolnika z zaželeno literaturo. Kot izvirno postaja v spominu pristno podoživljanje doživetij. Med literaturo, ki polega v izbi kraj mene, izbiram najraje tisto z gorniško vsebino. S poželjivim občutjem prebiram Planinski Vestnik, zlasti tekoče številke. V eni od njih berem: Kaj je bilo najlepše, najbolj napeto; o Petračevem prvem zimskem vzponu; Sto let Kadilnikovega »Izhoda na Triglav«. Kako so prelezali Sfingo. Misel in srce slehernega našega gornika se rada zadržujeva v kraljestvu očka Triglava. Ko me je pred petnajstimi leti »mehanski konjiček« (prvič) prestavil iz Ljubljane v Vrata, sem se prvič srečal s triglavsko steno. Takrat mi je bila, enako kot mojemu soplezalcu, popolnoma ne-

znanja. Začela sva v njenem najlažjem delu. Z mladeničko zagnanostjo sva požirala slovensko smer. Razigrana sva kobilila in preskakovala, se vzpenjala in pretegovala po — za naju — deviški steni. Sončen avgustovski dan se je nagnil proti večeru. Zadihana in prepotena sva se na vrhu slovenske grape znašla v kotlu. Nisva poznala nobenega originalnega izstopa. Ali je to sploh potrebno? Za mladost ni in ne more biti ovire. Zagnana bova potegnila »direttissimo« čez rjave plošče in kamine.

... Hitenje se ustavlja. Pogovor zamira. V kamnu zagvozden bolvan je prvo svarilo. Tukaj ni šale. S precej truda obideva oviro in sva na stojišču. »Varujem!« Počasi napredujem po gladki vertikali kamina. Gvozdim se, plazim in goljujam. Zlizan bolvan mi prepove prehod. Z velikim naporom premagam oviro. Vzpnem se še malo više in pristanem v majhni lopi levo od kamiona, ki se končuje v previsu. Lopa nima prostora za dva. Od tod dalje pa ni poti: navzgor previs, levo in desno temna, grozljiva, strmo padajoča stena. Zabijem klin za varovališče. Pa pravijo, da je slovenska lahka! Lažnivci! Tukaj sem v izdatni petici. Navzgor pa se nama vsiljuje še več. Petračeve tovariške oči in njegova očetovska skrb me podpirajo, ko skušam obiti previs. Vsa bit je uprta v zahteven detajl. Zabijem dober prečni klin. Čudovit zven nudi olajšanje. Vpnem se. Do tu sem plezal prosto. Petrač pritegne. Napredujem. S konicami prstov in čevljev lovim ravnotežje. Po polževu zmagujem navzgor. Oguljena koža dobiva oporo le v raskavosti stene. Sem na meji zmogljivosti. Delo je v pretežni meri dvomljivo. Če omahnem... Lahko... nesmisel... Petrač bo povzel vrv in ublažil udarec in globino. Prenočila bova obešena v lopi, jutri pa nju oba obešenca osvobodi GRS. Zdaj! Tvegam odločilen spopad. Še danes mi je uganka, kako sem uspel. V spominu mi je ostalo le to, da sem v trenutku, ko mi je zmanjkovalo ravnotežje, zamahnil in segel visoko nad glavo. Krčeviti prsti desne roke so se lovili. Mišičje lakti je s skrajnim naporom preneslo v trenju kamennini prisesan obraz, telo in ude nad ekvator detajla. Uspel sem! Enkratna zmaga nad padcem! Sprostitev, lepota... Ta trenutek je v doživetju okomenel v brillant, ki ga hrani zakladnica spomina.

Listam dalje. »Ob 65-letnici PD Ruše«, »Pohorska pot«, »Prvi večji izlet planincev na Pohorje« itd. Žviž lokomotive, sunek, civiljenje zavor: vlak se je ustavil v Podvelki. Osamljen izstopim v sončni oktober. Veter poganja stoltnje gozdove. Valovanje prelesti se pretaka z ožarjenih listov vseh

barv v praznik srca. Spokojno odmerjam napetost kolovoza. Predajam se obkrožajoči lepoti. V mraku odložim po položnem naporu nahrbtnik. Sem v koči na Pesku. Davno zbita lesnina brun mi nudi zavetje. Pohorska noč me prvič zaziblje. V naslednjih dneh običsem večino vrhov na Pohorju. Dih čistega zraka se tihotno poljublja z roso in listjem, z vejcami iglavcev, z menoj in s sinjino neba. Senčnata poezija se objema z vejam postavnih dreves. Preproge mahu, vlage, topote in trav se poigravajo s svetljobo. Sonce ubira v zven skladnost nasprotij. Kopasta bujnost pohorskih oblik se preliva s simfonijo lepote. Od zdravega opoja omamljen po večdnevem sprehodu zapuščam gorato oazo. Po soteski žubrečih voda, gosto posejanimi s častitljivimi žagami, skozi mrežo žarkov, trav in dreves, pristajam v dolini. V Dovžah se poslavljam od valovitega gaja.

Skeleča bolečina me vzdrami. Zrak, ki sem ga prehitro vsikal v pljuča, naglo premakne dele polomljenih reber in jih škrtaje zadira v meso. Topa a vztrajna bolečina vrti v goleni in v kolku. Ali bom še kdaj normalno stopal? In če, ali bom zmožen hoditi v gore? Planinski Vestnik vztajno prišepeta o velikih dogodkih. O sijajnih uspehih. O doživetjih v velikem svetu gora. O tovariših, ki klešejo sledove v Kavkazu, Andih, Himalaji. Prostrani vtisi, razkošna doživetja, veličastna dejanja. O gora, da bi te še kedaj božal kjer koli na svetu!

»Samo mesec je bil priča.« Na eni od strani pripoveduje planinsko berilo o vzponu v Savinjskih Alpah...

Neko soboto popoldne v maju sva se z ženo Marijo iztrgala iz delovne vsakdanosti. V zvezdnati temini sva pribrzela v Kamniško Bistrico. Blagodejna tišina in spokojni mir tisočletnih siluet sta naju toplo sprejela. Utonila sva v nočno obzorje.

Ob tretji uri zjutraj oživijo v nemem odhodu nahrbtniki in ostala gorska oprema. V slutenem soju dneva se spuščajo skozi okna hodnika bistriške koče živahne sence. Devet postav koraci v jutranji hlad. Misel je visoko v grebenih. Korak nas pelje na Zeleniške špice. Družno se pomikamo mimo Rokovnjaških galerij, ing. Pavle Šegula, Peter Janežič, Franc Anžin, Ludvik Košir in še pet mlajših gornikov, tečajnikov AO. Navkrebber nas spremlja dobra, stara znanka, ki drži na Kamniško sedlo. Med številnimi planinskimi potmi in stezami je bila prva, ki me je peljala v lepoto gorske narave. Mnogokrat sem jo pretehal z nogami in s srcem... Koliko gornikov, planincev, lovcev in drugih obiskovalcev je osre-

čevala? Koliko zdravja in lepote željnim ljudem bo še posredovala duhovne in telesne obnove in moči! Iz roda v rod, iz časa v čas...

Razpotegnjena in zadihana vrsta se uredi na položnejšem delu poti. V Klinu se poslovimo od poti, ki drži na Kamniško sedlo, in zavijemo desno v Repov kot. Pozdravi nas sončni dan. Senčnati gozd in pot na Kamniško sedlo sta za nami. Po prijazni lovski stezi složno vijugamo proti Belačevim kopalicam; pod njimi preskočimo grapo ter se zagrizemo v strmo travnato vesino. V razredčeni vrsti zaostanem. S pomočjo macesnovih vej in ruševja se prebijam navzgor. Peham se po nekakšnem žlebu mimo macesnov. Preko pečevja in skrotja pritelovadim čez skok, ki se z lovsko stezo vidi kot velikanska krona. Plavam po obsežni zaplati rušja. V senci spotikajejadram preko zelenja, primem za skalo in se vzpnem na Staničev vrh. Tu so že zbrani ostali. Razporedimo se v naveze po pravilu en »stari« in en »novi«.

Sinje nebo se neomadeževano zrcali v dnevu. Sonce je že zdavnaj prestopilo zenit. Razvežemo se. Plezarija je za nami. Počitka željni se pretegujemo na topli skali. Vrhovi nad nami so zaviti v belino. Smo na meji med pomladjo in zimo. Premočeni čevlji čofotajo po gnilem snegu. Še drča po snežni vesini in že smo v grušču. Kmalu nas sprejme pomladno okolje. Mladež je odžuborela v dolino. S Pavletom se spuščava zložno. Med pomenkom se ustavljava, razgledujeva, loviva pomladne cvetove.

To so gore darovi...

...Ženka, še bova vodila pomladek v majsko strmino, tja, kjer avrikelj zlatnino razdaja...

NA VOGAR

Dušan Novak

Lepo vreme letašnjega februarja nas je ob koncu tedna izvabilo iz hiše in iz mesta. Vremensko poročilo in pa nekajletna izkušnja nas je opozorila, da na Primorskem ni iskati pomladi in sonca, da je treba na sever. Zato smo se namestili v Bohinj, kamor nas je zadnja leta le poredko privedla pot, posebej, ker so tudi časopisna poročila trdila — Bohinj je prazen!

Pa že vožnja z avtobusom je domala preklicala to trditev. Avtobus je bil poln in tudi na cesti je bilo v noši smeri kar lepo število osebnih vozil.

Kot dobiti planinci smo se ognili Voglu in njegovim žičnicam ter krenili raje na Vogar, na drugo stran jezera.

Že na mostu pri Janezu nas je pozdravljaj iz doline dobro viden spomenik padlim planincem-železničarjem. Odkritje spomenika so združili z zletom planincev-železničarjev, ki ga je pred leti sklical PD Železničar-Ljubljana ob Bohinjskem jezeru.

Lep večer je dajal upanje, da bo tudi naslednji dan prav tak, kot je bil ta. In res se nismo motili. Le dobro poldrugo uro hoje v breg in ob svitu rdeče večerne zarje smo dospeli do novega planinskega doma na Vogarju.

Dom je postavil PD Železničar. Ko si ga dodata ogledamo, spoznamo, da je bilo to prav nelahko delo z velikimi stroški. Lepa zidana stavba je obdelana z lesom, ima lasten vodovod in cen-

tralno kurjavo. Prenoči lahko okoli 60 oseb in to v ličnih sobah ali pa na skupnem ležišču.

Vogar je obsežna planina v višini okoli 1000 m. Po senožetih na prehodu iz Fužine na planine Hebed, Jezero in proti Viševniku so posejane staje in seniki, ki so deloma že zapuščeni.

Domala s katerekoli vzpetine je lep razgled na Triglav in Tosc, na drugo stran pa na vso rajdo gora Bohinjskega grebena od Komne in Bogatinca do Črne prsti in Ratitovca.

Še pozno v noč smo opazovali razsvetljeni dom na Rjavi skali in žičnico, ki je prevažala sonca in smuke željne. Vendar je treba omeniti, da se tudi tu na Vogarju prov tako lahko naužijete smuke kot na oni strani. Vsepovsod so pobočja za manj zahtevne ali začetnike. Posebej za one, ki se ne plaše hoje in ki ne nosijo smuči in dragih oblek le zaradi mode. In prav lepe so smuške ture tja do Triglavskih jezer.

Lepo sončno jutro nas je pregnalo iz tople postelje. Stopili smo nekaj korakov do roba planote

Stara Fužina s Triglavom

Foto D. Novak





Bohinjske gore z Vogarja

Foto D. Novak

in uživali razgled, kot ga lahko le malokje. Kot pred nogami nam je ležalo Bohinj.

Ime Bohinj, pravijo poznavalci, izvira še iz pred-slovenske krajevne označbe naselja, ki je ležalo bržkone v bližini današnje Srednje vasi. Danes pa s tem imenom označujemo vso zgornjo dolino od Soteske vzdolž Save. V širnem smislu označujemo kot Bohinj ves južnovzhodni del Julijskih Alp, ki obsega gore od Triglava do Bogatina pa do Komne in Pokljuke. To ozemlje je eden najizrazitejših in najbolj samosvojih slovenskih alpskih predelov.

Bohinj je bil že zgodaj obljuden. Odkrili so mnoge sledove prazgodovinske naselitve, sledove železarske obrti in rudarstva. Fužine, ki jih poznamo, so propadle šele konec XIX. stoletja in ostala so le še imena.

Zaradi jezera je klima poleti ugodna, pozimi pa je obilica snega. Gore in jezero, vse sili, da se Bohinj še intenzivneje razvija v večji rekreacijski center.

Razgledali smo se še malo po bližnji okolici. Nekatere stavbe so že predelane v prijetne zimske ali pa poletne počitniške hišice. Podjetni oskrbnik je pričeval, da prihajajo do doma že šolski

izleti. In niso si izbrali slabe točke! Ne eden zadnjih činiteljev je tudi dobra in cenena hrana. Dolgoletna prizadevanja, da bi vse to ozemlje vključili v rezervat in zaščitili pred nepremišljenim izkorisčanjem, so rodila le delen uspeh. Republiška komisija je z odlokom (Ur. I. LRS 18/61) odločila, da se razglasiti za narodni park le ožje območje Doline triglavskih jezer, področje Bohinjskega jezera pa je zaščitil Republiški sekretarij IS za urbanizem z odredbo o začasnom zavarovanju zemljišč ob Bohinjskem jezeru (Ur. I. LRS 9/61).

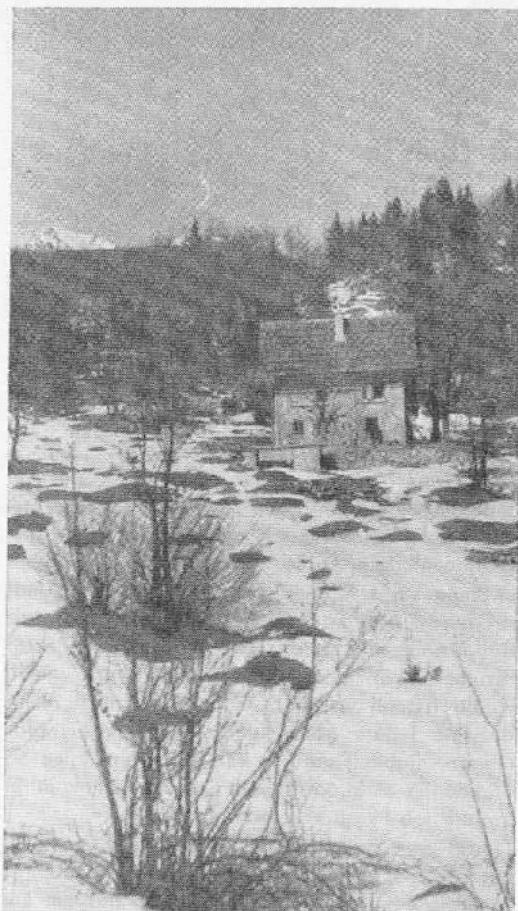
Preko Vogarja poteka meja ožjega zaščitnega pasu okolice Bohinjskega jezera, računamo pa, da se bo do sem in še čez razširil tudi Triglavski narodni park. Na ta način bo Vogarju prihranjenja preobrazba v moderno letovišče, prihranjen bo planincem in ljubiteljem nepotvorjene prirode in miru, onim, ki si žele domačnosti in jim je tuja »poštiranost« vseh vrst smučarjev in modnih duš.

Vendar pa ne bi bilo odveč že sedaj misliti na nekatere izpopolnitve in izboljšave. Na vsak način bo potrebno iz doline Suhe, da bi bila manj »na očeh«, napeljati tovorno žičnico. Tudi telefonska zveza z dolino bo potrebna, posebno še

sedaj, ko je dom postal obveščevalna točka GRS. Dom je idealna točka za prirejanje raznih tečajev ali za uživanje mirnega dopusta ali weekenda. Predvsem si je treba prizadevati, da se v domu na Vogarju ohrani domačnost in mir. Seveda pa je prvi pogoj, da se okolica doma uredi in čimprej odstranijo sledovi gradnje ter zasaditi rastlinje. Naj poudarim, da je v okolici doma znanih nekaj podzemeljskih jam, ki bi zanimalo tako jamarje kot tudi druge planince. Ti in drugi menijo, da je treba gradbenemu odboru PDŽ, ki je Dom na Vogarju izročilo namenu 22. julija preteklega leta, čestitati, čestitati pa tudi k posrečeni izbiri mesta za gradnjo.

Dom na Vogarju

Foto D. Novak



NOVEMBRSKI IZLETI

Janez Pretnar

Jutro je bilo sivo od megle in ivja. Moped sva pustila na novi gozdnici cesti, ki se strmo dviga iz doline Drage na Planinico. Hitra hoja naju je ogrela, tako da nisva več čutila tistega vlažnega mraza, ki pronica v telo.

Megla je še bolj gosta kot v dolini. Vzpenjava se po smrekovem gozdu. Vse je tako mimo in vse v pričakovanju zime. To spokojnost le včasih trga predirljiv zvok motorne žage, ki je nekje pod Begunjščico. Na obeh straneh je še polno listič in drugih gob, ki so že zmrznjene. Na Planinici je še vedno megla. Za kočo leži še kropa snega, ki je ostala od zadnje odjuge. Ker je hudo mraz, se ne ustavljava, greva naprej proti Poljški. Močvirje na sredi pota med planinama je še zamrznjeno in mlinček, ki ga drugače žene skromen studentek, se ne oglaša več.

Poljška! Kako prijetno je tu poleti ali spomladi, ko počivaš na njenih zelenih travnikih in si nabiraš novih moči za pot na Begunjščico. Od tu imaoš lep razgled na Julijce, Jelovico in Dobrčo. Danes pa je vse žalostno in puščobno, tako da bi se človek najraje obrnil in po najbližji poti odšel v dolino. Navzgor greva po daljši, rudarski poti. Pot se enakomerno dviga, da imava dovolj časa za ogledovanje. Šipka in osata je povsod dovolj, tudi osušene maline so tu in tam. Nekaj pod bivšo Vilfanovo kočo se zaplate snega združijo v celoto. Občutek imava, da je postalo svetleje in topleje. In res! Nad 1600 metrov je jasno, brez oblakov, pod to višino pa je megleno morje. Dovolj toplo je, zato ne hitiva. Belo ivje po smrekah in rušju ter temno madro nebo tvorita tak kontrast, da ga nikoli ne pozabiš. Stol in Vrtača še nista globoko zasnežena, prezgodaj je še. Daleč na jugu se še vidi Snežnik, tudi Ratitovec je zunaj megle, Blegaš pa le sluštiva pod kopasto obliko megle, ki se je naigrmadila na njegovo plešo. Na zadnjem ovinku je sneg že odjužen, tako da za nama ostajajo sledi, ki se mešajo z gamsjimi. Okrog Roblek je kopno. Ko kočo odpreva, takoj začneva z delom za zavarovanje koče pred zimskimi vetrovi. Izpustiva

vodo iz vodovoda. Opoldne se martinčkova in kar neprijetno je misliti na to, da se bo treba potopiti v meglo.

Na sedlu, kjer se združita poti s Potokom in Žirovnice, se že znebiva megle, ki se je vztrajno držala v dolini več dni. Pot je kopna in hitro jo ubirava po obronkih, ki so si tako podobni, da pot postane kar dolgočasna. Na Počivalu je najprimernejši kraj za opazovanje obšimoga Stola, ki se s svojimi grapami globoko spušča v Završnico. Od Velikega Stola proti Belščici se vlečejo in križajo tanke niti, kot bi na belem pajčolanu pajek tkal pajčevino. Gamsi se torej še niso premaknili v dolino. Prezgadaj je še. Z odprtega sveta pot zavije v gozd in zdajci je več snega. Najina skupina je prepočasna, zato s Sekotom pobegneva naprej. Mrači se že in je treba paziti na stopnje. Pod prvo ravnino ujameva težko otvorjena lovca. Nosita opremo za lovsko sobo v Valvazorju. Enakomerno se premikata in v mraku sta videti kot dva medveda. Prehitiva ju in spoznava: Janez z Lesc, drugi pa je domačin izpod Stola. Od ravnine sem je pot bolj slaba, več je nameč prišča.

Zadnji vzpon. Kako včasih željno čakaš, da se bo najprej pokazala rdeča streha karavle, potem pa še temnorjavji Valvazor. Sneg je pred kočo spihan. Motna luč iz kuhinje meče odsev v sneg. Vstopiva pri kuhinjskih vratih, se pozdraviva z Matom, potem pa greva še v jedilnico. Ljudi je manj kot ponavadi, vsi so šli raje smučati. Lovca prideta kmalu za nama in v kuhinji se pogovarjava z njima. Namenjena sta na Stol, iz lovске koče nameravata odriniti že navsezgodaj. Še trije Ljubljanci gredo z njima prespat v lovsko kočo, tudi oni so namenjeni na Stol. Dobro so opremljeni in ne bodo imeli težav. Poslovijo se, skozi okno gledam za njimi, ko odhajajo proti Žirovniški. Med smrekami izginejo v temi. Ostali od naše skupine kapljajo v kočo, preznojeni so in najprej si zaželijo čaja.

Ob enajstih zvečer gremo v prišču do plazu in se ogledujemo po dolini, posamezni avtomobili držijo po glavnih cestah, Bled je pokrit z meglo. Velike bele lise na Pokljuki in Jelovici je lunin sij takoj približal, da bi jih skoraj prijel. Potem se premraženi vračamo v prijazno kočo.

Štirje se dobimo pri mostu. Ko počivamo pri Amerikancu, se že pozna, da bomo lahko nosili smuči. Prvikrat v novi sezoni gremo smučati, pa so rame že navajene njihovih ostrih robov. S snegom kaže bolj žalostno, ves travnik, ki se vleče proti Brdom, je kopen, pa tudi Jelovica kaže kopna rebra. No, vendarle, vsaj na Ledinici je skromna plast srena, ki hrsti pod težkimi čevlji.

Prečkamo cesto in po razkriti gozdnih poti, jesensko deževje ji ni prizaneslo; počasi pridobivamo na višini. Tu in tam je pot pokrita s snegom. Vidimo sveže sledove čevljev, ki so sneg zmleli v kašo. Torej so smučarji že pred nami. Na sedelcu, približno 800 metrov visoko, ponovno pridemo na cesto, na kateri so sledovi avtomobilskih gum tovornjakov, ki vozijo les na žago. Ne gremo po cesti, raje zavijemo na levo, ker bomo po strmi poti prej na Goški ravnini.

Snega je dobrih dvajset centimetrov, toda, ker je zbit od dolgotrajnega dežja, je odličen za prvo smuko. Smučarji trenirajo na dnu ledene doline. Švit robnikov odmeva od bregov korita, v katerem je vedno bolj hladno kot na ravnini Goške. Mi, bolj nedeljski smučarji, smučamo višje, na levi strani korita. Z zavoji nadrsamo nekaj snega, po katerem potem odlično zavijamo, pa tudi hiter je tak sneg.

Opoldne imamo smučarije dovolj. Pred kočo, ki je žal zaprt, odpремo naše zaloge in jih neusmiljeno izpraznimo. Pot navzdol je prijetnejša in po eni uri smo spet na Savskem mostu.

IZ TRENTE V VRATA

Janez Jeram

Že lani sem nameraval v Julijce. Muhasto vreme pa mi je moj načrt prekrižalo. Želja se mi je izpolnila šele prve dni septembra letos.

Tokrat pa so vremenoslovcil uganili.

S prvim avtobusom sem se odpeljal proti Tolminu. Šofer in sprevodnik avtobusa sta me pomilovalno gledala, ko sem jima omenil, kam grem. Dvomila sta v lepo vreme ter mi svetovala, naj se peljem naprej na Vršič, kjer bom imel brez truda gore prav blizu. Verjamem, da me nista razumela, kaj hočem, ker sem klub prijaznemu vabil izstopil v Trenti. Verjetno še nikoli nista doživelic lepote gora, kot jih doživi pravi planinec — ljubitelj narave, ko se utrujen, daleč od vsakdanjih skrbi, ozre na veličastvo vrhov in bi najraje vse hkrati vase zajel.

Oprtal sem nahrbtnik ter prav krepko zastavil, kot se to spodobi petdesetletniku (bolj zaupno: že malo čez), proti Zadnjici. Že po dobrem km

poti sem ujel v fotoaparat bister potok Zadnjice, še neokužen od raznih odpak moderne tehnike. Že zapuščam zadnje, skromne domačije, med katerimi nekatere že razpadajo. Tem prebivalcem ne zamerim, da se selijo od tod. Od čistega zraka in lepote se res ne da živeti. Dvoranjenje, kozjereja in divji lov so skoraj že preteklost. Težko se ločim od bistrega potoka, vendar me še bolj vleče na vrhove. Vedno se mi zdi najlepša fotografija tista, kjer se kažejo beli vrhovi iznad zelenih gozdov, mimo skrivenčenih vihar-nikov. Zdi se mi, da so v tem zajeta tri obdobja; življenje v zelenju, starost v bradatih viharnikih ter gola skala, kjer ni življenja. Tudi tokrat sem zajel na celulojdni trak to, kar mi je pri srcu. Pod Pogačnikovim domom me je prijazno vabil bister studenček. Ne bi ga zamenjal s kakršnim-koli kvalitetnim vinom, vendar sem se mu moral tokrat odreči, le z roko sem pobožal njegov tok. Zdela se mi je, da bi ga oskrnil, če bi v njem umil nesnago, ki sem jo prinesel iz doline; še prehitro bo njegov tok umazan.

Prispel sem v Pogačnikov dom — niti malo utrujen, čeprav sem v tej sezoni še zelenec. Na pozdrav sem od vsakega omizja v dnevni sobi dobil nemški odgovor. Stisnil sem se v kot za pečjo. Šele prijazna beseda oskrbnika me je zopet ohrabrla: Še sem v Sloveniji, sem se vzdramil.

Ali so naše gore res lepša kot drugod, da privabljam toliko tujih planincev? Ali jih privabi dobra propaganda? Kaj jih vleče v naše gore, da so številnejši, kot smo domači planinci, kar sem ugotavljal tudi po vpisih v spominski knjigi. Ali so oni že siti motorizacije in cest v dolini, da se zopet vračajo v gore, daleč od hrupa, da se tu oddahnejo od vsega in pozabijo na tegobe v dolini?

Slovenci imamo gore na pragu. Vse premalo nas zahaja v gore. Vse premalo poznamo gore. Tako sem razmišljal v kotu za pečjo v Pogačnikovem domu.

Po okrepčilu sem stopil mimogrede še na Razor. Ob vrnitvi v dom pa sem naletel še na skupino Poljakov, s katerim sem se po več variantah sporazumel šele v italijsčini.

Ko so zagledali dolino Soče, so vsi hkrati vzkligli: »Isonzo!« Hitro sem popravljal »Soča«, vendar jim je bila ta beseda bolj tuja. Nisem jih spraševal, zakaj niso poznali slovenskega imena, upam pa, da ga bodo odslej poznali, ker so si ga zabeležili v žepne bloke. Ko smo šli mimo okrušenega mejnika, ki je petindvajset let ločil naše vrhove, sem jim lahko nazorno pojasnjeval vse to: da je bila, nekoč, tu Italijanska meja, ki je tudi Sočo spremenila v »Isonzo«,

Sončni vzhod sem pričakal na vrhu Boškega Gamsovca. Še pred manj je bil na vrhu močan gams, ki pa me ni počakal. Pod Sovatno pa mi je poziral na dvajset metrov — mogoče je bil kak drug, ker so se potem vrstili skoro v dolino Vrat. Odvrzel sem mit o skrivenostnem zalezovanju gamsov po prepadnih policah. Dvomim, da gamsi lačijo planinice od lovcev in fotoaparat od puške. Triglav se je blečal v jutranjem soncu; le severna stena je bila še v senči. Čudovito jutro in lep razgled sta mi bila naklonjena ta dan. Kaj bi dal, da bi mogel ta užitek prenesti tistim v dolini, ki ne vedo, kaj početi od dolgočasa, ter čakajo, da jim bo od kdovekod priletelo razvedrilo, brez truda. Spustil sem se v dolino. Vleklo me je, da bi se povzpel še na Triglav, vendar mi služba ni dopuščala; moral sem opustiti to misel — vsaj za to leto. Okrog Aljaževega doma je parkiralo polno avtomobilov, večina s tujo registracijo. V koči pa je bilo le nekaj takih planincev, ki niso dozoreli za napore. Vprašal sem, ali pelje kak avto v Mojstrano, pa me bi je bilo takoj sram tega vprašanja. Mahnil sem jo peš ter ob poti napravil še par posnetkov v slovo in za spomin. Mislil sem z Gregorčičem: »Nazaj v planinski raj!« Saj mi je bilo hudo, kot njemu pod trto. Dvakrat mi je zahupal avto, ki se je vračal iz Vrat proti Mojstrani, pa sem se roje obrnil proč ter gledal v gozd. Nekateri potniki so potem gledali nazaj ter zmajevali z glavo. Ali je res tako čudno, če nekdo pešači po avtomobilski cesti?

Prispel sem na cesto v Dovje. Samo pet minut sem čkal na avtobus, ki me je odpeljal domov. Pred leti sem moral pešačiti do Jesenic.

PRIGORJE KARNIJSKIH ALP

(Nadaljevanje)

Dr. Viktor Vovk

V takih razmerah si lahko predstavljamo Staniča, ki so ga po pravici imeli, kakor piše Slomšek, za »kralja vseh tedanjih gorjanskih peščov«,²⁴ kakor je, trden v nogah, neutruden in neustrašen, srce polno ljubezni do planin, po neprijaznem svetu pakonci koračil v daljna vznožja iskanih gora.

²⁴ Ibid., str. 42.

Po teh okolišinah se mi zdi verjetno, da je opravil »beneske gore«, vse »hribe po Forlanih«, z enim samim pohodom, kakor sem tudi jaz s svojima tovarišema Jankom in Stankom ob ugodni priložnosti v eni sami turi obiskal vrhunce po vrsti: Cimon del Cavallo, Pramaggiore, Clapsavan, Bivera.

In nazadnje še tole. Ali ni bil mogoče Stanič eden od tistih »geometrov«, ki so dosegli vrh Cavalla pred letom 1818, ko je botaniku von Martensu o njih pripovedoval njegov spremjevalec Michelin? Mi vemo, da je geograf in naravoslovec Stanič po gorah meril kote in višine ter nabiral rastlinje. Zanimiva je ob tem tudi zgodba o drogu, ki so ga bili po ljudskem izročilu geometri ponesli prav na vrh, kakor je o vsem tem pravil Michelin svojem Nemcu. Saj nas tisti drug močno spominja na Staničeve komarčo vrh Velikega Kleka, ki je splezal nanjo s prizadevnostjo polnokrvnega alpinista, češ da je bil više, kakor je Klek visok, in da ni pripeljal nobeden drug tako visoko kakor on sam.²⁵

Tako so hodili v gorstvo Cimon del Cavallo možje iz vseh daljav. Bilo jih je v prejšnjih časih še bolj malo. Do naših dni, ko se je razmahnil turizem v takih merah, kakor se jih ni človek nikoli nádejal, so ondod popotovali razen rojenih samotarjev, a teh v tisti dobi ni bilo bogve kaj, večidel učenjaki, ki so se ukvarjali, kakor smo videli, vsak s svojo znanstveno stroko. O znanstvenih dognanjih prav s tega gorskega območja je nenavadno dosti napisanega. Tako zlasti o bogati in deloma zelo redki flori, o posebnih vrstah drobnih živalic, o fosilni in o edinstveni jamski favni, ki jo nahajamo v podzemeljskem svetu Cavallovega masiva. Obilna žetev se ondod ponuja entomologom, ki dobe tam naokoli številne, tudi redke vrste žuželk.²⁶

Prav posebne zanimivosti imata Cimon del Cavallo in njegova okolica v kraških fenomenih, v speleoloških, splošnih geoloških, glacioloških, hidroloških, litografskih, paleontoloških znamenitostih. Za študij teh panog slovi tisti svet kot idealno torišče. Je tipično kraški in ledeniški, Cavallova

²⁵ Ibid., str. 36.

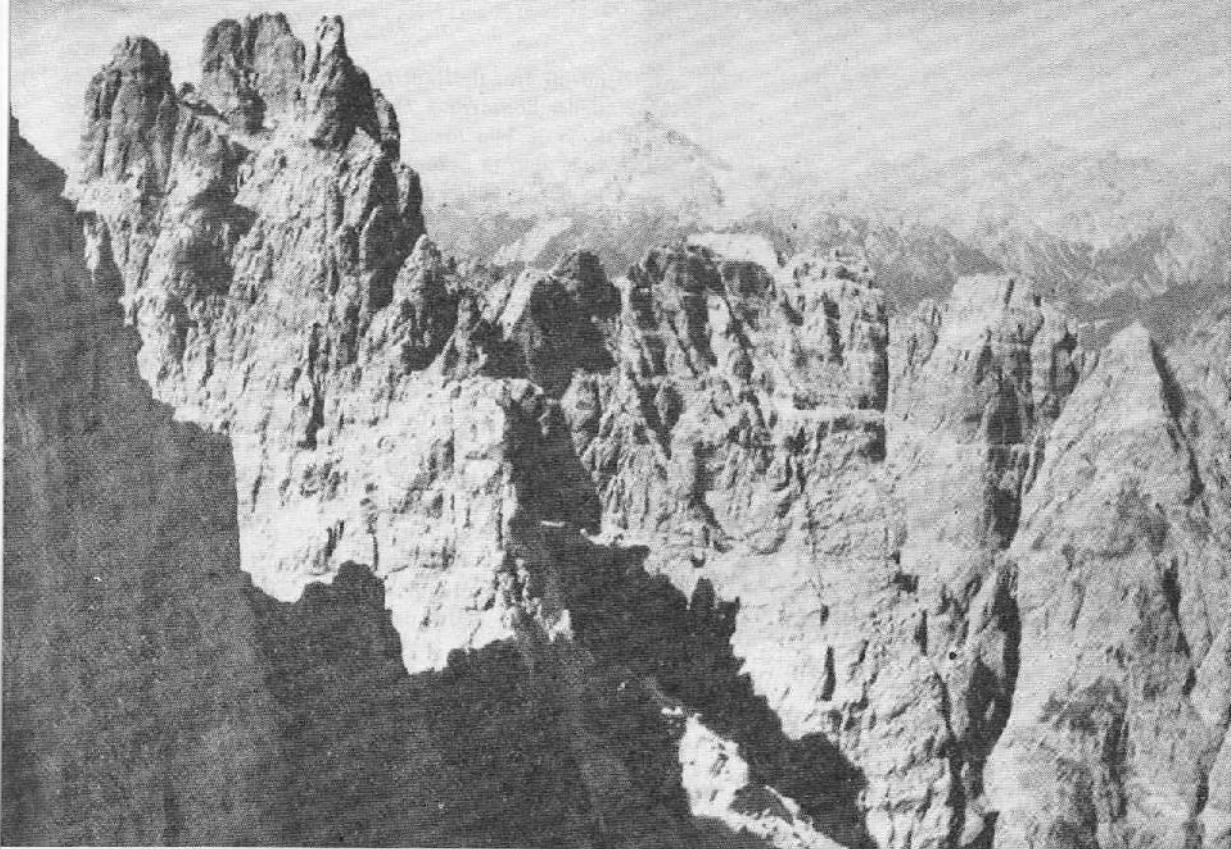
²⁶ Od premnih spisov bi tu omenili Pirona: *Sulla fauna fossile giurassica del M. Cavallo in Friuli*, Estr. d. »Memorie del R. Ist. Ven. d. Sc. L. ed A.«, II. zvezek, Benetke, 1878; Karl Holdhaus: »Beiträge zur Kenntniss der Coleopteren-Geographie der Ostalpen, I. Erlebnisse einer coleopterologischen Excursion in das Gebiet des Monte Cavallo in den Venetianer Alpen« (*Münchener Coleopterologische Zeitschrift* II, 1904–1906); Dr. H. Stoltz: »Über die Käferfauna des Monte Cavallo in den Venetianer Alpen« (*Verh. der k. k. Zool. – bat. Gesellschaft in Wien*, 1915); dr. Carlo in Giorgio Ravasini: »Un'escursione coleopterologica sul Monte Cavallo ed al Cansiglio«, »Alpi Giulie« 1922, str. 4–6, 1923, str. 74–93, obširen, zanimivo pisan spis, ki vsebuje bogat seznam najdenih hroščev, mravelj in drugih žuželk.

gmota je bila v davnini ena od ovir za odtekanje piovskega ledenika (Piave, Ghiacciaio plavense). Nešteti so ondod požiralniki in brlogi, lame, kotline, luknje in brezna, po domače foibe (brezna), impirie (liji, lijci), busi in buse (luknje), kaverne. Bolj divja od kaverne je sperlonga ali spelonca (špelunka). Nekaterim kotanjam pravijo andér (lat. antrum), fornèl (ognjišče), pila (vodni zbiralnik) in je še mnogo drugih ljudskih imen za označbo posebnih terenskih pojmov. Slovitemu Bus de la Lum (lučna luknja) so izmerili znatno globino, pa mu še niso prišli do dna. Domnevajo, da je voda v tem breznu v zvezi z vodami jezera S. Croce in z izvirki reke Livenza. Intenzivno so proučevali ledenice Bus dei Pez, Buso della jazzza (ledena luknja), Fornèl del Giaz (ledeno ognjišče) in toliko drugih. Pa še pišejo, da je sto in sto jam na tistem ozemlju povsem neraziskanih, zlasti tistih po razsežnih smrekovih in bukovih gozdovih v Cavallovih rebreh.²⁷

Tudi Emilio Comici se je v rani mladosti bavil s speleologijo, bila mu je prvo športno udejstvovanje. Jamaril je v družbi s tržaškimi jamarji, svojimi rojaki. Bil je 23 let star, ko je v jami dosegel globino, do katere ni v nji dotele še nobeden gospel. Lepega dne, delovali so nekje okoli Cavalla, je zlezel iz jame, izstopil iz skrivnostne temine, pa mu je pred očmi v polnem soncu zableščala vrsta belih gora. Med njimi Cimon del Cavallo. Obsla ga je želja, zagnal se je pa splezal naravnost nanj. Bil je njegov prvi gorski vzpon. Na Cavallo, znan tudi z imenom Manera. Dvesto let za Italijanoma Zanichellijem in Stefanellijem, sto za Staničem, Slovencem. Potem se je zbral in začel s svojimi zgodovinskimi poleti.

Tudi jaz sem šel na Cavallo, s tovarišema. Tiste čase še ni bilo lepe ceste, ki nas danes udobno pripelje iz Aviana na Pian del Cavallo ali Piancavallo, pri dolincih samo »Pian« imenovano, tedaj še zelo pusto goličavo, sicer najrazsežnejšo visoko planoto v zapadni Furlaniji. Dvoje steza je iz Aviana peljalo tja gor, eno so ime-

²⁷ Posebno marljivo se udeležuje že mnoga desetletja raziskovalnih del v Cavallovem podzemskem svetu zelo delavna jamska komisija tržaške sekcije CAI »E. Boegan«, Ime po znomenitom, v veliki meri zaslужenem tržaškem jamarju Evgeniju Boeganu. Treba je s poudarkom omeniti, da se jo med člani tržaške planinske organizacije Jamarstvo od nekdaj sila intenzivno gojilo. Nešteti Izsladki prizadevanja tržaških jamarjev so objavljeni po knjigah in revijah, večidel v društvenem glasilu »Alpi Giulie«. Tako npr. dr. Carlo in Giorgio Ravasini, n. m.; Enzo Busolini: »Il Monte Cavallo, «Massif de Refuge» delle Alpi, »Alpi Giulie« 1957, št. 1, str. 38–43; Marino Vianello: »Fenomeni carsici sul Monte Cavallo, »Alpi Giulie« Numero unico 1961–62, str. 31–40; še posebej Olinto Morelli na že cit. mestu; L. Marson: »Nevali da circo e tracce carsiche e glaciali nel gruppo del Cavallo« v Atti del IV Congresso geografico italiano, str. 111–120, Boll. della Società geografica italiana, zvezek I. — 1903.

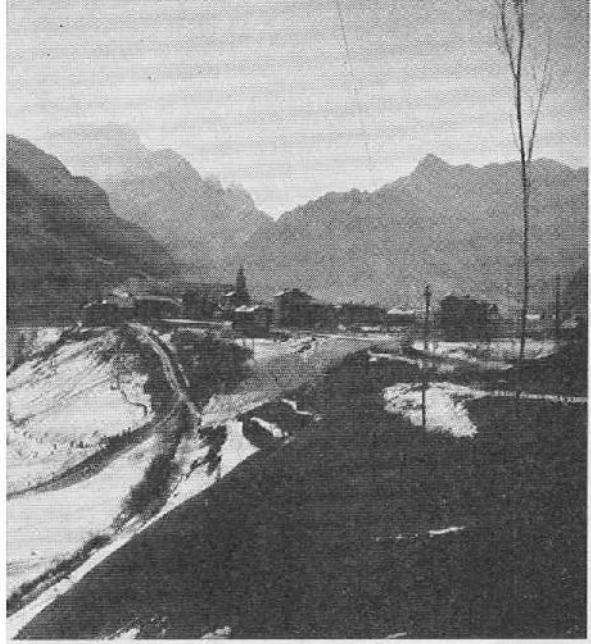


Cridola, zapadni vrh, v ozadju Antelao

Skupina Montfalconi - Vedorcia

Foto C. Prato





Claut in Col Nudo

Planina Val di Bric, levo Monfalcon di Forni, desno Urtsiel Ovest



novoli Troi del Mul (mulja steza), drugo pa Troi della Bornazza.²⁸ Odločili smo se bili za prvo, ki jo je bilo razločno videti iz vse Furlanske nižine. Bila je neznansko zategljiva ovinkalica. Čas je naglo mineval, na planem nas je ujela noč in smo tavali v temi po nerodnem svetu sem ter tja in ugledali še ob prvem zoru planinsko kočo, ki smo jo bili imeli ves čas v bližini. Bila je to še stara, majhna, vendar zelo gostoljubna hišica, Rifugio Policreti, imenovana po odvetniku Policretiju, ki je bil pordenonski sekcijski CAI podaril bajto v planini. Kolikor se je dalo, so jo planinci uredili in jim je več ko 20 let dobro služila o njihovih pogostih pohodih. Med vojno so jo Nemci požgali. V spominu jo imam, kako se je tam starinska peč neusmiljena kadila. Kurili so s svežim vejvjem redke, revno raščene bukovine, kakršna je značilna za tamkajšnjo vegetacijo. Vse je bilo v dimu, oči so me pekle, da sem si jih moral zdržema mencati. Zraven pa hrupen živžav mladih planincev iz Pordenona. Vendar so mi često v mislih veseli večeri, ko smo po končanih turah posedali v odimljeni kuhinji nekdanje koče Policreti. Zgledno nam je gospodnjila dobra oskrbnica, umetnica v kuhi, s kupom svojih živilih otrok.

Po vojni so prav tam postavili nov planinski dom, »Rifugio del Pian Cavallo«, lepo, veliko, udobno urejeno hišo, ki je prej gostišče, celo hotel, kakor pa navadno planinsko zavetišče. Dom, ki je vse leto odprt, je dostopen po novi, zanimivo speljani cesti, z vsakim vozilom.²⁹ Je izvrstno izhodišče za številne izlete in vzpone. Na Cimon del Cavallo je od ondi tri ure in pol hoda. Le pot ni posebno enostavna, zelo lahko jo je zgrešiti. Šele više gori, v široki, sončni krnici Val Sughet z mnogimi kraškimi jamami in majhnim snežnikom, se razgled odpre. Šele tu se boš znašel, ko ga zagledaš, Cavallo, v lepi vrsti skalnatih vrhov. Pa niso obstali z načrti in delom na Piancavallu kar pri novem planinskem domu. Nekaj let me ni bilo tam in sem jih šel obiskat lanske spomladi. Kakšne spremembe, kakšen napredek!

²⁸ Bornazza je ime bližnjemu studencu. Studenci, talne vode, so sicer v tistem svetu velika redkost. Po številnih planinah imajo kapnice, ki jim pravijo »lame«.

Beseda »trol« pomeni stezo, kolikor vem, po vsem Furlanskem, po Tridentinskem, v gorski pokrajini Cadore, v Defereških Alpah na Vzhodnem Tirolskem. Imamo jo v variantah tudi mi. Tuma je trdil, da je slovenskega izvora. V tržaškem narečju pomeni »trozo« bližnjico, slabo vidne stezico, prehod med lehami na zelenjavnem vrhu. Iz barbarske latinsčine se navajata izrazi »trocium« in »trolum«. Keltsko, irsko, »troig« in »raig«, cimbrsko »tweig« – vse to je po našem: noge. Za obširnejšo razlogo in vire gl. PV 1962, str. 538–539, in tam podprtne opombe 86–94; PV 1965, str. 355, op. št. 6. Dr. Henrik Tuma: Jadranski almanah 1923, str. 152; Gianni Pinguenti: Dizionario dialetto triestino, Trst, Eugenio Borsatti, 1954, str. 244.

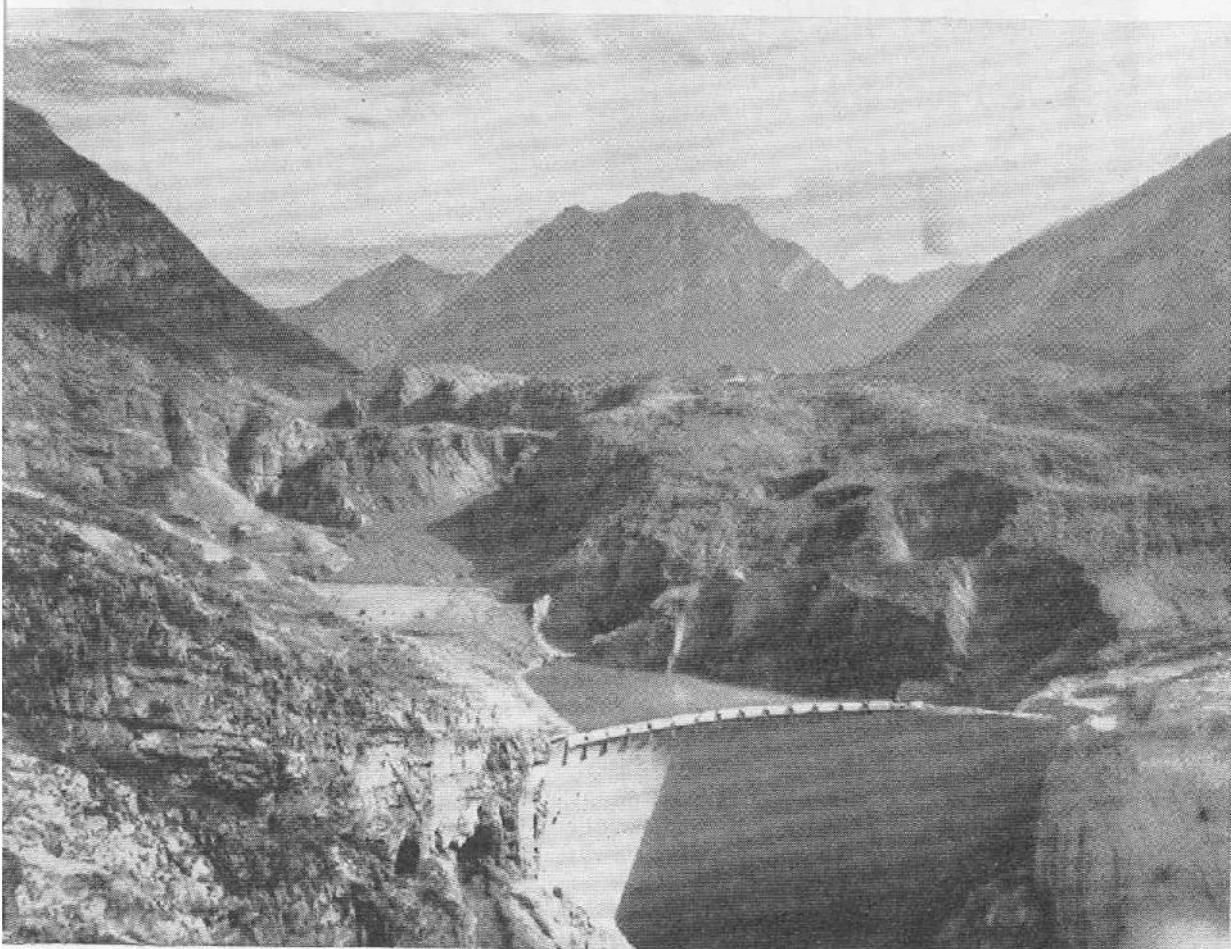
²⁹ Cesta od Aviana (želevn. postaja 153 m) do planinskega doma (1267 m) meri 14 km.

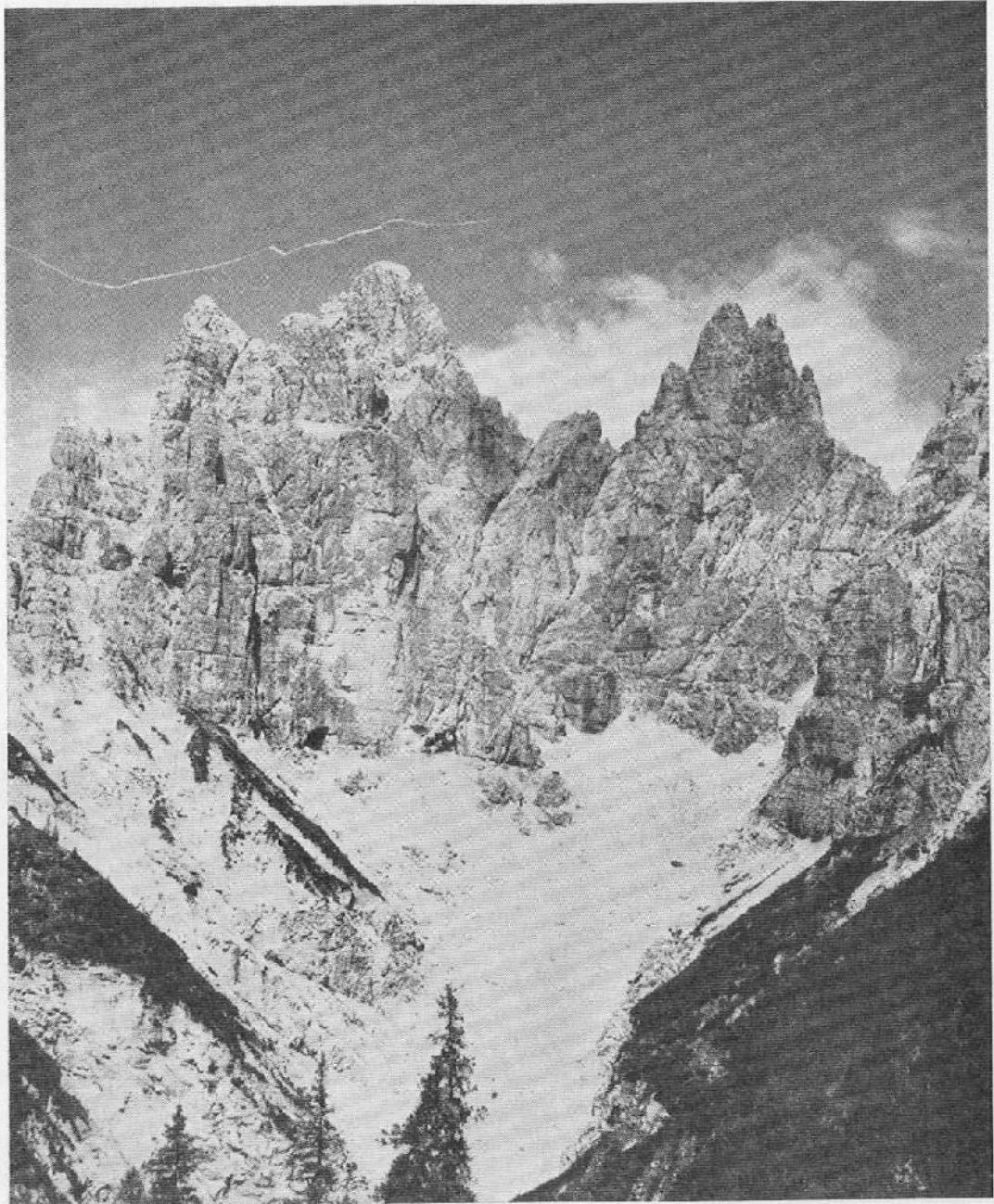
Cesta, osem metrov široka, je po sodobnih potrebah tlakovana. Napeljana sta na Piancavallo elektrika in voda. Zraven planinskega doma stoji izredno gosposko urejen hotel, z ločenimi prostori za nedeljske turiste in tiste, ki prihajajo za delj časa na bivanje ali oddih. Po kraškem terenu razstreljujejo skale, da bo svet za smučanje bolj pripraven. Zasebna družba iz Aviana je razdelila planoto na zemljišča, po okoli 1000 m² vsako, za postavljanje lesenih vil z zidanimi temelji. Kakšnih deset takih kaj čednih hišic že tam stoji. Cena je pol drugi milijon lir, približno sedem srednjih uradniških plač. Na novo urejena cesta omogoča Tržačanu, da pride od doma na Piancavallo v uri in pol, medtem ko jih rabi tri do Trbiža, svojega priljubljenega nedeljskega cilja. In še to, da gradi zasebna družba tam gori s kapitalom belgijskega kralja, ki ga zastopa v

izvedbi velikih načrtov njegov bratranec grof D'Ursell, nekakšna posebna smučišča, ki so jim že dali ime: Benetke na snegu. Če bo kaj več denarja, bodo že prihodnjo zimo na Piancavallu zgradili nekaj velikih ekskluzivnih (tako se tem rečem po novem pravi) hotelov za mednarodno elitno družbo, so mi rekli. Vse dobre pobude graditeljev uživajo podporo deželne uprave, ki tudi za vzpenjačo prispeva polovico stroškov. Ni kaj reči vsemu temu, kar sijajen je tale šik. Vendar mi je bilo nekam tesno pri srcu, ko da se mi je stožilo po starem Piancavallu, po nekdanji mali, revni koči Policreti. Na hitro sem se poslovil in sestopil na Barcis, v prečudno, skrivnosti polno dolino Cellina.

Po širokem Piancavallu so se razcvetale prve spomladanske cvetlice. Na koncu planote se je steza nagnila po travnatem rebru navzdol, pre-

Dolinska zapora Vajont, ki je katastrofa zdržala





Cadin Degli Elmi, Cadin di Vedoria v skupini Spalti di Toro

Foto dr. G. Salica

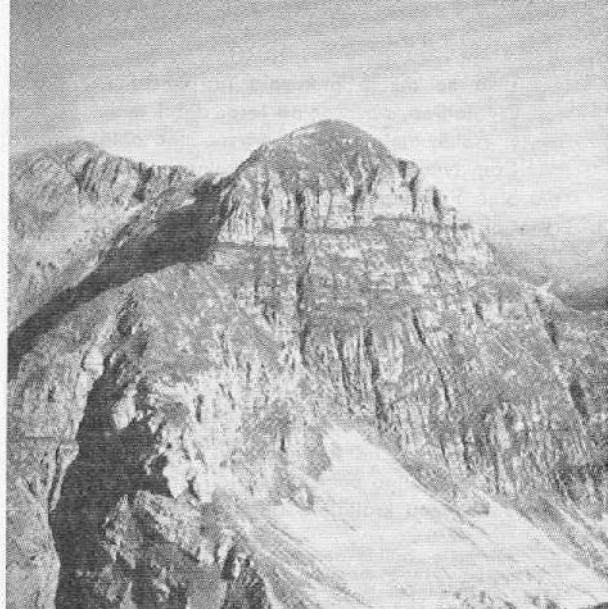
koračil sem staro, pisano planino Malga Pian delle More in čez zelen vogel prišel v široko, odprto krnico Tornidor. Steza se je naprej nižala čez planino Casera Le Valli, prestopil sem tesni, suhi potok Caulana in dospel skoro po ravnom skozi redko gozdičevje na lepe pašnike Casera

Caulana. Od tod so številni okljuki stezo peljali navzdol skozi gozd, in kmalu se mi je razgrnila sončna plan Plan Pezzeda, pod njo se je v romantični soteski penila voda Caltea. Ob potoku sem se spuščal naprej v dolino, tu in tam stoji po krajeh kak senik, niže spodaj kakšna revna

kmečka bajta. Že z višine sem zagledal zeleno, sinje modro gladino velikega umetnega jezera, ki se je v soncu vabljivo lesketalo, kakor da se veseli obiska samotnega, a izvrstno razpoloženega popotnika. Lepo, zanimivo pot po zelo svojevrstnem svetu sem prehodil v dveh urah in pol. Tu, na severnem kraju jezera, v prijazni kotlini med bukovimi in smrekovimi gozdovi, ki jo v višinah obdajajo visoka gorovja, stoji Barcis, večji kraj, ki je bil med vojno popolnoma uničen, so ga pa v ličnem stilu obnovili in še znatno povečali. Barcis, staro naselje, ima zelo pisano zgodovino, govori pa tamkajšnje ljudstvo neko narečje, ki je sicer še furlansko, a ga nisem skoro nič razumel.

Zdaj sem bil na lepi, beli cesti, ki pelje na sever zdaj po levem, zdaj po desnem kraju hudournika Cellina, najvažnejše vode v prigorju Karnijskih Alp. Kakšna je neki mogla biti tesna, temočna dolina, ko je pred poldrugimi sto leti skoznjo hodil nikoli utrujeni Staničl Marsikdaj ondotne vode za čudo narastejo in preplavijo tisto malo, kar je polja, in naredijo veliko škode tudi redkim, koj bornim naseljem. V dolino pritekajo z obeh krajev gorski potoki in ima zdaj cesta čeznje mnogo sodobno zgrajenih mostov. Preveč jih pa še dandanes ni v vsej Furlaniji, kakor ima navado tožiti tamkajšnje ljudstvo. Pa se kljub vsej modernizaciji še zgodí, da odnesajo spomladanski nolivi marsikatero brv, še trdnejše postavljene mostove. V starih časih je bila huda, raznovrstne podrtije so ovirale prehod skoz dolino, kakor so mi ljudje tu in tam pripovedovali. Hiše, selišča so bila časih po več mesecev odrezana od sveta.³⁰

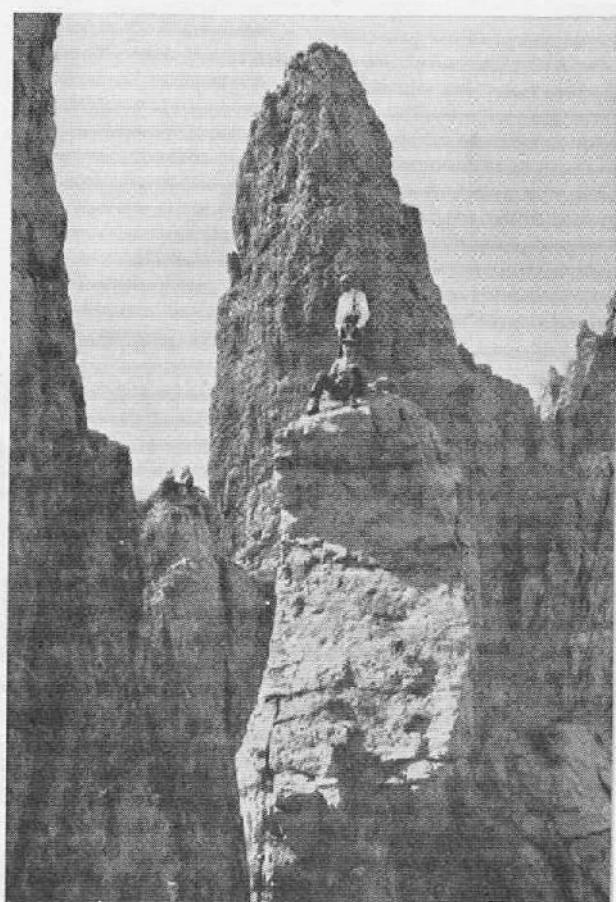
Hoja po cesti mi ni bila nič dolgočasna. Še nismo bili v polni sezoni, še ni izbruhnil turistovski direndaj. Od časa do časa se je skoz črna skalovja nad cesto odprla stranska dolinka in mi razgrnila pogled v visoke, po imenih že davno znane mi gore. Pokazal se mi je tudi veličastni Duranno, ki ga tu imenujejo Becco dell' Oca (gosji klun), kasneje so se mi odkrila vzhodna ostenja visokega Col Nudo.³¹ Čarobna



Cimon Manera in Cimon di Alpago

Foto dr. Bellavitis

Torre del Cridola (2404 m)



³⁰ O dolini Cellina in njenih značilnostih in znamenitostih je precej pisane v PV 1964, str. 14–15. Furlanski potoki so suhe, kakor se tokavam nestanovitne vode pravi. Ob času, posebno spomlad in jeseni, narastejo in povzročajo po dolinah poplave in z njimi ogromne škode. Za velik del leta se presušijo. To velja tudi za Tilment, največjo reko Furlanije. Zgodi se, da je Tilmentova struga čez in čez suha, voda izgine v razsežna gruščasta tla, ki dosežajo tudi več kot 3 km širine.

³¹ Col Nudo (2471 m), najvišji vrh v posebej obravnavani gorski skupini Col Nudo-Cavalllo. Slovi s svojim izredno širokim razgledom. Col Nudo, furl. Cuel Nut = gol hrib. Pri dolincih ima gora več drugih imen, Mont Magör, Croda Magör, Monte Maggior, Monta dei Restei, I Lastiei, Col Briè, Col Prà, Col Scusà. Magör, maggior, dial. za ital. maggiore = višji, najvišji. Croda = skalnata gora, pečevna stena. Pra, dial. za ital. prato = travnik. — Izrazi

slika se mi je prikazala na mostu čez potok Chialedina, navzgor po tesni debri je šel pogled v visoka, divja ostenja, od značilno oblikovanega Crep Nudo (pomeni golo skalnato steno) do škrbine Valbona, ki deli Monte Teverone od sivega Col Nudo. In kasneje še enkrat Col Nudo sam, zares nepopisni prizori. Potem so se stene razgrnile, bil sem na velikem razpotju Porto Pinedo, tam je most čez potok Cimoliana, ob njem gre cesta v bližnji Cimolais. Tam, na odprttem, so oči željno pozirale lepoto sveta, ki me je obdajal, na vse strani strme imenitne gore v sinje višave. Dan se je že nagibal, v ubranih menjavah so se prelivale barve v svežem ozračju. Na severu se nad dolino ponosno vzdigujejo skalnati vršaci, med vsemi kraljujeta Cima dei Preti in Duranno

col, colle, collina pomenijo tod vzpetino, goro ali hrib, ne pa kakor v zapadnih Alpah gorski prehod. Čeprav je Col Nudo v gorski skupini najvišji, je bil sorazmerno pozno zavzet (l. 1891, Arturo Ferrucci iz Vidma in Goričan A. Seppenhofer z dvema domačinoma).

z bleščečimi vrhovi več ko 2000 m nad našim stojiščem. Na jugozapadu stoji stenati Col Nudo sredi svojih divjih, zelo odročnih in težko pristopnih, na tesno okoli njega nagnetenih sosedov. Njegova veličastna, široka kupola je okoli 1800 m višja od naše ravnice v prodéh. Vse naokrog stoje še drugi gorski velikani, do 1600 m so višji od našega razglednega razpotja.

Večerilo se je. Krenil sem na desno, v sotočje potokov Cellina in Settimana. V njem stoji Claut, poln prečudne lepote. Strmo se nad njim vzdiguje široki, za vso pokrajino značilni bastion Vacalizza. Od Barcisa do Clauta pa sem rabil dobre tri ure.³²

Imeniten kraj, tale Claut, čeprav je bil še do pred kratkim vsemu svetu zaprt in redkokomu znan. A zdaj planinci in turisti že vemo zanj in

³² Za Claut gl. tudi PV 1964, str. 15, in tam podčrtno opombo 3). Claut pomeni zaprt (clausum, chiuso). Vacalizza je po Tumi Bukovica, prav tam, s podčrtno opombo 4).

Pirago v dolini Piave po katastrofi v noči 9. 10. 1963. Bela lila sredi med hriboma je dolinska zapora



ga hodimo radi obiskovat. Je najbolj obljuden kraj v mikavni dolini Cellina. Tam so suhobarji, žilčarji doma, po domače »sedoneri«.³³

Zdelo se mi je zanimivo, kar se je v zadnjih letih prejšnjega stoletja o izdelovanju suhe robe ter o prometu ž njo skupaj za Claut in sosedni Cimolais pisalo. Blago so prodajali tudi v tujino, a nikoder na kose, temveč povsod le na težo, na cente. Iz ustreznih vrst lesa so na leto izdelali 8500 parov cokel, šle so po 55 lir za cent, 10 000 škofov po 65 lir za cent, 16 000 žlic, kuhalnic in zamaškov 7 lir za cent, 20 000 kupic, skodelic, držal za jajca, za steklenice in kozarce, solnic in poprnici, možnarjev — po 20 lir za cent, 4600 grabelj in svečnikov — 12 lir za cent.³⁴ Ukvartajo se Clautani tudi z neke vrste železarsko obrtjo, s tkalstvom, imajo mlekarne, apnenice, dve žagi. Močno je bilo in je še izseljevanje v tujino, na sezonska dela, pa tudi za stalno. Delavci iz Clauta in sosednega Cimolaisa se dobe po vsem svetu, celo v Ameriki jih je veliko, povsod so cenjeni kot dobri zidarji, kamnarji in drvarji. Zelo malo je te ljudi poprej zanimal turistovski promet, prav ta dejavnost, ki jih v novih časih ugodno vzdržuje, jim nese kar dobro.

Claut je zelo zanimiv, v mnogih ozirih edinstven kraj. Ne spada, kakor bližnji Cimolais, v Karnijo, in se po svojih posebnostih od splošnih razmer v Karniji precej razlikuje. Zlasti po etničnem tipu, po šegah in navadah, po oblačilih in nošah prebivalstva, po stavbarstvu in v veliki meri po načaju, ki je za jezikoslovce, kakor pišejo, zelo posebno in nenavadno zanimivo. Še dandanašnji vladajo po zakotnih seliščih in odročnih saminah okoli Clauta svojevrstne, za popotnika časih kar čudne razmere.

Oba glavna kraja, Claut in Cimolais, je znatno poživil jeseni l. 1963 dotok ponesrečencev iz goranjih vasi Erto in Casso v dolini Vajont, po strahoviti katastrofi, ki se je spominjamo z imenom Vajont—Longarone.³⁵

Bilo je 9. oktobra 1963 pozno zvečer, od dela utrujeni ljudje so bili že davno legli. Ko da je ves Monte Toc zgrmel v dolino, se je silen plaz spesnil čez njegove strme rebri, zasul veliko umetno jezero Vajont, podljvana jezerska voda je opustošila okolico, uničila bližnja naselja, se prelila čez jez v dolino Piave in grozotno razdejala on-

dnotna mesta in vasi, med njimi Longarone, največji in najlepši kraj.³⁶

Zdaj so torej begunci iz gornjih krajev Casso in Erto tu v Clautu in Cimolaisu. Huda je njihova bolečina, domotožje. Vendar tudi njim posije tu pa tam kakšna brezskrbna, časih celo vesela ura. Z državnimi podporami posedajo po številnih krčmah in se ob pitnih furlanskih vinih razgrevajo v neskončnih, preglašnih debatah. Rad sem jim prisluhnil. Vpili so vsevprek, kdo je kriv, ali vlada, ali kokšen minister posebej, ali električno podjetje, ali njegovi inženirji, ki so bili izdelali načrte za velikansko graditev in nadzorovali izvajanje nenavadno obsežnega dela. Graje vredna brezbrisnost? Zla usoda? Možakar, begunec iz Erta, vstane od mize, božja previdnost, je rekel, pa se težkih korakov odmajal iz zakajenega lokala. Kmalu so se porazgubili še vsi drugi. Stopil sem na prosto. Mirno je plaval ščip po visokem nebu, kakor da se za stiske in nadloge tu doli še zmeni ne. Nemo so stali okrog in okrog visoki snežniki in risali črne sence v svetlo noč. Narahlo je bilo slišati šumotanje gorskih potokov Cellina in Settimana.

V roke mi je prišla stara knjiga, v nji pa je zapisano tole modrovanje: »Prišel bo čas, in upajmo, da bo še dolgo do takrat, ko se bo zaradi počasi delujočih sil narave in zbog korozije, ki jo povzročajo deževja, Erto pogreznil v Vajont... Sesulo se je v vasi že nekoliko hiš, kar bi morallo ljudem veljati za resno svarilo. Moram pa takoj pripomniti, da to prerokovanje ni moje, ampak mi ga je zaupal prijatelj, ki je na glasu kot astrolog. On je prepričan, da se bo zgodilo, kar je napovedal.«

To piše popotnik, ki je hodil skozi Erto, dne 9. oktobra 1883.³⁷ Natančno čez osemdeset let, na prav tisti dan, se je Erto v resnici pogreznil v Vajont... Ne po božji previdnosti, na katero je misil v usodo vdani Ertovec v gostilni.

³³ La sedon ali sidon je furlanska beseda za nošo žlico.
³⁴ G. Occioni — Bonaffons: »Escursione da Maniago a Longarone fatta nell' 8 e 9 ottobre 1883», Cronaca 1883 — III della Società Alpina Friulana, str. 55–56.
³⁵ Gl. spis »V Bellunskih gorah« v PV 1964, str. 14–21.

³⁶ Ploc se je sprožil ob uri 22.40. Monte Toc (1921 m), južno od jezera, ni bila posebno loka tura. Za izhodišči sta veljala Longarone in Erto. Petek Vajont izvira pod goro Col Nudo, teče na sever skozi divjo, a zelo slikovito dolino, se je iztekal v vzhodni kraj jezera, iz njega pritekal v njegovem zapadnem koncu, se prevalil v dolino in pri Longarone izlivljal v Piave. Na severni strani jezera hribovski vasi Casso in Erto, obe uničeni ali tako poškodovani, da se je moralno njuno prebivalstvo izseliti. Beseda erto pomeni strm. Kraj se v domaćem narečju imenuja Nert, združena sta predlog in ime — 'n Ert — in Erto.

³⁷ G. Occioni-Bonaffons: »Escursione da Maniago a Longarone fatta nell' 8 e 9 ottobre 1883», Cronaca 1883 — III della Società Alpina Friulana, str. 59. — Astrolog — zvezdar, kdor napoveduje bodočnost iz zvezd.

DESETE OBLETNICE SMRTI HERMANNA BUHLA so se spomnili le ožji alpinistični krogi. T. Hiebeler je ob tem zapisal naslednje: Umrl je 27. junija 1957 na 7654 m visoki Chogolisi v Karakorumu, ker se mu je odlomila pri sestopu opast. Hermann Buhl je 9. junija 1957 stopil na 8047 m visoki Broad Peak obenem s Kurтом Diembergerjem, Fritzem Winterstellerjem in Marcusom Schmuckom, ki je ekspedicijo vodil. Bil je to drugi Hermannov osentisočak. Pri naskoku na vrh je bil že precej izčrpan (sam je pravil, da »se je plazila vanj svinčena trdnost«). Že je mislil popustiti, ko pa je videl z vrha sestopati tovariše, se je lotil še naporne hoje na vrh v spremstvu K. Diembergerja, ki je zaradi njega nehal sestopati in se znova pognal proti vrhu. Dramatičnost te zadnje faze na Broad Peaku na prvi pogled nima kaj opraviti z nesrečo na Chogolisi, v resnici pa tvori psihološko ozadje: Buhla so vsi poznali kot najhitrejšega, najspresnejšega in najbolj vzdržljivega. Tu pa se je moral sprijazniti s tem, da je najpočasnejši in najšibkejši. Kdor ga je poznal — in jaz sem ga poznal deset let (sc. Hiebeler), si lahko misli, da je njegova samozavest to le težko prenesla.

Treba je bilo torej opraviti še eno »dodatno nalog« in sicer Chogoliso, eno najlepših gora v Karakorumu, tiko in naskrivaj z Diembergerjem, ne da bi vedeli ostali tovariši in brez dovoljenja pakistanske vlade. Rekla sta le, da gresta na »fototuro«, v resnici pa sta hotela priti v alpskem stilu na deviški sedentisočak. Na ekspediciji je prišlo med njim in Schmuckom do spora — kakor skoraj vselej — in Chogolisa je bila sijajna priložnost, da se pokaže, kaj zmore Buhl.

Vzpela naj bi se po štiri do pet kilometrov dolgem jugovzhodnem grebenu, polnem opasti: »...silne robate opasti so naju spominjale nevarnosti na Lyskammu, samo da so bile te opasti še mnogo večje,« je pisal kasneje Diemberger.

Noč na usodni dan 27. junija 1957 sta prebila v majhnem šotoru v višini 6700 m na grebenu. Mraz je rezal do kosti, ko sta ob 4,45 zjutraj zlezla iz šotorja. »Kmalu je sinilo sonce in noju potopilo v svojo toplo luč,« (Diemberger v dodatu k Buhlovemu knjigi, v drugi izdaji). »Vzpon je potekal brez zamud, toda opasti so bile velikanske. Do 10 m so štrlele nad prepade. Ob 9 je bila naveza komaj še 650 m pod vrhom. »Nadaljnji vzpon je spremjal vihar, tako da nista imela več razgleda.« 300 m pod vrhom sta morala, kot je rekel Buhl... »takoj obrniti. Metež briše za nama sledi, prav lahko zaideva na opasti. Vrv sta že prej odložila. Sledil je sestop v viharju in megli, ki ga Diemberger takole opisuje:

»Sedaj je veljalo hitro ukrepati. Obrneva se, kakršna sva bila. Ker je nazadnje Hermann gazil naprej, sem bil zdaj jaz pred njim. Zaradi varnosti sva se držala na 10 do 15 metrov, na dalj se ni videlo. Sklonjen sem tipal navzdol. Po 50 m se najina sled ni več videla, le globlje luknje od cepina so se obdržale. Metež je rohnel z nezmanjšano silo... tam je verjetno že opast, blizu tja ne smeva stopiti.«

Nekaj časa nato — celo mlajšemu Diembergerju se je zdelo, da ni prav, ker hodita nenavezana — so nastopili strašni trenutki: »Zdajci me je streslo, kakor da bi me zadela kap, vse se je zamajalo, snežna površina pod menoj se je ugrezala... Preplaseno sem skočil dva, tri korake na desno in naredil nato še nekaj korakov navzdol. Hermann Buhl je krenil iz Diembergerjeve gazi 3, 4 metre in zgrmel z opastjo v prepad. »Če bi bila navezana?« se je vprašal kasneje Diemberger in zapisal: »Na tistem mestu bi Buhla ne bil mogel obdržati.«

Švicar Othmar Gurtner, pokojni urednik »Berge der Welt«, je v letniku 1957/58 zapisal: »Stoletna izkušnja raziskovanja Zapadnih Alp terja v vsakem primeru, da se navežes na vrv, če prideš na greben z opastmi, še posebej pa, če se slabo vidi. Dolga, napeta vrv bi bila verjetno zadržala Buhla, poleg tega pa bi prisebni Diembergerjev odskok vrv še bolj napel, zažrla bi se v sveži snežni odlom in Buhl bi se bil morebiti ujel na robu. Zvezde pa so govorile proti previdnosti in usoda je odločila.«

Himalajski strokovnjak G. O. Dihrenfurth pravi na strani 184 svoje knjige »Der Dritte Pol«: »Za vse alpiniste klasične dobe je bilo jasno: Čemu brez vrv, če pa ta skoraj gotovo pomeni rešitev.«

Nima smisla naštrevati take in podobne trditve, češ, kaj bi se zgodilo, če bi bila Buhl in Diemberger navezana. Raje si ponovimo nauk:

Na grebenih z opastmi se bo vestna naveza navezala, ne glede na višino grebena, posebej še pri slabl vidljivosti.

Hermann Buhl gotovo ni bil zadnja žrtev zahrbnih opasti in ne prva. Situacija pa je bila nenavadno zapletena s psihološkim problemom:

Buhl je bil osem let starejši od Diembergerja, njegova alpinistična kariera daljsa, imel je dokaj več izkušenj.

Kdor je bil z Buhлом v gorah, se je ob njem čutil varen. Vse, kar je naredil Buhl, je bilo ponavadi za las pravilno. Kako naj bi se bil Diemberger uprl Buhlovem predlogu, da odloži vrv!

To gotovo ni bilo vprašanje poslušnosti, ampak zaupanja, ki je moglo biti v Buhlovo spremstvo brezmejno, posebno če je kdo vedel, iz kakšnih dogodivščin se je Buhl že izmazal.

Če bi se tragedija zvrnila na Diembergerja, bi bil Buhl moral prenesti očitke, da kot človek ni prav ravnal. Tako pa lahko samo z bolestjo mislimo na tega velikega alpinista, na nenavadnega človeka, ki je zanemaril varnostni ukrep v gorah in to plačal z življenjem. Na grebenih z opastmi ga imejmo pred očmi. —

Ni čisto jasno, zakaj je bil potreben ta psihanalitični »fleš« na pokojnega Buhla. Če bi bil konec dober, bi ga najbrž ne bilo, čeprav je bil »Buhlov kompleks« pred 15 leti na dnevnem redu, usoden za mnoge, ki bi bili radi veliki kot Buhl.

SEVERNA STENA MATTERHORNA je pozimi l. 1967 pritegovala večjo pozornost kot katerakoli druga severna stena. Začeli so Japonci Masatsuga Konishi, Jiro Endo in Takao Hošino, člani ekskluzivnega kluba v Tokiu »Sangaku Došikai«. 6. februarja so šli iz koče Hörnli in prečili vstopni lednik ter bivakirali v višini 3600 m. 7. februarja so jih opazovali v prečnem ozebniku. Prišli so 450 m pod vrh stene, ko so morali zaradi slabega vremena počakati. Na vrh so prišli šele 8. februarja dopoldne pri mrazu -20°C . Nekaj dni nato sta po Schmidovi smeri od 10. do 12. februarja pristopila na vrh Angleža Dougal Haston in Mike Burk. Haston je mož iz Eigerja 1966, v zadnjem času je nastopal na televiziji in na odru, Burk pa je prav tako velik alpinist, kakor je neznaten po pojavi. Imela sta lepo vreme pa hud mraz. Pri pripravljanju na bivak jima je ušla spalna vreča, prebila sta hudo noč, plezala sta brez rokavic, utrpela pa neznatne ozeblbine.

V začetku marca so prišli pod steno Slovaki: Ján Durana, 32 let star, znan po prvenstveni smeri v severni steni Share l. 1965. Schmidova smer v Matterhornu je poleti že preplezel Milan Kaláb, 32 let star, prav tako med najboljšimi alpinisti v ČSSR; Stanislav Lednár, 25 let star, ima za seboj več tur v Kavkazu; Jože Psotka, 33 let star, zaslужni mojster športa, je stopil na več najtežjih vrhov v Hindukušu. Slovaki so se namenili v Bonattijevu zimsko smer. 15. marca 1967 ob 9,30 so bili pri vstopu in si prvi dan priborili 250-m višine. Imeli so lepo vreme, pa slabe ledne razmere. Naslednji dan so v lepem vremenu prišli še 100 m više, ko pa so tu bivakirali, jih je zajelo slabovo vremec. Naslednji dan so prišli preko najtežjih mest in se pripravili za bivak spet 100 m više. 17. marca so pretolkli noč v bivaku pri -28°C . V dolini je tedaj pometal veter z brzino 160 km/h. 19. marca je vodil Lednár. Ko je pripravljal stojisko, se mu je odlomila skala, na kateri je stal, padel je 70 m globoko in takoj umrl. Zgodilo se je to v višini Rame (3850 m), kajti naveza je iz Bonattijeve smeri krenila proti grebenu Hörnli. Mrtvega tovariša so potegnili iz globine in ga pustili pod Ramo. Nato se je trojica vrnila v sredo stene in se borila naprej. Peti bivak so prebili 150 m pod vrhom brez kuhalnika, ki je ostal v Lednarjevem nahrbniku, ta pa je odfrčal v vznožje stene. 20. marca so iz Zermatta videli Slovake, kako blizu pod vrhom prečijo proti grebenu Zmuttu, kjer naj bi imeli v viharju, ki se še ni izdvijal, vsaj nekaj več zavetja.

21. marca so sestopali po Hörnliju, vsi ozebli razen Psotke. V koči Solway jih je že čakal Kurt Hoffmann iz Würtemberga. Sam jim je šel naproti in s Psotko sestopal dalje, ostala dva pa sta čakala na reševalce. Ti so prišli s helikopterjem Alouette III, ki ga je pilotiral Bruno Bagnoud, spremjal pa gorski vodnik Réné Arnold. Ta je z višine 2 do 3 metrov skočil na greben in tu pripravil vse za nadaljnje reševanje. Slovaški Matterhorn 1967 je na zapadu močno odmeval.

SMRT JE ZAORALA NA MEDANSKI NJIVI ...

Ludvik Zorlut

Tista smrt, ki je pesniku vedno in povsod, v vsakem času, v vsaki minutni, v največji tišini, v najglobljem molku prišepetalava nesmrtnne stihe in mu je bila strahotna, a najskrivnostnejša Ljubezen, je svojega pevca — oboževalca dne 14. julija 1967 zadnjikrat obiskala, pokosila najžlahtnejši cvet v zorečem poletju in mu dánihila ledeni poljub miru na visoko čelo. Na medanski pokopališču, kraj Gradnikove hiše, mu je odprla poslednji dom in ga 16. julija pokrila z rožnato odejo goriških nageljnov. Vzkipela je proti nebesom široka gojila, pod katere toplo skorio je zasnul sen — pesnik Alojz Gradnik.

Pesnikov oče Jožef, sin tolminske matere, je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja po čudežni usodi zašel pastirček mimo Trsta iz Kanalskega v Brda in se v Medani kmalu znašel kot poznejši mojster v krojivti podplatov in veselih domačih zgodb, ko se je pri njem zbirala vaška sreča in mu je že pomagala žena Lucija Godeás, iz prve furlanske družine pod Medano. Sin poet ga je miloval:

Nikoli nisi vedel, kaj je mila
beseda materina, kaj sladkost
poljubov njenih, mačeha bridkost
vsakdanji kruh ti verno je močila

Nunc Pepo in nuna Lucja sta nam 3. 8. 1882 dala drugorojenca Alojza, ki je po osnovni šoli v Medani, klasični gimnaziji v Gorici in pravnih naukah na Dunaju 1905 bil sodnik v Pulju, Gorici in drugod. Ob izbruhu prve svetovne vojne so ga z očetom in bratom Rajkom zaprli na Goriškem gradu, kjer so mu vstale pošastne sence Ivana Gradnika in drugih tolminskih obešenih puntarjev.

Alojzij Gradnik spada med naše največje pesnike. Je lirik, mislec, izpovedovalec. Hodil je svojo samostojno pot, dasi ni mogel obiti tradicije moderne. Struna mu rahlo poje v Ljubezni, trdo zveni v soglasju s Smrto, a v iskanju posmrtnosti se mu oglašajo disonance. Tankega posluha, globokega občutja je prodrl v temne globine življenjskega dogajanja, do potankosti je zadel briško bitje in žitje, mu segel do dna, odkril mu je pravi obraz, vse njegove marnje, boli, krivice. Zaverovan v prvine domačijstva se je ves predal rodni zemlji, ki jo je močil s solzami in ji razdal vse dragulje in blagoslove. Zato je pesnik s strastjo dojemal motive te zemlje, njeno preteklost, njene trpeče odprte rane, pa še navade ljudstva, sejme, svatbe, bistrinje, zvonjenje, socialne snovi. S pojočo krvjo jo zaliva:

povsod in vsakemu si prst domača
in kri človeka zate se preliva
in vsak le v svoji grudi rad počiva,

Na knjižni polici so poleg naših velikih, zlasti dolga vrsta Gradnikovih zbranih del, ki so jim grafiki, akad. slikarji (Avgust Bucik, Božidar Jakac, Riko Debenjak, Marijan Pregelj) dali dekorativno poživljajočo opremo: Potujoče zvezde z motivi iz Brd in Istre (1916), Pot bolesti (1922), De profundis (1926), Svetle samote (1932), Večni studenci (1937), Zlate lestve (1940), Pesmi o Maji (1944), Pojoča kri (1944), Primorski soneti (1952), Harfa v vetru (1954) in vrsta manjših izdaj. Veliko je število prevodov in prepesnitev iz premnogih tujih literatur. Naj omenim samo Danteja!

Pesnik je v plodni dobi ustvarjanja trepetal in mislil:

O, Bog, ko padem, naj odpadem zrel,
naj me tvoj dih pred žetvijo ne sname
naj ne bom gnil in trpeč in ko slame
in listja osušenega pepel —

Uslišan je bil. Gradnik je od rane pomladi do pozne jeseni posejal vsa zrna in požel vse žito in je zlato klasje pospravil v velike številne snope poezij.

Pesnik se je vračal v rojstno vas, ki je na holmu v vinogradu razsejana, vsakokrat, ko so češnje cvetele in je grozdje zorelo:

O slast, ko vino v sodih prekipi
in se prelima v tisoče posod
za svatbo, krst, sedmino in za god,
za srd in smeh, za žalost in skrbi.

Zadnje čase nam je naročal, naj Brda ohranimo v pristni podobi, naj jih odpremo tudi mnogim obiskovalcem, tudi bolnikom, ki se zdravijo z grozdom in še opisovalcem v lepi besedi in dostojni sliki. — K Ljubezni in k Smrti se mu je približala še Narava.

Ne duši me več nižave
prah in duhomorni hlap,
ko na mene zdaj z višave
lige sonce zlati slap.

Z vso špotljivostjo pada na kolena pred Triglavom:

O, sveti, silni — v tvoji večni senki
klečali so že naši praočetje
in vredi v senčno tvoje so zavetje
neusahljivih naših src studenci.

Gradnik je ljubil goré v isti globini in višini — takó kot jih je Julij Kugy, bil je planinec — od prve ure. V letih 1911—1914 smo študentje v Gorici z njim tako radi pomagali pri pripravah za planinski ples. V spominu Klementu Jugu je v pesmi »Žadnja stena« s Triglavom meditiral:

»Kdo si, ki iščeš pot čez ta greben,
ki motiš mir teh mojih svetlih sten?« (PV 1954/9)

In bil je smučar od prve ure, ko se mu je v zimski idili, vtrnila Smučarjeva jutranja molitev (PV 1936/1)

Ko po strminah
v slokih smučinah
prožno me nosi nevidna perot,
koder sprostira
sneg se, ovira
záme nobena ni tveganá pot.

Umril je pesnik. Ne, ni umrl. V očiščenju krvi je sam zaklical Smrti:

»In vendar ne boš zmagovalka ti!
Sovražnik večni tvoj, ob koncu boja
Življenje, ti poreče: Še je moja
čeprav že mrzla, ta rdeča kri.

LETNI TEČAJI ZA MLADINSKE VODNIKE

Mladinska komisija pri PZS je po sklepu posvetu načelnikov MO PD z dne 9. IV. t. I. organizirala dva deset-dnevna tečaja, ki jima je bil prisključen še tabor za mlade planincke. Tečajo in tabora sta bila v Šajnmerjevi VIII pri Aljaževem domu v Vratih od 25. 7.-3. 8. 1967, in od 15. 8.-24. 8. 1967. Program je bil prilagojen snovi za mlaodinske vodnike in za osnovno planinsko šolo, ki so ga udeleženci skupaj s se znamom literaturo prejeli ob prijavi. Strokovni del tečaja je zajel predavanja iz zgodovine planinstva (Stanko Hribar), pota in markacije (Jože Melanšek), varstvo narave (Ivo Motnikar), orientacijo v gorah (Mišo Spasič), meteorologijo (Jože Melanšek), orientacijo v gorah (M. Škerbenek), nevarnosti v gorah (Vid Mesarič), GRS in alpinizem (ing. Pavle Šegula), planinsko organizacijo (Mirt Svetič) in prvo pomoč (Rudi Zupan in Vid Mesarič). Tečajo in tabora sta vodila Jože Melanšek in Vid Mesarič kot tehnični vodja.

Udeleženci so praktično na okoliških gorah preizkusili svoje znanje pridobljené na tečaju.

Tone Strojin

POSVET NAČELNIKOV MO PD SLOVENIJE V LJUBLJANI

Predstavniki MO iz SPD so se 9. aprila letos prvič zbrali v novem domu slovenskih planincev »Zlatorog« k posvetu načelnikov MO. Najprej so vodeči mlaodi funkcionarji razgrnili pred tovariše zgoščen prerez o storjenem od zadnjega posvetu pred dvema letoma. Ljubezen do gora na skupnih akcijah je spet obrodila bogate sadove. V diskusiji so mlaodi planinci zlasti podutarjali potrebo po širjenju planinske misli šolah z najrazličnejšimi prreditvami, ki mlaodino pritegnejo, opozarjali na skrunitve narave, razglašljali o boljši organizacijski povezavi med meddržavnimi odbori in mlaodinskimi odseki na terenu, o pošiljanju obvestil mlaodinski komisiji, sklepali o pozitiviti planinskega dela na Dolenjskem itd. Beseda je tekla tudi o navezavi prijateljskih stikov z mlaodino jugoslavenskega porekla v Italiji in Karoški, ki je letos že dala prve rezultate. Navzoči niso mogli milno posledic, ki jih je povzročila delna ukinitve železniških popustov za planinsko mlaodino. Ponekod so ugotovili,

da je mlaodina prepuščena sama sebi, ker se UO društev usmerjeni zgoj v gospodarske probleme, delo z mlaodino pa se zanemarja. Marsikje planinski idealizem mlaodine razumejo kot »opozicijo« proti gospodarsko usmerjenim odbornikom, kot da so nazori mlaodine nevarni za obstoj planinstva. To seveda ni res. Navzoči so tak odnos do mlaodine obsodili kot škodljiv. Če bi obvezljali, bi si planinska organizacija spodrežala korenine. Zborovalci so ponovno ugotovili, da je mlaodina voljna delati in da jim za ljubezen do gora nobena žrtev ni preveč, pričakuje pa, da jo bodo starejši razumeli. To so potrejevala številna izvajanja navzočih delegatov, soj gre v načelu za kadrovsko reševanje planinske organizacije. Potem, ko so izvolili novo mlaodinsko komisijo PZS s tov. Mirkom Svetičem na čelu in podarili častne mlaodinske znake in vodniške znake najzaslužnejšim, so sklepali o programu in proračunu za prihodnje leto. Sprejeli so tudi spremembe k pravilniku o mlaodinskih vodnikih.

Posvet načelnikov MO je vodil tav. Tone Strojin, mlaodi planinice pa je na zborovanju pozdravil tudi predsednik PZS dr. Miha Potočnik.

Tone Strojin

SEJA RAZŠIRJENE KOMISIJE ZA POTA NA KUMU

V soboto 24. junija 1967 je bila v planinskem domu na Kumu seja razširjene komisije za pota. Udeležili so se je podpredsednik PZS tov. Tone Bučer in člani ljubljanske komisije kot tudi vsi vodje markacijskih skupin iz vse Slovenije. Razen tega so se je udeležili skoro vsi načelniki markacijskih odsekov iz Zasavske.

Na dnevnem redu je bilo poročilo o delu komisije in problemi z oskrbovanjem planinskih potov.

Poseben problem, ki so ga načeli vodje markacijskih skupin in načelniki odsekov, predstavlja nerezumevanje nekaterih upravnih odborov planinskih društev, ki nimajo posluha za to vrsto dejavnosti svogega društva. Zalostno se sliši, če na seji upravnega odbora ni volje za razpravljanje o potrebah, ki se tičejo upravljanja potov. Gotovo ni zdravo in spodbudno za markacista, če mora sam nabavljati čopiče za markiranje, ne da bi mu društvo povrnilo stroške. Niti vabila za sestanke markacistov mnogi ne dobijo pravočasno. Kot vsak drug odsek planinskega društva bi moral tudi markacijski odsek

na osnovni program za delo imeti svoj proračun, ki ga mora sprejeti občin zbor. Da bi se ta problem razčistil, je bilo sklenjeno, naj se stvar obravnava na vseh jesenskih sejah koordinacijskih odborov. Pojasnil je treba, da je oskrbovanje potov ena osnovnih in več možnih dejavnosti planinskih društev. Zato so potrebna tudi dočlena finančna sredstva. Ta so v primerjavi z drugimi potrebnimi ostalih odsekov društva zares malenkostna in ne tolikšna, da bi jih društva ne zmogla. Markacist je še pravi idealist. Če ga ne podpremo, ga bo minilo veselje do dela. Zato več posluha tem idealnim sodelavcem na tem polju planinskega udejstvovanja!

Kos

MLADINSKA TRANSVERZALA

Z namenom, da planinska mlaodina z Jezerskega aktivno zaživi, se je prizadovni MO PD Jezersko odločil, da markira lastno mlaodinsko transverzalo. Transverzala vodi na 15 pomembnejših vrhov, ki kot mogočen venec obkrožajo Jezersko in ima 18 kontrolnih točk. Na severu poteka pot po področju Virnikovega Grintovca in Jezerskega vrha, proti vzhodu preko Ravenske Podkočne na vse vrhove od Golega vrha do Grintovca, na jugu pa preko Makevke Podkočne na Kočno, na Veliiki in Mali vrh in na zahodu v predel Kranjskega Storžiča. Ta pot je speljana tako, da je Jezersko izhodišče za vsako kontrolno točko.

Tistem, ki bo prehodil Jezersko transverzalo, je namenjeno častno priznanje z znakom ali diplomo. Posebni vložki v planinski legitimaciji so namenjeni za žigosanje kontrolnih točk. 16 mlaodincev je svoje planinske legitimacije že opremilo s transverzalnimi vložki, letosnji občni zbor PD Jezersko pa je prvemu, ki je prehodil jezersko transverzalo, podelli častno priznanje. MO PD Jezersko pripravlja za propaganda te transverzale predavanje z barvnimi diaporativi in kratki opis potov.

T. S.

REŠKA PLANINSKA TRANSVERZALA

V nedeljo 2. julija 1967 je »Općinski planinski savez« iz Rijeke v čast dneva borcev odpril »Reško planinsko transverzalo«. Otvoritveni slavestnosti sta bili opravljeni v Lovranu in Crikvenici, ki sta izhodni točki te transverzale. Tako je slovesnosti je večja skupina pla-

nincov krenila na obhod po novi poti. Otvoritev se je udeležilo lepo število prijateljev planin, med njimi tudi zastopnik Planinske zveze Slovenije. Po govoru predstavnika Općinske planinske zveze iz Rijekе in pozdravnih besedah predstavnika PZS je zastopnik Socijalistične zveze iz Lovrana odpril transverzalo.

Pot je dvostrerna. Pričenja se v Lovranu in konča v Crikvenici ter obratno. Zahteva 5 do 6 dni voje. Iz Lovrena pelje na Učko, na vrh Planik, Sijo, Črni vrh, v planinski dom Lisina. Od doma dalje skozi naselje Juščič in v Kastav ter Studeno in na vrh Obruča, v partizansko laborišče Špilja, nato na Klek in Platak. Iz Platka se nadaljuje na Snežnik in Risnjak, od tam pa do Fužin in Liča. Od ted sta speljani dve varianti do Crikvenice.

Vsa pot je markirana z belo-rdečimi okroglimi markacijami in pri markacijah z oznako RT. Za voje po transverzali je bila izdana posebna orientacijska karta z dnevnikom, v katerem je prostor za kontrolne žige.

Informacije in dnevnik dobijo planinci pri PD »Platak«, Rijeka, Karzo Narodne revolucije 2.

GRADNJA KOČ V ZAPADNIH ALPAH

Tekole delajo planinske koče v Franciji: s kamioni preplažejo robo do najbliže točke. Tam naredi platformo za

turbinski helikopter »Alouette III«, (Škrjanček, 900 konjskih moči, sede lahko in edleti polno naložen z vrha Čomolungme). Škrjanček potem vse materiale zvozi hitro in zanesljivo v gore na gradbišče. Material je ves »préfabriqué«, vnaprej izdelan, pa je koča s temelji vred gotova v dobrem tednu.

Sliko mi je poslal naš grenobelski »planinski konzul«, inž. dr. Lojze Gorjup, ki je predsednik »Société des Touristes du Dauphiné« in obenem gradbeni nadzornik njenih koč.

Škrjanček je od 8. ure zjutraj do po-poldneva opravil 48 voženj, vsako po 5 minut na 1000 m višinske razlike.

Člani so samo natovarjali in raztovarjali.

Fr. Avčin

PAVEL KUNAVER – ODLIKOVAN

Slovenska mladinska organizacija je v 1. 1967 prišla na hvalevredno misel, da počasti tiste starejše ljudi, ki so se mladini vse svoje življenje aktivno posvečali, jo vadili, vzgojili in uvajali v življenje. Pri tem ni mogla mimo prof. Pavla Kunaverja, ki ga pozna vsa Slovenija kot požrtvovalnega mladinskega vodnika.

Prof. Pavel Kunaver je kot skavt, planinec, jamar in zvezdosalvec tisočerim mladim ljudem odkrival lepote in skriv-

nosti narave. Prav je, da je po 57 letih nepretrganega dela za mladino dobil priznanje od mladinske organizacije. Brez takih ljudi, ki bude in goje interese mladine, je mladinska organizacija brez moči.

Prof. Pavel Kunaver je v znamenje priznanja dobil lep akvarel, delo akad. slikarja Slana. Neutrudnemu vzgojitelju prof. Pavlu Kunaverju čestita tudi naš list in z njim naša planinska organizacija.

T. O.

MLADINSKA KOMISIJA PZS je od 6. do 12. julija 1967 priredila 10. jubilejno mednarodno mladinsko srečanje UIAA v Julijskih Alpah. Spored je bil naslednji:

6. 7. Zbor vseh delegatov oz. predstavnikov na železniški postaji Jesenice ob 14. uri. Sprejem pri predsedniku občinske skupščine na Jesenicah – dobrodošilca. Prevoz vseh udeležencev z avtobusom v dolino Tamar, ogled doline in izvira Nadiže, po krajšem postanku povratek do Kranjske gore in odvod do Tičarjevega doma na Vršču. Oficielna otvaritev 10. jubilejnega zbera.

7. 7. sta se formirali dve grupe in sicer: a) Vršič-Prisojnik-Razor-Kriški podi; b) Vršič-Razor-Kriški podi. V domu na Kriških podih so bili v večernih urah pomenki po spodaj navedenem programu.

8. 7. Iz Kriških podov so sestopili v dveh smereh in sicer: a) Kriški podibik IV.-Škrlatica-Vrata; b) Kriški podi-Gamsavec-Luknja-Vrata.

9. in 10. 7. sta bila določena za pogovore o delu, sodelovanju in izmenjavi izkušenj. Popoldne 10. 7. preko Praga ali Tomlinskove poti na Kredarico.

11. 7. Pohod v smeri Kredarica-Tri-glav-Planika-Hribarice-koča pri Sedmerih jezerih.

12. 7. Iz koče na Sedmerih jezerih preko Komarče do Zlatoroga in odvod z žičnico na Vogel. Povratek v Bohinj do mladinskega doma. Po kosilu kopanje v Bohinjskem jezeru.

13. 7. Bohinj-Bled-Grad (cocktail – predsednik občine Radovljica) Begunje – (ogled tovarne smučarskih rezervitov ELAN in Begunj). Zgodaj popoldne slovesen zaključek zbera UIAA za leto 1967 v domu slovenskih planincev Zlatorog, nato ogled Ljubljane.

V letošnjem poletnem srečanju UIAA so udeleženci obravnavali teme, kakor sledi:



Helikopter pomaga graditi planinsko kočo

Planinska zveza Slovenije in Planinska zveza Jugoslavije – Organizacija; Aktivizacija; Program za šolanje mladinskih vodnikov; Delo s podmladkom v planinski organizaciji; Diafotivni našega gorskog sveta; Orientacijska tekmovanja in njihovo prirejanje v Jugoslaviji; Gorska straža v Jugoslaviji; Gorska reševalna služba (preventiva in njeni ukrepi v Jugoslaviji); Ali naj so vrši propagando za alpinizem; Alpinistični zakonik; Za in proti vrhunskemu alpinizmu; Vprašanje zavarovanja na turi (o tem so delegati pravili že posebej podatke o organizaciji in stroških reševanja v svoji domovini).

VREME NA KREDARICI

V JULIJU (1967)

Letošnji julij je bil po vsej Sloveniji topel in suh. Takšen je bil v glavnem tudi na Kredarici. Srednja mesečna temperatura je bila preračunana na $7,1^{\circ}$ in je bila za $1,3^{\circ}$ nad desetletnim povprečkom (1954–1964). Najbolj vroče je bilo na Kredarici 19. julija letos. Ta dan je znašala maksimalna dnevna temperatura $16,6^{\circ}$, vendar absolutnega maksima, ki znaša $18,8^{\circ}$ ni presegla. Pod lediščem se je spustila temperatura zraka le dvakrat v minulem juliju (9. in 10.). Prvi je padla na $-2,5^{\circ}$, drugi na $-1,9^{\circ}$. Najnižja julijnska temperatura v obdobju 1954–1964 pa je znašala $-4,6^{\circ}$. Kakor iz navedenih temperatur in odklonov vidimo, je bilo letos julija na Kredarici razmeroma toplo. Povprečno imamo na Kredarici v juliju dva dneva s snežno odejo. Letos smo imeli samo enega. Sneg je naletaval popoldan 9. in v zgodnjih jutranjih urah 10. julija. Ko so ob 7. uri zjutraj merili debelino snežne odeje, je leta znašala 2 centimetra. Ta tanka snežna plast je nato še istega dne skončala. Vsega skupaj je padlo letos julija na Kredarici 107 mm padavin v trinajstih padavinskih dneh. Izmerjena višina padavin predstavlja komaj 45 % normalne (10-letne) vrednosti.

Srednja mesečna oblačnost je znašala 5,9 in je bila za 0,7 pod normalno vrednostjo, vendar kljub nižji vrednosti nismo imeli niti enega oblačnega dne, dosi bi po statističnih pregledih pričakovali vsaj dva. Oblačnih dni je bilo samo 8, medtem ko jih je julija povprečno 10.

Heliograf je registriral 208 ur sončnega sija ali 44 % od možnega trajanja.

Kadar govorimo o vremenu in o temperaturah, bi te morali tudi občutili. Za lažjo predstavo letošnjih »poletnih« temperatur na Kredarici poglejmo, kdaj imamo podobne temperaturne razmere drugod po Sloveniji. V Ljubljani vlažajo take temperaturne razmere ob koncu marca in v prvi polovici aprila. Isto velja za Maribor. V Kopru pa imamo take ali vsaj zelo podobne temperaturne razmere meseca decembra. Ta skupa primerjava pokaže, da ima Kredarica ob višku poletja take temperaturne razmere, kot jih imamo ob morju v začetku zime, drugod po Sloveniji pa v začetku pomladi.

V AVGUSTU (1967)

Letošnji avgust je bil zmerno topel in zelo suh. Srednja mesečna temperatura letošnjega avgusta je znašala na Kredarici $6,4^{\circ}$. Bila je za $0,6^{\circ}$ nad povprečkom obdobja 1954–64.

Najvišja temperatura minulega meseca je znašala $13,3^{\circ}$ (dne 17. avg.), vendar absolutnega maksima, ki znaša za avgust $18,4^{\circ}$ ni dosegla. Najnižja temperatura je bila $-1,9^{\circ}$ (dne 14. avg.). Tudi ta ni presegla absolutnega avgustovskega minimuma, ki znaša za obdobje 1954–64 $-4,5^{\circ}$.

Navedene temperature vrednosti nam v primerjavi z 10-letnimi povprečki oz. podatki povedo, da je bilo avgusta letos na Kredarici nekoliko toplejše kot navadno, da pa ni bilo prevrčo. Obdobje med zadnjim »pomladanskim« in prvim »jesenskim« sneženjem lahko smatramo na Kredarici za višek poletja. Zadnjič je na Kredarici snežilo 10. julija, prvič pa 13. avgusta letos. Potem takem je »pravo poletje« trajalo tamkaj dober mesec. Avgustovske snežne padavine niso obležale.

Vsega skupaj je padlo v letošnjem avgustu na Kredarici 187,6 mm padavin v 11 padavinskih dneh. Ta množina padavin je le 85 % normalne avgustovske moči. Največje dnevno višino padavin so izmerili 6. avgusta zjutraj. V predhodnih 24 urah je padlo 11 mm padavin.

Iz padavinskih podatkov razberemo, da je bil minuli mesec tudi premalo načelen.

Srednja mesečna oblačnost je znašala 6,1. Bila je za 0,1 pod desetletnim povprečkom. Jasnega dne ni bilo, dosi so v avgustu povprečno trije taki dnevi na Kredarici. Oblačnih dni je bilo 8,

medtem ko bi jih po statističnem pregledu pričakovali 9.

Heliograf je registriral 178 ur sončnega sija ali 41 % možnega trajanja. V toku avgusta je bila na Kredarici za beleženih še šest nevih.

Podobne temperaturne razmere, kot so vladala v avgustu 1967 na Kredarici imamo v Ljubljani in Mariboru na prehodu marca v april, v Kopru pa meseca decembra.

F. Bernot

FOPRAVEK

V članku »Konec zimske sezone« v PV 1967 str. 275 v zadnjem PV je nekaj netočnosti.

Članek piše, da sta bila v Krnici opravljena dva prvenstvena vzpona: JV raz Kriza (Grubješič–Markič, Škerl–Križnar) in raz Rogljice (Škerl–Križnar). Toda JV raz Kriza sta plezali navezi Grubješič–Markič, Šuleršič–Strehovec in ne Škerl–Križnar, kot je pomotoma objavljeno. Škerl–Križnar sta že prejšnji dan sestopila v Vrata.

Ne vem, zakaj spominska smer Žejec–Solar v Koglu, ki jo je 19. III. 1967 zlezla naveza Križnar T. – Taler P. – Škerl V., ni bila omenjena. Sicer je res, da je smer zaradi svoje strmine in lage pozimi precej kopna, toda enake razmere, mislim, da so bile v Rumeni zajedni v razu Dedca.

Na naslednji strani članek navaja, da sta se Grubješič in Šuleršič morala v centralni smeri severne stene Grintovca obrniti, ker ju je prehudo zdeleval mraz. Na pobudo same naveze vam sporočam, da ta trditve ni točna, saj sta bili istočasno v isti steni narejeni še dve prvenstveni steber Grintovca in Polca Grintovca, kot je že omenjeno v PV. Vzrok, da sta se vrnila, so bile slabke razmere (led, ker gre smer po kamninah) in izčrpanost.

V. Škerl

ZIČNICE IN VAROVANJE GORSKE NARAVE

Stanislav Peterlin

(Koferat na posvetovanju o narodnih parkih Jugoslavije, Plitvička jezera, 29. do 31. maja 1967).

V pojasnjevalnih pripombah in komentarju k anketi o narodnih parkih in enakovrednih rezervatih, ki jo je leta 1963 razpisala komisija za narodne par-

ke pri IUCN, najdemo tudi naslednji določbi:

»Turizem se ne pojmuje kot ekonomska dejavnost, ki bi jo morali izključiti iz narodnih parkov in enakovrednih rezervatov. V primeru narodnih parkov bi morali reči ravno obratno. — Med izjemami iz režima splašnega varstva so izjeme, ki zajemajo organizacijo turizma, kar je splet eden od vzrokov za obstoj narodnih parkov.«

V sodobnem pojmovanju turizma, zlasti gorskega, so gotovo tudi žičnice. Če je v narodnih parkih načelno (v posebej določenih predelih) dovoljen turizem, moramo zato računati tudi z žičnicami. Po drugi strani pa so mnenja o žičnicah zelo deljena. Vemo npr., da se je ob projektu triglavskih žičnic razvila v slovenskih dnevnikih in tednikih javna polemika, v kateri so se oglašali tako zagovorniki kot tudi nasprotniki. Po vsem videzu stališča javnosti in strokovnjakov še niso razčlena, zato ima tudi ta prispevek in polemični značaj.

Klasična planinstvo je **koja** po gorah, ki v naši deželi še vedno prevladuje. S tehničnimi napravami in gradnjami se je začela novo obdobje osvajanja planin, ki je močno razširilo krog obiskovalcev gora. Najobičajnejše prometno sredstvo so tudi v gorah ceste, če so zaradi terena in posebnih podnebnih razmer izvedljive. Vemo, da je znana vrška cesta z najvišjo točko 1611 m kar sedem do osem mesecov na leto neprevozna. To je bil tudi glavni tehnični pomislek proti predvideni cesti na Velo polje, ki bi dosegla višino ok. 1800 m. Druga prometna naprava, ki zmore večje strmine in laže ključuje vremenskim neprilikam, je gorska železnica. Znane so zlasti železnice iz švicarskih in avstrijskih Alp; v Sloveniji na srečo ni bila zgrajena nobena. Kot ceneckota se zdaj sliši nekdajni avstrijski načrt o zobati železnici iz Bohinja čez Velo polje na vrh Triglava. Sodobno prometno sredstvo v visokogorskem svetu so predvsem žičnice. V primerjavi s cestami in železnicami, ki predstavljajo velike investicije z zahitvenimi gradbenimi posagi v težkem terenu, so žičnice razmeroma poceni. Od vseh prometnih naprav žičnice na trasi, koder potekajo, najmanj prizadenejo pokrajino. Kje so potem vzroki, da mnogi ljubitelji gora in zagovorniki neokrnjene gorske pokrajine tako vztajno odklanjojo žičnice?

Kot predstavnike poklicne varstvene službe nas marsikdo vpraša: Ste za žičnice ali proti njim? Ob takoj zastav-

Ijemem vprašanje se tudi javno mnenje razdeli v dva tabora, ki ne najdetra skupne poti. Menimo, da je prav tako nesmiselno zagovarjati žičnice kot splošno uporabno sredstvo v gorah, kot jih je krivčno vnaprej odklanjati. Problem se začne tam, kjer se žičnica kot prometna naprava neha: pri njeni zgornji postaji. Rekli smo že, da žičnica kot tehnični objekt ne pokvari naravo toliko kot druga prometna sredstva. S primernim občutkom za varovanje narave in s smisлом za oblikovanje se negativne posledice te vrste lahko zmanjšajo na najmanjšo mero. Nesporazum med zagovorniki žičnic in varuhom gora je v tem, ali je žičnica namen ali sredstvo.

Ce je žičnica sama po sebi turistična atrakcija, potem je cilj obiskovalcev gora njena zgornja postaja. V tem primeru naj žičnica pripelje na kakšno markantno razgledno točko, zrazen njeni zgornje postaje pa je treba zgraditi gostilšče, kamor se zatečejo turisti, ko se navdušijo razgledovanja. Takih primerov imajo v tujini precej — večinoma so to gradnje starejšega datumata — v naši domovini pa jih je tudi nekaj. Dokazujejo, da projektanti niso upoštevali okolja, v katerem so načrtovali in so žičnico z ostalimi objekti vzel samo kot tehnično gostinski problem. Nasproti temu zagovarjamo stališče, da mora biti žičnica le sredstvo za doseg nekega drugega namena: za približanje človeka goram. Zgornja postaja žičnice naj ne bo cilj temveč izhodišče za planinske ture, smučanje ali vsaj za sprehod v gorski naravi (Wraber, 1965: 76). Pomaga naj človeku prihraniti čas, ki bi ga porabil za razmeroma enoličen vzpon, da začne lahko svojo turo že v pravem gorskem svetu. Tako žičnice lahko štejemo med planinstvo, ker pomagajo ljudi vzgajati v odnosu do naravnega okolja. Današnjemu človeku so manjši napori nujno potrebni, saj predstavljajo spremembu v njegovem načinu življenja, hkrati pa pomenujo tudi fizično rekreacijo v čistem zraku. Prav tako je znano, da telesni napori in premagovanje težav razvijajo moralne vrednote. Trditve, da bo za tiste, ki bodo želeli poščačiti, klub žičnicam še dovolj prostora, je zmotna. Kako nôj se počuti planinac, ki po večurni hoji z nahrbnikom in prepotom pride v planinski dom, kjer ga s posmehljivimi opazkami sprejme vesela družba, ki se je v salonskih oblekah pripeljala z žičnico? Upamo si trditi, da napačno projektirane žičnice škodujejo pravemu planinstvu in zmanjšujejo število ljudi,

ki hodijo peš. To pa z rekreacijo nima veliko skupnega.

Po vsem tem lahko napravimo nekaj splošnih sklepov:

Naš gorski in še posebej visokogorski svet je treba ovrednotiti kot celotno. Določili je treba pomembnost posameznih predelov tako za gospodarsko izrabbo kot tudi za zavarovanje.

Žičnice, naj bodo v zavarovanih območjih ali zunaj njih, niso samo tehnični problem. Pri njihovem načrtovanju mora sodelovati široka javnost, planinska organizacija in zlasti še služba varstva narave.

Računati je treba s tem, da žičnice pripeljejo v gore velike množice ljudi, med katerimi so številni tudi taki, ki nimajo pravega odnosa do varovanja narave. Skrb transportnih podjetij, ki se danes konča pri varnem prevozu, se mora razširiti tudi na vzgojno delo, na opozarjanje k varovanju in na nadzorno službo v okolici žičnice.

Literatura:

Enquête des Nations Unies. Établissement d'une liste des parcs nationaux et réserves équivalentes, 1963, Paris.
Wraber, T., 1965: Nekjaj misli o varstvu narave, posebej še rostlinstva. Varstvo narave 2-3. Ljubljana.

750 000 avstrijskih žilingov je po mnenju avstrijskih inženirjev potrebnih za tehnično zavarovanje enega hektarja plazovile površine. Komaj 30 000 žilingov pa je potrebnih za pogozditev enake površine. Seveda je treba počakati, da se drevesa okrepe in postanejo naravní plazolomi oz. lomiplazi. Pogozdovanje v višinah se ne nima ekonomskega računa, vendar se izplača, ker se s pogozdovanjem razrašča v višine eksploatacijski gozd. Višinski gozd tudi ureja vodni režim, ker zadržuje prehiter odtok deževnice. Pogozdovanje v višinah se rentira šele čez leta, pa-metna gospodarska politika pa ga prav zaradi tega podpira in pospešuje. Na Potscherku pri Innsbrucku so uredili klimatsko napravo, ki omogoča študij razmer, v katerih raste drevesa v višinah do 2500 m. V objektu je možno narediti veter z brzino 100 km/h in dvig-niti temperaturo na + 60°C. Pravijo da bo ta klima-objekt prispeval k popularizaciji visokega pogozdovanja in da bo razširjal »idealizem«, potreben tistim, ki se z njim ubvarjajo.

Varstvo živilih mej in grmovja ima svoj gospodarski, ne samo estetski smisel. Industrializacija ograniči producijo (povsed po svetu) ogroža te stare meje in meje, v katerih gnezdijo ptice, se skrivojo zajci itd. Večji del se mo-

rajo te »neobdigatreba« meje umkniti mehaničnemu obdelovanju in ustvarjanju vočjih kompleksov. Vendar pa zorl Grmovje, žive meje in kar je temu podobnega, ustvarja tudi mikroklimo, ta pa je za kulturno pokrajino važna. Zato naj po arondacijah (tako pravijo na zapadu) okoli obdelovalnih površin ostanejo travnate površine, ki noj se ne kose in ne ukašajo, ampak zasojajo s primerin grmljevjem, ki oživlja pokrajino, izboljšuje mikroklimo in pomaga v biološkem boju zoper škodljivce.

Prepovedan sed diši, to je stara resnica, ki menda še danes drži. To bi moralo upoštevati tudi varstvo narave, ki včasih s svojimi prepovedmi mami »prijetelje narave« k majhnim in velikim zločinom nad njo. Morda bi šlo res bolje s humorjem in satiro. Tako so poskusili varuh gozda na avstrijskem Stojerskem. Izdali so humoristične plakate, ki se posmehujejo brezumnim motilcem in kolilcem gozdne samote in njenih prvobitnih užitkov. Eden od plakatov prikazuje divjega prašiča, ki pride na kup smeti tam, kjer je odsezel in odležal svoj weekend zadovoljni meščan s svojo družino: Merjasec sprevo gleda v mimoideče in piha skozi nozdri mimo grozečih čekanov: »Uh, kačna svinjarjala! Drugi upodabla škrca, ki se ne more ločiti od svojih magneto- in radio repotlj, zdremlje med koreninami bukve, ropotulja pa razsipa note v gozdnino, da si tišče ušesa veverice, zajci in drugo žival. Nad njim pa vprašaj: Ali je to tišina v gozdu?«

to

POLJSKO-BRITANSKA alpinistična izmenjava je bila stekla, za Tatre se je vnel sam Sir John Hunt, vodja angleške ekspedicije na Everest leta 1953. Poljski alpinisti so obiskali angleški gorski svet leta 1965. Leta 1966 so prišli v Tatre Angleži in se pogodili, da bo zamenjava redna. Naslanja se na staro izročilo poljsko-angleških zvez.

CENTRALNI STEBER FRENEY V MT. BLANCU je preteklo zlmo spet stopil v ospredje svetovne alpinistične publicite, ki ima leto za letom več snovi, zato se ni lahko obdržati v »prvem planu« dogajanja. Steber Fréney je doživel tretjo ponovitev in to pozimi od 1. do 6. februarja 1967. Poročali smo že, da sta ponovitev opravila slavní Réné Desmaison in Ro-

bert Flématty, oba vodnika, in s tem zapisala v zgodovino alpinizma prvi zimski vzpon v tem stebru Fréney. Vzpon štejejo med najtežje zimske storitve 1966–1967, obenem pa ugotavljajo, da so Francozi ubreli pot za Sasi in za Bonattijem. Desmaison in Flématty sta odšla 1. februarja s Col de la Fourche in prvič bivakirala na Col de Peuterey, 2., 3. in 4. februarja sta plezala direktno po stebru, zelo težko zaradi velike množine snega, vse do vznožja la Chandelle. Od 4. na 5. februarja se je vreme poslabšalo, ponoči je snežilo, zjutraj pa je polegnil krivec in kazalo je, da bo vzpon proti koncu najtežji. 5. februarja sta preplezala la Chandelle in ponči traverzirala škrbino, ki veže la Chandelle z grebenom le Brouillard. Peti bivak sta prebila takoj za škrbino. 6. februarja sta odložila precej opreme, da bi bila pri vzponu na vrh čim »lažja«. Na teme sta vstopila ob polteh popoldne in prenočila v koči pod zavetiščem Grands Mulets. Vzpon je bil zelo težak zaradi snega in nenavadnega mraza. Plezalca sta uporabljala rakete pri vzponu in pri sesopu. Zimski vzpon po Fréney sta ocenila kot manj nevaren od enega preko Pointe Walker v Grandes Jorasses, terjal pa je večje fizilne napore.

SLALOM pomeni tek, spust (lom) po enkomerno nagnjenem svetu (slad). Ime je dol – seveda napak – Anglež Arnold Lunn in se je prijel, čeprav je bil njegov slalom vse koj drugega kot to, kar beseda pove.

LA CHANDELLE radi imenujejo satelit Mont Blanc de Tacul. Drugi vzpon preko nje in prvi zimski vzpon sta vpisala dva vodnika iz Courmayeur, G. Bertone in R. Pellin. Sredi la Chandelle sta bivakirala prvič, drugič pa na vrhu. Opravila sta vzpon 18. in 19. januarja 1967 v ostri zimi. Zapadno steno Aiguille d'Entrèves so 17. januarja, dan poprej, preplezali Ambrosi, Ferraris in Macchietto. Vzhodno steno Aiguille de Géant sta pozimi kot druga naveza preplezala Armando in Gogna v 6 urah. V Grandes Jorasses so se v osrednjem stolpu (Croz) poskusili 13., 14. in 15. februarja 1967 R. Baillie, M. Marchel in B. Robertson. Francosko-škotska naveza je drugič bivakirala v višini 3600 m, nakar so se morali v 14 spustih umakniti v vznožje.

GERBIER V VERCORSU je za marseilleske plezalce razmeroma blizu. Dva novinca G. Duvillier in R. Mandin sta v Gerbieru pozimi letos kot prva po-

novila Bouclierovo letno smer in to od 10. do 14. februarja 1967. Bivakirala sta potkrat, uporabila sta torej »novi stil«, ki omogoča doslej neslutene uspehe. Peti bivak sta prebila v igluju, vracala pa sta se po isti poti v 15 spustih. Na vseh raztežajih sta se mudile s požledom, proti vrhu s plazovi, ves čas pa z občutnim mrazom, ki je ponoči pritisnil z -20° C. Levo od Bouclierove smeri poteka od 8., 9. oktobra 1966 šestica, ki sta jo s 70 klini v 16 urah izsilila vodnična pripravnika G. Jager in J. P. Paris.

SORAPIS ni samo znana gora v Dolomitih, ki jo od daleč poznajo tudi mnogi naši drveči turisti, če si vzamejo toliko časa, da pogledajo v zemljvide ali povprašajo, kaj šine mimo njih. Sorapis je tudi koča na severni strani tega masiva. Poročali smo, da je l. 1965 pogorela. Zdaj so na istem mestu postavili novo, večja planinsko postojanko s 60 posteljami.

JUIN je eno od velikih vojaških imen zadnje svetovne vojne. Maršala Juina ni več.

Ob smrti so se mu poklonili tudi francoski alpinisti, ki so se v Italiji bojevali pod njegovim poveljstvom. Juin je močno čislal Mauricela Fourastiera, vojaka alpinista, o katerem smo v tej rubriki že poročali. Fourastier je polegjeval posebnemu oddelku (commando) in bil težko ranjen pri Monte Cassinu. Bodoči maršal Juin se je močno zavzel zanj, skrb za ljudi ga je sploh močno odlikovala. Ko je kirurg videl Fourastierovo rano, je dejal, da je patrebno amputacija. »Nikarte,« je velel Juin, »starite nemogoče, rešite mu nogo, Fourastier je alpinist, potrebuje jo!« Fourastier je moral res večkrat na operacijsko mizo, vendar – noga je bila rešena.

VODNIŠKO SMER (la voie des guides) so od 8. do 15. februarja 1967 nadili v Petit Dru vodnik Michel Feuillade in Yannick Seigneur ter vodnika aspiranta Claude Jager in Jean Paul Paris. Poročajo, da je to lepa plezterija v dobrki skali, VI, terjala je 220 klinov, zagozd in lednih svedrov. Poleti bljajo bilo moč preplezati z enim bivakom s 150 do 180 klini. Smer je direktna in teče po razu med severno in severozapadno steno. Vstop je v Lochmatterjevem ozebniku, nato krene na snežišče v levo in se povzne preko grmade preves ne levo od »léve« v veliko zajedo nad njo pa preko navpičnih plati na vrh. Vodniki so bili v steni ves teden, vendar brez

transportne vrvi, povezani z dolino samo po radiu z vso opremo na hrbitu. Seigneur je uporabil takatko, ki je obenem varna in učinkovita in od nje lahko veliko pričakujemo. Obstoji v sodelovanju obeh navez. Prva zabija kline, pušča za seboj fiksno vrv, druga pa ob tej vrvi hitro napreduje in lahko vleče s seboj tudi do 80 kg težke vreče. V bistvu je to amerikanska tehnika iz Yosemite in direttissime v Eigerju. Ker se navezi menjavata, se vsek od plezalcev lahko izkava na čelu.

Od 3. do 5. februarja sta poskusila smer plezati aspiranta Jager in Paris, s Seigneurem pa je pleral André Parat. Prišli so do višine 3220 m, se morali umakniti, pri čemer se je poškodoval Parat tako, da se ponovnega poskusa ni mogel udeležiti. Smer si je zamislil že Jacques de Lapiney I. 1926.

Drugič so vstopili 8. februarja. Ta dan je ena naveza bivakirala v višini 3150 metrov, kjer so pri prvem poskusu pušteli nekaj opreme, 9. februarja je ista naveza opremila steno do višine 3280 metrov, druga pa je prišla do 3150 m; 10. februarja ena ekipa opremila 3300 metrov in sestopi na 3150 m, druga pa prenese material do 3300 m, in tu bivakira. In tako dalje: 3400 m, 3500 m, 3570 m, 3620 m, bivak za bivakom, zadnji v višini 3600 m. Na vrh so prišli ob petih popoldne, sestopali počasi, bivakiroli na Flammes de Pierre, kjer so jih pričakali prijatelji, med njimi tudi Parat.

Ta vzpon francoska GHM postavlja v isto vrsto, kot je saška smer v Veliki Cini iz I. 1963, Bonattijev vzpon v severni steni Matterhorna iz I. 1965 in direttissima v Eigerju iz I. 1966.

CAF je leta 1967 priredil dve ekspediciji v ZDA in to v Sierra Nevada in Rocky Mountains. CAF sodeluje s Sierra Clubom iz San Francisca. Francozi so udeležencem nudili na izbiro prostoto potovanja ali pod vodstvom. Cena potovanja v ZDA znaša 2000 fr., uskrba za potovanje pod vodstvom na dan okoli 100 fr. in to v campingu, torej ne ravno poceni oranžma. CAF je organizacijo prepustil sekciji Paris-Chamonix.

PEAK XV je pravno ime za današnji Everest. Višino so mu izmerili I. 1849 in 1850, I. 1852 so ga razglasili za najvišjo goro, I. 1856 pa so ga krstili za Mont Everest. Sir George Everest (1790–1866) je bil od I. 1823 do 1943 Survey General of India. Nalo se je začela pravda, ali ima gora tibetansko

ime ali ne. Angleži, posebno angleški »uradni« krog, so vnaprej odbijali možnost, da bi veljalo še kako drugo ime. Tibetski nazivi so bili različni in pogosto napačni, ker so se o njih pre malo posvetovali z domačimi in zaradi etimoloških poskusov. Tako so navajali Gaurisankar, Deodunga ali Devadunga in Čomo Kangar. M. T. S. Blakeney, urednik Alpine Journal, je v letniku 1965 o tibetskem nazivu napisal študijo, v kateri je povzel predvsem največ ruske in kitajske vire, naslanjal pa se je tudi na znane Freshfieldove ugotovitve. Najprej govoril o tem, kako Evropejci reproducirajo azijske glasove, Jezike in gôvore. V glavnem po dveh metodah: z vizualno transliteracijo (Wade-Gilesov sistem za angleški jezik) z avditično substitucijo glasov, ki jih reproducirajo po svoji najboljši moči in jih označujejo s svojim črkopisom. Vsake besede se v tem primeru zapisa tako, kakor jo sliši prevajalec, ki mora dobro poznati fonetiko svojega jezika. Znano je, da evropska in azijska ušesa niso enaka občutljiva za iste glasove, da je tibetska grafika močno različna od angleške in da je zapis drugačen kot izgovor. Iz evidentnih razlogov je najbolj v navadi angleška transliteracija. Francoska izgovarjava mora računati z angleškim zapisom, torej velja ch za č, j za dz, u za u, a za ä.

Indian Survey se je odločil, da noben vrh ne bo dobil imena po kaki osebnosti. Celo Queen Mary, v katerega je privolila kraljica sama in se je rabila kakih 40 let, so spremenili v Sia Kangri. Da se je odbrzel Everest, je res čudno. Verjetno je prišlo do izjeme, ker gre za najvišji vrh. Popolnoma dokazano je, da je imel vrh svoje domače ime v Nepalu in od davnih časov v Tibetu vse do uradnih krovov v Lhassi. Najstarejša tibetska karta (Anvillova) je zabeležila M. Tchoumou Lancma približno tam, kjer je Everest. Sven Hedin in mnogi angleški raziskovalci so »Čomo-lungmo« zato imeli za Everest. Karto je narusal Jean Baptiste d'Anville (1697–1782) in jo izdal leta 1735 (ne 1773, kot se rado navaja) v Parizu. Bil je prvi kraljevi geograf, so zapisali jezuitski misionarji na Kitajskem. Misionarji so razmeroma dobro poznali Tibet že v prvi polovici 17. stoletja in zabeležili več vrhov nad 5000 metrov npr. Manepess 5452 m.

Dovolilnico, ki so jih I. 1921, 1922, 1923 vse do I. 1936 dobole v Lhassi angleške ekspedicije, se nanašajo na snežnik »Čha-ma-lung« (z inačico Cha molung). Bruce, Kellas, Howard, Bury,

Mallory, Sir Charles Bell so od I. 1909 do I. 1935 pri domačinih za Everest slišali ime Cha-ma-lung-ma ali Chamolungma. Lama iz Rongbuka je I. 1936 zapisal Jomo-lung-ma. L. 1953 je Peking uporabil Ju-mu-lung-ma, I. 1963 je rusko-tibetski slovar zapisal Jo-mo lung-ma. Čeprav za tibetsko uho ni izkazana identiteta zloga cha in cho, ma in mo, lung in long in čeprav v tibetskem zapisu ni sufksa ma, se zdi, da je računačno z grafično transpozicijo ime identično. Ne sme nas presenetiti, če je na obeh stranach isto ime, saj vemo za tesne stike med samostanom Rongbuk in Thyangboche, za pogosto potovanje šerpskih plemen proti Rongbuku in za promet preko Nup La. Da je bilo ime znano v Lhossi, tudi ni čudno, saj so bile lame v Rongbuku hierarhično vezane na Lhasso. Vsekakor je zanimivo, da so domačini goro poimenovali, da se je ime Comolungma prenašalo od oceta na sina vsaj na Salo Khumbu, kot je zapisal J. O. M. Roberts. Morda je vzrok v dominantnosti vrha, morda v kaki verski predstavi (čomo naj bi bila boginja, lung je dolina). Tekst iz Lhasse razlagajo ime kot »dolina ptic«. (Ča je ptič).

Blakeney sklepa svojo študijo z mnenjem, naj se uporablja obe imeni, Everest in Comolungma. Tako se je odločil tudi atlas Bartholomew iz leta 1959. Predlaga, naj bi se rusko-japonska oblika Jomolungma opustila na Ijubo angleških verzij, premisliti pa je treba, če ne bi bila boljša rešitev najstarejši zapis Izpred 200 let: Tchoumou Lancma – Slednje najbrž ne pride v poštev že iz prestižnih razlogov, razen če ne bi vzeli d'Anvillov zapis kot »nevtralni« dokument.

STRELA V GORAH ne spada med najpogosteje vzroke nesreč v gorah. Kljub temu pa jih je toliko, da je dobro vedeti nekaj o tem, kje smo pred strelo varnejši, kje pa neposredno izpostavljeni. »Proces« strele je veda o električni sicer že davnava razložila, vendar razlaga že ni tako natranno. Tudi še ni dokončno znano, kakšne so poškodbe in nevarnosti, ki jih strela lahko človeku prizadene. Teža poškodbe ni odvisna samo od elektrenne, ampak tudi od tega, v kateri del telesa strela udari. Količina elektrenne je sorozmerna z napetostjo in trajanjem tokovnega sunka. Medtem ko pri dotiku z llinjo nekaj sto amperov lahko povzroči hudo nezgodo, traja pri streli kontakt nekaj tisočin ali celo milijonink sekunde. Največja nevarnost je

v tem, da strela pri prehodu skozi telo lahko prizadene katera od življenjskih funkcij, npr. delovanje srca ali pljuč. Če gre skozi mišice, pride do krča in kontrakcij, če gre skozi srce, ga lahko ustavi ali zmede naravnim ritem, če zadene možgane, lahko človek omedli ali neha dihati. Če se strela dolj časa mudi, povzroči huda opakline. Tako je teža poškodb odvisna tudi od tega, kakšno pot strela ima. Če gre iz roke v roko preko srca, od glave do nog skozi možgane, po hrbenici, je zelo nevarno, četudi je električne manj, medtem ko človek preživi večjo količino, če gre strela iz ramen v raka, iz noge v nogi itd., ker v tem primeru ni ogroženo srca, možgani, možganska skorja. V gorah je zelo nevaren tudi najmanjši pretres možganov, ki ga tudi lahko povzroči strela, saj zadeti pri tem izgubi ravnotežje in omahnje. Najnevarnej je biti na vrhu, ker v tem primeru človeko telo postana strelovod. Ne dosti manj nevarno je biti v bližini glavnega toka zaradi magnetske indukcije do enega metra, tako da so posledice kakor pri direktni strelji. V poštev pride tudi elektrostatična Indukcija, pri čemer je strujanje šibko. Za alpiniste je važno, če vedo, da strela vedno išče najlažje prehode. Kadar preskoči iz obloka na zemljo, gre po najmanjšem električnem uporu (kombinacija upora in indukcije). Kompleksna skala, posebno če je vlažna, je dober prevodnik. Strela hiti po njej in raje preskoči razne vdolbine, kot da bi šla po daljši poti. Na njeno pot vplivajo ruše, lise lišajev, mokre počli, kar vse pomeni večji upor. Če je v počti človek in ba streli rabil kot prehod, bo zlahka prenesel 100 amperov. Pri tem je treba vedeti, da tvori človeško telo 100 000 ohmov upora od roke v roko, če je površina telesa suha. Vlagi ali slanosti znižata upor na 5000 ohmov ali še manj. To dokazuje, da je človek varnejši, če je v suhi obleki in ne mokre kože. Struja je manj nevarna, čim dlje smo od mesta, kamor je strela usekala; 150 m niže od vrha je učinek že desetkrat manjši kakor 15 m pod vrhom. Če si bliže od 15 m, je možnost direktnega zadeta mnogo večja. In obramba? Najbolje je, ne biti na vrhu ali grebenu, kadar treska. Če se bliža taku nevihta, ne iščemo nevarnosti, ne tičimo na vrh. Če pa nas taku nevihta iznenadi na nevarnem mestu, potem velja podvzeti se navzdol in se pri tem izogniti vsaki štrlini, to je glavam na grebenu. Če je greben širši, je bolje hoditi po sredi kakor po robih. Če iščemo za-

vetje, pozorno, da ne bomo strelji »za most«, to je v počeh, pod pristreški previsov in podobno ter najmanj en meter stran od navpičnih pečin, špikov in dreves. Stisnimo se na suho mesto, izogibljimo se plitvih votlin in majhnih previsov. Najbolje je v zavetju počepniti ali sesti, z nogami skupaj. Čim krajši je med različnimi točkami kontakt s skolo ali tlom, večja je varnost. Treba se jemestiti tako, da glava in hrbel na tvorita kontakta; ni dobro, če se z roko ali ramo ali glavo dotakne stene. Pripomembivo je, da se od skole in tal izoliramo iz izolacijskim materialom, ki ga pač imamo pri sebi. Sistem nylonske vrvi je za to imenito sredstvo, tudi če je mokra, dalje krošnja, plezalniki, kavčuk, spalna vreča, volnena srajca, za vse se veda drži, da je bolje suho kot mokra. Tudi kovinsko ogrodje nahrbnika pride za sedež prav, za noge pa širok plorsčat kamen. Za plezalca je še posebno važno, da se, če treska, hitro zavaruje. Boljša je nylonka kot konopljenka ali lanenka. Bog ne doj potisnil vrv pod pozduhu, bolje pa je imeli niže pasu. Na polici naj se plezalec ne naslanja na steno, sede noj na vrv sredi police, če je le dovolj prostora. Če ta strela najde na planem, počepni in se čim bolj skriči. Če je še mogoče, uidi iz stene s spustom po vrv. Če je vrv suha, je tveganje majhno. Alvin E. Peterson, ki mu pritrjujeta Francoza Henry in Teissier du Cros, je proti temu, da bi metali od sebe cepine in drugo žezeje, če preči strela. Kovina ne privlačuje električne toliko kot plezalčivo telo, ki je večje, višje in ima manjši upor. Cepinov ročaj ima 100 do 5000-krat večji upor. Če je še namoran, je tudi moker prav tak ali pa ima še večji upor. Svedoč – nad glavo ga nikar ne vihimo! Če sključeni počepnemo, denimo cepin zraven sebe, sicer pa ga nosimo kot po navadi.

Od strelje zadeti potrebuje enako prvo pomoč kot opečeni ali od električne poškodovanji. Če zadeti ne diha, uporabimo metodo ustna na ust. Če ni več pulza, se je ustavilo srce ali je nastopila fibrilacija (neregularne kontrakcije srčne mišice). Zdravi se samo z elektrošokom, zato pa je treba na operacijsko mizo. Če pride do tega v gorah, je smrt pred vrti. Poskusiti je treba najprej z masičo. Če ta uspe, pridejo na vrsto opakline, često zelo težke, globoke.

Sicer pa še enkrat: V primeru, da začne treskati, takoj v zavetje, takoj poskrbeti za izolacijo od tal in se na-

mestiti tako, da ne boste šli na roko prehajjanju struj, ter se zavarovati z vrvjo, da ne omahnete, če pride do šoka. Cepina pa nikar od sebe, škoda ga je, še na tisti turi vam utegne biti kravo potreben! Ne naslanjajte se na skalo, pečino, steno, odmaknite se vsaj za en meter in sedite na dobro izolacijo, pa ne boste prišli v statistiko gorskih nesreč, povzročenih po strelli. Tako svetuje Alvin E. Peterson, elektrotehnični inženir v Bureau of Standards v članku, ki ga je napisal za Amerikan Alpine Journal (1962, 143 do 154).

SEVERNA STENA HUSCARANA je nov francoski triumf v razvoju andinizma. FFM (Fédération Française de la Montagne) je po triumfu na Jannu sklenila, da bo s podobnimi vzponi v Himalaji nadaljevala in izbrala Roberta Paragota, da organizira v Karakorumu vzpon v Trango z ledeničnikom Baltoro. Zaradi vojnih zapletov v Karakorumu se je Paragot na Terrayev nasvet odločil za Huascaran. Terray je bila všeč ta dolga stena, večji del kopna. Huascaran je najvišji vrh Peruja s 6768 m. Nanj drži lehka normalna pot po ledenuku. Francoski cilj je bil severni vrh (6655 m) nad deviško severno steno. Ekspedicija je štela 7 mož, z dvema rezervama. Bili so: Fernand Audibert, 37, chamoniski vodnik; Lucien Berardini, 36, Parižan, risar; Claude Jaccoux, 33, chamoniski vodnik; Robert Jacob, 36, Parižan, tehnik; Dominique Leprinco-Ringuet, 35, iz St. Etienne, fizik nenavadnih sposobnosti (smrtno se je ponesebil po uspelem vzponu); Robert Paragot, 40, Parižan, šef urada za socialno zavarovanje; Georges Payot, 29 let, chamoniski vodnik; Yannick Seigneur, 25 let, iz Megève, vodnik, in končno zdravnik iz Alzacie Guy de Haynin.

9. junija 1966 so zleteli iz Orlyja, 14. junija so bili že v bazi na višini 4000 m. Z dvema kamionoma so prišli do zatega, od katere je bilo še pol ure do baze. Morales, ataša pri prostovremenskem ministru v Limi, jim je priskrbel pet nosačev. Utaborili so se na vzhodnem bregu ledeniškega jezera pod pristopom do severne stene Hauscarana. Nosači niso bili tako sposobni kot šerpa, vendar poslušni in dovolj uporabni. Z druge strani jezera je bilo videti, da je stena v več smereh prehodna. Z obeh strani jo vklepati zelo razčlenjena grebena, polna opasti. Desni greben si je rezerviral angleška ekspedicija, lev je bil videti zelo problematičen zaradi orjaških lednih

stolpov. Srednji del stene je konkaven, spodnja tretjina nerazčlenjena, previšna, izpostavljena peklenemu bombardiranju z vrhnjega dela stene. Na desni strani stene tega pekla je velik nalomljen steber, presek na nekoj snežišči. V ta desni steber blizu desnega grebena so noperili svoj korak francoski mušketirji. Tretji dan je obolen za pljučnico George Payot. Zdravnik je terjal evakuacijo v vas Yungay. 18. junija so ga nosači odnesli, razdeljevanje pilul pa je prevzel namesto zdravnika Jaccoux. 19. junija sta Audibert in Le-prince-Ringuet v višini 5200 m našla mesto za tabor I. Takoj so začeli prenašati opremo in hrano in se pri tem aklimatizirali. V višini 5200 m so postavili en velik šotor in dva manjša v vznožju skalnatega robu na moreni, gradili pa so tudi zavjetje iz kamenja in ga imenovali »jedilnico«. Iz tega tabora so pregledali ledenik, poln razpot. Morali so pritrdiriti precoj vrvi. Medtem se je izlizel Payot, obolen pa je Robert Jacob. Zdravnik je ugotovil nefritis. Naslednji dan je padel iz stroja Jaccoux, torej kar trije plezalci. 22. junija so prišli v tabor I Berardini, Seigneur in Paragot, ko jim je Leprince po radiju sporočil, da je ranjen Audibert. Sporočili so v bazo, naj čim prej pride doktor iz Yungaya. Se isti večer je prišla reševalna ekipa in nosači so ga z velikimi napori prenesli v bazo. Audibert je pritrjeval 100-metrsko vrvi. Njena teža ga je spravila iz ravnotežja in padel je blizu 100 m globoko. K sreči v sneg med dvoj bolvana. Zdravnik je ugotovil podplutbe, odgrnine, valik homatom in zlomljen gleženj, torej napotnico za bolnico. Medtem sta se Payot in Jacob že vključila v navezo. Jaccoux pa je moral dol, da se okrepi. 29. junija ob 7. zjutraj so začeli plezati v steni, vodil je Seigneur, za njim so bili Berardini, Le-prince-Ringuet in Paragot. Prvi dan so prišli do višine 5600 m, ves čas pod konanodo kamenja, ki je letelo s snežiščem. Pod večer so se vsi širje vrnili v tabor I in zaradi dobrega začetka v steni odprli nekaj steklenic beaujolaisa, ki so ga vzeli s seboj za slovesne trenutke. 1. julija so Seigneur, Leprince in Payot vstopili že ob štirih. Ob 10. uri so bili že pri »Hruški«, kakor so krstili mesto, zelo podobno onemu z istim imenom v Brenvi. Tu so pustili material in sestopili v tabor I. 2. julija ob štirih so vstopili Jaccoux, Jacob in Paragot z dvema najboljšima nosačema Mautinom in Solanom. Mautino je bil »šef«, dvakrat je spremjal

da so »malo čez les«, saj izbirajo v gorah najtejšja pota. Ko je Mautino sprevidel, da kanjio priti čez severno steno, je spremenil svoje mnenje, češ, da so Franci »čez in čez čez les«. Paragot mu je razložil vlogo nosačev in oba odslovljili pri prvem kočljivem mestu, naveza pa je nato sama nakopal prostor za tabor II pod »Hruško« in se vrnila v tabor I že pod noč. Naslednji dan je snežilo in plazovi so pometaли 200 m od tabora. 4. julija so Berardini, Seigneur, Payot in Leprince-Ringuet šli prenočevati na tabor II (5750 m). Spremljal jih je Jaccoux z dvema nosačema, vendar se je vrnil v tabor I. Audibert je ozdravil, se že vrnil iz vasi ter prevzel preskrbo vlaških tabarov. 5. julija so Jaccoux, Jacob in Paragot prišli na tabor II prav v trenutku, ko so se vrnil Berardini, Payot in Seigneur z nadaljevanjem poti nad II. Stalo jih je mnogo tehnik in truda, da so 6. julija zmagali »Hruško« (ca. 6250 m). Tu so komaj našli prostor za en sam šotor. 7. julija so iz tabora III odšli Berardini, Seigneur, Payot in Leprince-Ringuet kot jurisno ekipo. Nihov cilj je bil vrh, dokler ga ne dosežejo, zanje ni bilo več »restavracije v nižjih taborih. Usoda pa je odločila drugeče. Leprince-Ringuet je moral nozaj v tabor I, ker ga je težko ronil kamen na desno oko. Ostala ekipa je prežela na vrh, start je bil tabor III. Veliki kameni ples jih je močno prizadejal, vendar k sreči ne tudi pritrjenih vrvi nad taborom III. Do 6400 m so morali premagati s tehniko gladke, navpične plote in strmo snežišče z naklonom 60°. Čakal jih je nato že previsen kamin, ki ga je zdelal Jaccoux, nakar so prišli na vršni sneg. Bil je sicer zelo strm, vselej je nad zapadno steno, toda po vsem, kar so imeli za seboj, ni bilo več težko, samo zela nevarno. Ob 17. uri so bili na vrhu, srečni kot otroci, najbolj Leprince-Ringuet, ki kaj takrige še ni bil nikoli doživel. Nastopila je noč in šele ob 21. uri so si prisvetili v tabor. Tu so čakali Berardini, Payot in Selgnuer, da tudi oni dožive srečo na vrhu. Jaccoux, Jacob in Leprince-Ringuet so se naslednji dan spustili na tabor II. Tu je Leprince-Ringuet zdrsnil na snežišču pod Hruško in izginil v globino. Ali se mu je utrgava vrvi, ali ga je udaril kamen? Nič niso mogli ugotoviti. Zajel jih je obup in sestopati so morali dalje kot avtomati. Padel je 500 m globoko, sprožil kamenje, ki se ni hotelo umriliti, kakor bi hotelo zasuti njegov grob. Kljub iskanju niso

mogli sami pokopati njegovih ostankov. Vklešali so njegovo ime v rdeči granit pri taboru I, perujske oblasti pa so ledenuku, ki ga je vzel k sebi, dali ime po njem.

FELBERNTAUERNSTRASSE je velika novost pri prehodu čez Alpe s severa na jug. Cesto so odprli v začetku leta 1967, dolga je 40 km, delali so jo 5 let. Med Brennerjem in Katschbergom je tako nastala vse leto prevozna cesta v smeri St. Johann-Kitzbühel-Mittersill-Matrei-Lienz. Jeden cesti je 5,2 km dolg predor, moderno urejen, razsvetljen in opremljen z vsem, kar je treba na cesti. Na obeh straneh ima cesta 17,5 km dolgo rampon z galerijami, ki jo ščitijo pred plazovi. Je sedem metrov široka in le na dveh mestih doseže 9 % vzpona. V predoru so avtomatske naprave za obnovu zraka in postaja za prvo pomoč. Takse so razmeroma nizke: za avto 21 DM, za majhne buse 29 DM, 3,20 DM na osebo za velike buse. Cesta skrajša razdaljo med Münchenom in Jadranom za sto kilometrov.

NORDEND (4609 m) je do letos hranil enega zimskih problemov v Wallisu in sicer severovzhodni greben. Italijani Felice in Carlo Jacchini, Michele Pala, Beltineschi in Peroni so ga 9. februarja 1967 načeli iz Macugnace in se isti dan prispevali do bivaka »Città di Gallarata« (3969 m). 11. februarja ob 10.30 so stali na vrhu, sestopili pa so po normalni poti po grebenu di Santa Caterina, po katerem je I. 1906 kot prvi stopil na najsevernejšo točko Monte Rosa V. J. E. Ryan vadnikoma Francem in Jožefom Lochmatterjem.

PLEZALSKA ČELADA je v zadnjih letih dožvela precejšen razvoj. Za to je poskrbela firma Römer v Neu-Ulmu. Nov tip je preizkusil inštitut za preizkušanje materialov na tehniški visoki šoli v Stuttgartu glede na to, kakšen sunek zdrži na obodu in na robu. Poizkusni so pokazali, da vzdrži dvakrat več kot zadnji modeli industrijskih čelad (DIN, norma 4840) in to z vseh strani pa tudi glede na probaj, kar je važno zaradi ostrih štrlin, ki želado v steni lahko denejo na preskušnjo. Nova je tudi oblika čelade, križni pasovi pa so iz trevire. Čelada ima tudi novo zračenje po zračnih kanalih. Konstruktor je misil tudi na namestitev načinov in čelne svetilke. Upošteva torej vse kriterije za plezalsko čelado: varovati mora pri padcu in pri udaru padajo-

čega komenja; oblika mora biti tako, da se vsak predmet prosti in neovirano odbije oziroma spodrsne ob njej; biti mora močna, odporna, da je oster predmet ne prebije, biti pa mora tudi zračna in komfornta, to je, da ni težka in da ni preveč nadležna.

Zadnji tip čelade tehta 475 g.

PD ŽIRI. PD je v primerjavi z l. 1965 zabeležilo 26 % upad članstva ali 122 članov manj, tako da šteje trenutno 347 članov. Vzrok znižanja je iskali predvsem v zvišani članarini in premajhni aktivnosti ekviziterja. V preteklem obdobju so organizirali 3 predavanja in 3 izlete. Predavanja so bila dobro obiskana, medtem ko izleti zaradi raznoterih želja članov ne. Za mladino sta bila prirejena izleta na Snežnik, Krim in na Slinenco. Edini vir dohodka za PD je bil planinski dom na Goropeku. Zaposleni sta dve delovni moči, ki pa ob koncu tedna kamaj zmreota naval gostov. Brutal promet skupaj z osebnimi prijemki je znašal 128 547,11 din. Na novo je bila montirana centralna kurjava, za dokončno plačilo pa je potrebno še ca. 12.000 din. Za ta svoto bo potrebno naheviti cisterno za 5000 l in gorilnik za kurjenje z nafto, izkop jame za cisterno, izolacijo teh naprav in montažo. Dokončati je treba kmečko sobico pri drvarnici, popraviti pot, razširiti parkiri prostor in posuti ozjo okolico s peskom.

Mladinski odsek šteje 188 mladincev iz Žirov in Gornjega Logatca. Udeležili so se treh tečajev Rdečega križa, ki ga je organiziral pomladek RK. Udeležili so se pohoda »Po potek okupirane Ljubljane«. Planinskega izleta na Cerknico in grad Snežnik se je udeležilo 72 plonirjev.

Markacisti so napravili šest lesenih desk s kažpoti. Obnovljenih je bilo nekaj poti z novimi markacijami in postavljeni kažpoti na Katernikovem vrtu. Potrebno bi bilo postaviti orientacijsko tablo območja PD Žiri in urediti pot na Goropeko in pot iz Nove vas, ki je včasih že bila.

PD IDRIJA. PD je zaradi kadrovskih in finančnih problemov imelo težave s svojimi postojankami na Vojškem, v Hleviščah, na Sivki in na Javorniku. Menjanje oskrbnikov in iskanje novih je povzročilo težave v rednem poslovanju koč. Poslovno izgubo sta imeli koči na Hleviščah in Javorniku. Zato se je amortizacijski sklad moral uporabljati za obratna sredstva.

Število mladine je naraslo za 102, pionirjev pa za 77, število starejših članov pa upadelo za 173. Skupno šteje PD 781 članov, nasproti lanskim 785. Vzrok, da število članstva stagnira, je v slabem načinu pobiranja članarine.

V mladinski odsek je vpisano 539 mladincov. Delo MO je porazdeljeno po skupinah, na nižje in višje razrede osn. šole in gimnazialski skupino. V 13 nižjih razredih je 66 mladih planincev, od teh 7 transverzalcev. Starježo skupino predstavlja 225 članov, od teh je 5 transverzalcev, in trije mladinski vadniki. Gimnazialski skupina šteje 110 planincev od teh 20 transverzalcev. Vodi jo 14-članski odbor. Zunaj teh skupin je še 138 mladincov. Med šolskim letom so imeli enkrat tedensko uradne ure za mlade planince, ko so lahko poravnivali članarino in kupovali planinsko literaturo. Vestno so urejali planinske stenčase, za kar jih je povabilo gimnazijalno vodstvo. Organizirali so izlet na Planino pod Golico (69 udeležencev), na vrh Vogla in k slapu Savice (59 udeležencev), na planino Razor, Škrbino, Vogel in Savico (12 gimnazijev), na orientacijskem tekmovanju za Milovančičev memorial so zasedli tretje mesto, opravili so 4-dnevni izlet po transverzali, se udeležili zvezne proslave v Vratih (12 udeležencev), tabora mladih planincev v Trenti (4 udeleženci), zimskega tečaja na Vršiču, osvojili Vojkov memorial itd. Vseh akcij se je udeležilo 243 pionirjev in mladincev.

Upravni odbor je imel 11 sej, en stanek in tri posvetne. Debata na občnem zboru se je dotaknila pobiranja članarine, poslovanja koče na Sivki, namestitve transverzalskega žiga pri Kosmaču in prenočevanja na Ledinah, lokalnega vadništva in pozitivne propagande. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Ing. Ivan Gantar.

AKADEMSKO PD. Moto dela APD je bilo kot doslej planinska vzgoja in dvig alpinizma. Poročilo o delu upravnega odbora govori o širjenju planinske misli na osn. šolah, učiteljšči in fakulteti, opisuje problem prostorov, četrtnike planinske večere, izposajanje opreme, politiko dotiranja univerzitetnega odbora ZSJ ter finančno poslovanje. Lani so imeli dve uspeli fotorezstovi v izložbi »Del«. Redno menjavajo gradivo v oglašni omernici pri »Sestici« ter sodelujejo z novicami v tisku in radiu. Tehnična komisija je izdelala prototip hrnibnika, kopijo himalajskih gamaš in komplet prve pomoci. AAO je zabeležil 789 vzponov in

je po številu članstva in v vzponih najstevilnejši in najkvalitetnejši v državi. Registriranih je 33 alpinistov in 30 pripravnikov. Poleg tega srujejo svoji sekcijsi še v Postojni in v Sežani. Opravili so 10 prvenstvenih vzponov, od teh 3 pozimi in 7 poleti. VTK memoralata se je udeležilo ca. 100 tekmovalcev. Plezalna šola je bila spomladi in jeseni. Plezalne odprave so organizirali v Zapadne Alpe, v Dolomite in Zapadne Julije, od katerih je bila uspešna le v Dolomitih, kjer so bile ponovljene nekatere težke smeri. Za tesnejšo povezanost članstva služijo alpinistični večeri ob četrtnih z dia pozitivi, razgovori in obravnavo prečnih problemov ter okrožnice, ki jih prejemojo vsi člani AAO.

Za šolsko leto 1967/68 naj bi vsi študentje ob vpisu na fakulteto prejeli v roke program AAO, ki obravnava prednosti organizacije in ugodnosti članstva v APD, možnosti uveljavljanja v APD, program, razpored sej, program predavanj plezalne šole, seznam izletov in postopek o vključevanju v APD o sprejemu v alpinistične vrste. Fotokino klub APD je skrbel za dia pozitive ob četrtnih večerih, organiziral posebna predavanja o fotografiji in skrbel za svojo navzočnost na straneh Planinskega Vesta. Največji uspeh je bila samostojna foto razstava. V svoje vrste želijo vključiti čim več fotoamaterjev in rešiti problem s temnico, za katero so bili prikrajšani s selitvijo v druge prostore.

Debata na občnem zboru je zajela vzroke upada članstva od 421 na 180 članov, strukturo članstva, propagandno delo, predlog za namestitev planinske omarice v študentskem naselju in za uporabo avtobusa gozdarske fakultete.

PD PTT MARIBOR. PD je proznavalo 10-letnico dela na občnem zboru dne 8. 4. 1967. Ob tej priložnosti je imel predsednik PD slavnostni govor, v katerem je opisal razvojno pot in uspehe društva v Jubilejnem obdobju. Tojško poročilo je zajelo zadnje mandatno dobo, v kateri je imel UO 7 sej, na katerih je pretežno razpravljal o Poštarški koči pod Plešivcem.

Propagandni odsek je organiziral izlete na Kum, Mirno goro, Gorjance, Smrekovec, Veliko planino, Medvednico, Vršič, Uršljo goro, na proslavo v Vršnem, preko Pohorja, k odkritju spomenika v Vratih, smučarski izlet pod Plešivec in na zbor planincev PTT Jugoslavije v Vodnem pri Skopju. Društvo je počastilo svojega najmlajšega transverzalca – komaj 10-letnega Danila

Počnika, ki je prehodil slovensko planinsko pot. Odsek je organiziral dvoje predavanj »Savinjske Alpe in planinsko cvetje« in »Domäce in tuje gare«. V bodoče bodo skušali dvigniti število naročnikov PV.

Markacisti so obnovili markacije na poli v Slovenjgradcu mimo koče pod Plešivcem na Uršljo goro in dalje do Križana.

Društvo primanjkuje gorskih stražarjev in mladinskih vodnikov, pogreša pa se tudi planinska pero, ki bi delo in težave PD obelodanilo. Glavni problem pa ostaja povezava PD s planinskimi skupinami preko Izletništva. Društvo ima 306 članov in ima 26 sedežnih avtobusov in 15 sedežnih furgonov, ki pa pri takšnem številu članstva ne zadoščata.

Gospodarsko poročilo obravnava slab obisk Poštarke koče pod Plešivcem. V preteklem letu so prekrili streho, popravili odločne kanale, v gostilni sobi pa položili linolej.

Mladinski odsek je priredil izlet na Roglo in Osankarico ter na Smrekovec. Nekaj mladincev je sodelovalo na IX. toboru mladih planincev severne Slovenije in na zboru mladih planincev ob koči na Pesku. Mladinci so bili navzoči tudi na XIV. zboru PTT Jugoslavije v Vodnem pri Skopju in na partizanskem pohodu planincev PTT od Skopja do Prilepa. Za predsednika je bil ponovno izbran ing. Tone Gosar.

PD ZELEZNKI. Obeni zbor se je vršil dne 20. 4. 1967 v Zadružnem domu v Češnjici. PD za Selsko dolino Zelezniki je s svojimi postojankami na Ratitovcu, Prtovu, Drežgošah, Potoku in Lajšah v l. 1966 doseglo 6688,95 din čistega dohodka. Mladinski odsek je prizadel ukinitev planinskih popustov na železnici. Največja akcija MO je bila nošnja materiala na kočo na Ratitovcu, saj so prenesli okoli 1500 kg materiala. Mladinci so tudi sodelovali v planinski štafeti od Zeleznikov do Črnega vrha. Priredili so dva izleta v Krmo in Vratu. Odsek je uporabil fotokameru in kinoprojektor, organizirali so samostojen tečaj za gorske stražarje, ki se ga je udeležilo 14 mladincov.

T. S.

MEDNARODNI SEMINAR GRS NA JAHORINI (7. 5.-9. 5. 1967)

Komisija za GRS pri PZJ je letos končno uspelo izvesti seminar GRS z mednarodno udeležbo. Predsednik komisije dr. Ivan Stojanović se je že dolgo ukvarjal z načrti, uspel pa je šele letos ob dokajnji negotovosti, kako bo stvar uspela.

Sedmega maja je bilo končno tako daleč. V prostornih domovih pod vrhovi Jahorine se je zbralo kar lepo število predstavnikov GRS iz Jugoslavije in tujine. Med jugoslavanskimi udeleženci smo opazili dr. M. Potočnika ter dva zdravnika od Rdečega kriza Jugoslavije, med tuji pa zlasti dr. R. Campella in M. Schilda kot predstavnika Švice in obenem vadilnega funkcionarja IKAR. Prišla sta še predstavniki SZ, I. D. Smirnov in A. M. Rogovski, zastopnika CSSR J. Gargulak in F. Hošić, simpatični Italijani P. Silvestro, F. Paencteri in M. Holzknecht, Bolgar S. Kambarov ter celo vojski Poljakov: M. Gorka, A. Trybowski, A. Bachleda, S. Kiezun, S. Janik, K. Dzinban, E. Strzebonski ter K. Tomile.

Od naših GRS so bile navzoče vse republike. Slovenci s petčlansko skupino, ki je demonstrirala improvizacijo na smučiščih.

Sicer so sodelovali še B. Vengust, ing. P. Segula, S. Kersnik in dr. A. Robič.

Za seminar je organizator določil tale dnevni red:

7. 5. 1967:
1. GRS v Jugoslaviji (dr. I. Stojanović).
2. Uporaba jeklenih pletenic (Leander Kukec).
3. Ohlad v zmrzlinah (dr. R. Campell).
4. Vzrok nesreč v gorah (dr. R. Signjari), Jugoslavija začetnih 10 let.
5. 5. 1967:
1. Improvizacija za transport na lakham terenu in smučiščih (skupine PZS, PSSS), Ogled lavinske sonde v smučarski polici (dr. R. Campell).
2. Plazovi (M. Schild).
3. Problemi pri vzgoji prve pomoči (dr. Bervar).
4. Strela v gorah (dr. I. Stojanović).
5. Helikopter in GRS (dr. R. Campell).
6. Plazovi – film (M. Schild).

9. 5. 1967:
1. Reševanje v steni, uporaba improvizacije, demonstracija bolgarske »rogatke« (skupine PSBik Bolgarije, PSH).

V svojem dokaj izčrpnom referatu je dr. Stojanović lepo podal stanje v GRS in Jugoslaviji in posebno izdano pokazal na pomen preventive.

Leander Kukec, član komisije za GRS in PSH, si je očitno veljal zadost časa, da bi temeljito obdelal sedanje stanje okrog uporabe pletenih jeklenih vrvi za tehnično reševanje iz steni.

Med drugim je opozoril na naslednje:

1. Ni vseeno, kako namestimo jeklenico na valj. Če jo napak obrnemo, se bo začelo vrv odvijati in z akcijo ne bo nič. Stvar pa ni tako huda, saj je vsaka vrv označena in jo pravzaprav ne moremo napako namestiti na valj, če količaj pazimo.
2. Ponekod se je udomačila dodatno varovanje z nylonsko vrvjo, vendar je večina teoretičkov mnenja, da je tako varovanje povsem odveč in da v primeru, če se strga jeklenica, tudi ny-

lonka ne zadrži sunka. Povrh se rado zgodi, da se nylonka oplete okrog jeklenice. Vsak plezalec ve, kakre preglavice zna pripraviti v steni tako »solata«, zato seminar odsvetuje sočasno rabo dveh vrvi.

3. Italijani so v prid povečani varnosti delajo reklamo za reševanje z dvema jeklenicama hkrati. Tudi ta predlog je zelo problematičen. Vrvl morata teči v obliki črke V, torej morata biti sidrišči vraksebi. Tudi tu velja osnovno pravilo, da nobena vrv ne sme biti ohlapna. To dosežejo lahko le v načini steni, vendar tam ni pogovor, ki bi zahtevali dve vrvi. Kombinacija bi prišla v poštev le v izjemnih primerih.

4. Kar zadeva znani pojav, da se jeklenica začne v skolo (kamor pogosto izrezko, globoko utare), menijo Izvedenci, da to za vrvi ni posebno nevarno in da je možno poškodov.

5. Pri delu z jeklenico in vltvom priporoča večina udeležencev seminarja se dodatno zaviranje z lesenim bobnrom.

Dr. R. Campell je predaval o ohladu in zmrzlinah, s čimer je ponovil predavanje, ki smo ga organizirali v Ljubljani že 5. 5. zvečer.

Slišali smo znane ugotovitve in videli poučne diapositive. Članom IKAR je to že znano in tudi v PV smo o tem že poročali.

Omeniti bi kazalo, da ni nikoli zgodost previrdnosti kar zadeva ugotavljanje smrti. Ohladitev do 28°C je sicer v večini primerov usodna. Toda že pri nas, kjer je tovrstnih nesreč razmeroma malo, so ugotovili, da je podhajeni premog celo ohlad na 25°C in ostal živ. Vtrajnost se izplača!

O vzhodnih nesreč v gorah je napisel referat dr. Signjari, ki se osebno ni udeležil seminarja. Skoda je, da referata nismo mogli dobiti v roke. Tako je stvar šla prelahko mimo nas in tudi razprava ni bila kdo v kaj živahn. Do neke mere razumljivo: statistična obdelava neke snovi je vedno dokaj omejena, včasih daje podatke v vojski, naživljenskih zornih kotih. No, referat je bil dober, vzbudil je dokaj zanimanja. Upamo, da bo organizator referat razmnožil, marsikom po zelo koristen pri pomoci za študij, prav bo bolj pričel tudi preventiv.

Melchior Schild je v dolgem izvajaju orisal zgodovino človekovega boja s plazovi ter podal vse tisto, o čemer smo tudi na tem mestu že pisali: nastanek in nevarnost plazov, statistične podatke, smrtnost, odstreljevanje itd. Za večino udeležencev je bil referat zlata jama, mi, klj. o tem redno razmišljamo in pišemo, nismo našli novih elementov. Izvajanja je zvečer podkrepil dvojetminutni film Instituta za raziskavo snega in plazov z Weissfluhjoch.

Dr. Bervar je načel zanimiva temo: vzgoja prvih reševalcev in ljudi od GRS v znanju prve pomoči.

Tako imenovana NATO lega ponesrečenca (na boku) se je že udomačila in jo uporabljajo več ali manj povsod, kjer to dopuščajo poškodbe. Kolikor to ne gre, je treba na vsak način poskrbeti, da ima ponesrečenec ustno obrnjena navzduš. Vsekakor mora biti bolnik med transportom nameščen primerno, udobno in stabilno!

Ko je govorila o zaustavljanju krvavevit, ugotovila dr. Bervar naslednje:

1. Kar v 82 % napačno. In neučinkovito izvajamo pritisk na arterijo.
2. V hudički primerih še vedno premalo ljudi ve, da je najbolje potisniti v rano prst, če že ni pri roki gaze ali robca.
3. Esmerchov povojo je že sam po sebi kočljiv. Toda v 92 % primerov ga reševalci nemesti neprimerno, pretrdno in na nepravem mestu.

4. Dr. Bervar upravičeno vprašuje: Kateri vrag zavaja reševalce, da so ob omedelih ponesečenjih s tako vnero posvečajo zlasti odpenjanju ovratnikov, nedrčkov in tako naprej, namesto da bi takoj in nemudoma dajali umetno dihanje usta na usta, usta na nos, ali kako drugače, npr. z umetnimi pripomočki. Dr. Bervar pravi: »Verjamem, da je tudi zavoljo tako malenkostne zamude pamrlo že mnoga ponesečencev!«

Posebno poglavje je lega ponesečenčeve glave, ki mu nudimo umetno dihanje. Glava mora biti obrnjena stroga nazaj, tako da se tudi jezik samodejno položi v normalno lego in ni nevarnosti zadušitve z lastnim jezikom, ki zapira dihalna pot. Dr. Bervar zatrjuje, da tako lega dihalna pot odpre bolj kot navadni posegi za odstranjanje tujkov. Sicer pa še tole: boljše je dihanje usta na nos. Končno še nekaj zelo pomembnih ugotovitev.

Teorija je ena, praksa drugo. V znani medicinski ustanovi je test pokazal, da je 100% (!) šolanih ljudi v praktičnem primeru pozabilo na svoje znanje in da so odpovedali.

Zato sedaj uvajajo izredno praktična ponagala:

»Nevidelzemu ponesečencu«, ki nam rabi za poskusnega zajca na »poškodovanje« del telesa nalepimo barvno sliko, ki prikazuje poškodbo: zlom kosti, krvavitev itd. Možno je celo s preprostim sistemom ponazoriti krvavitev.

Tak »ponesečenec« je videti resnčen in rana hudo realistična. Za učenje neprimerno boljše kot naš stari način, ki zahteva le nekaj domišljije.

Udeleženci seminarja smo bili enočutno mnenji, da bi kazalo ta pomagalo uvesti tudi pri nas in tako doprinesti k nazornosti vzgoje. Hkrati zahteva tako gledanje od organizatorjev še nekaj: za tečaje, za praktični in za teoretični pouk je treba žrtvovati več sredstev, sicer so neučinkoviti. Dr. Ivan Stojanovič se je lotil nenuvodne, čezrav pomembne teme: Varnost pred strelo v gorah. Snov je povzel po članku »Lighting hazards to mountaineers«, ki ga je za revijo »Mountaineering« napisal A. E. Peterson. (Članek je povzet v PV 1967 v rubriki »Razgled po svetu«.)

Razprava je bila zavoljo svojske in mogo znane teme razmeroma skromna. Omeniti velja misli dr. Campella, ki pravi, da mu je obdukcija 10 žrtev strele pokazala kot vzrok smrti blokiranje centra za dihanje, sreč in krvni obtoček pa so ostali brez poškodb. Zopet pouk: če poškodovanec ne diha in je navidezno mrtev, se izplača poskusiti z umetnim dihanjem.

Italijanski diskutanti so opozorili na razmeroma veliko varnost pred strelo pod zicami dolnjovoda in še bolj znotraj kovinskega nosilnega stebra. Steber je praktično Faradayeva kletka. Kot zadnji je dr. Campell predaval še o rabi helikopterja v službi GRS in pokazal nekaj uspehlh diapozitivov z vaj na ledenuku Eiger. Spričo šibkih

zmogljivosti helikopterja našega RSNZ je ta prikaz samo vizija prihodnosti, ki je tu še ne bo moč tako kmalu uresničiti.

Praktične vaje na terenu so pokazale solidno znanje slovenske skupine, tovariši iz Srbije se sestavili nekoliko preširoka nosila in prikaz komplikirali z adevo.

Videli smo transport ponesrečenca na plečih reševalca v raznih izvedbah, ki so jih prikazali fantje iz Hrvatske. V spuščanju po steni smo zadnji dan sledili Bolgare z »rogatko«, novim pomagalom za sestopanje in vzpenjanje po vrvi. Sodelovali so še Hrvatje z improvizacijami ter Bosanci z vitem.

Seminar je nedvomno uspel, tako da so bili tudi najhujši pesimisti ob užitek, tujci so bili naravnost presenečeni nad gostoljubljostjo in neverjetno delavnim programom. Za lenjarjenje je bila priložnost samo med 10. uro zvezčer in 7. uro zjutraj.

Ob zaključku smo na ta ročen slišali samo hvalo, omeniti pa moramo zlasti izredno pohvalo, ki so jo Švicarji, Italijani izrekli na ročen izobraženec v vrstah jugoslovanskih gorskih reševalcev, posebej zdravnikov, ki vzorno sodelujejo z reševalci iz vseh slojev.

Nam, v socialističnem duhu vzgojenim državljanom SFRJ se zdi takva hvala pogoste odveč, če že na neumestna. Toda drugje je drugače in navoditi se moramo, da bomo cenili to, kar imamo v obliji, kar pa drugje primanjkuje.

Kot najstarejši je po pozdravnih nalogovih vseh skupin pozdravljen gostitelj dr. Campbell. Med drugimi je dejal, da je kot predsednik I. K. A. R. ponosen na Jugoslavijo, ki je aktiven most med vzhodom in zahodom in je tudi na seminarju povezala SZ, Poljsko, CSSR, Bolgarijo ter Svico in Italijo. »Mi planinci moramo držati skupaj, naj zgora prihaja blagoslov, sodelovanja tudi v drugo dejavnost med narodi.«

Pohvala sta dala tudi predstavnika Rdečega Kriza Jugoslavije in Izrazila pričenjanje, da bosta RK in GRS uspešno sodelovali v mnogih akcijah, zlasti v primeru elementarnih in drugih večjih nesreč.

Po zaključku seminarja smo nekateri udeleženci preko Sarajeva odpotovali proti domu, nekateri gostje pa so si ogledali še druge planine BiH. UO PS BiH nam je prizadel za slovo topel tovarški večer, ki so se ga udeležili vsi vidni predstavniki, predsednik I. Knežević, podpredsednica T. Entraut in načelniki komisij. Udeleženjem bo koristno srečanje še dolgo ostalo v prijetnem spominu.

Ing. P. Segula

IZ ZAPISNIKA O VIII. REDNIM SKUPŠČINI PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

Predsednik PZS tov. dr. Miha Potocnik otvoril 8. redno skupščino PZS in pozdravil goste: tov. Milivoja Gluhaka, predstavnika Planinske zveze Jugoslavije, Boža Skrlja in Stjepana Brlečića, predstavnika Planinske zveze Hrvatske, Tereza Entraut, predstavnika Planinske zveze Bosne in Hercegovine, Kira Nikovske, predstavnika Planinske zveze Makedonije, Iva Stanišića, predstavnika Planinske zveze Crne gore, Marka Laha in Vojka Bandlja, predstavnika Slovenskega planinskega društva in Trstu (italija), Slavka Rebca, Jožico

Smet, Karla Humerja, Bernarda Bratčeta, Boruta Lebana in Petra Čermelja, predstavnika Slovenskega planinskega društva v Gorici (italija), Žiga Kimovca, podpredsednika glavnega odbora SZDL, Jožeta Pernuša, predsednika komisije IS za telesno kulturo Slovenije, dr. Danila Dougana, predsednika Turistične zveze Slovenije, Miloša Rutarja, sekretarja Smučarske zveze Slovenije, Franceta Cvetkija, predstavnika Lovske zveze Slovenije, p. polkovnika Janeza Luštna, predstavnika JLA, Poldeta Stuklja, predstavnika Republiškega sekretariata za narodno obrambo, Dragu Ulago, predstavnika Zveze za telesno kulturo Slovenije in Visoke šole za telesno kulturo, dr. Franceta Habeta, predstavnika Društva za raziskovanje Jam Slovenije, Mirka Vavpotiča, predstavnika Počitniške zveze Slovenije, polkovnika Emila Bukovca, predstavnika Republiškega sekretariata za notranje zadeve, Branka Musarja, člena CK ZMS, Mileta Ogrenja, člena upravnega odbora TVD Partizan, Janeza Slovence in Emila Novaka, predstavnika Odbora za »Pohod po potah partizanske Ljubljane«, odlikovanec z zlatim častnim znakom PZS in delegate.

Skupščina nato s kratkim molkom počasti spomlin nešleldnih zaslужnih planincev, ki so umrli v pretekli poslovni dobi:

Mirka Weinbergerja, dolgoletnega zaslužnega društvenega funkcionarja PD Zagorje, odlikovanega s srebrnim znakom PZS in PSJ;

Zorka Jelinčiča, zavednega Slovence v zamejstvu in dolgoletnega požrtvovanega predsednika SPD Trst, odlikovanega z zlatim znakom PZS in PSJ;

Jaka Robnika iz Luč, seniorja noših oskrbnikov in gorskih reševalcev, odlikovanega s srebrnim znakom PZS in zlatim PSJ;

17-letnega mladiča Francita Malnerščiča, člena PD Vrhnik, ki se je smrtno ponesečil pri društvenem prostovoljnem delu;

Skaloša Staneta Predaliča, odlikovanega s srebrnim častnim znakom PZS in zlatim častnim znakom PSJ;

Dolgoletnega funkcionarja PZS in PSJ Lovoslava Dolinskog, odlikovanega s srebrnim častnim znakom PZS in zlatim častnim znakom PSJ;

Borisa Kraigherja, podpredsednika ZIS, nošega velikega planinskega prijatelja; Škalšo Slovko Peršiča, odlikovanega s srebrnim častnim znakom PZS in PSJ, požrtvovanega organizatorja in planinskega propagandista;

Dolgoletnega predsednika PD Ljubljana-matica Toneta Štajdoharja, odlikovanega s srebrnim in zlatim znakom PZS ter zlatim znakom PSJ;

Jožeta Jereline, dolgoletnega funkcionarja PD Ljubljana-matica, odlikovanega s srebrnim znakom PZS;

Poldeta Stropnika, odlikovanega s srebrnim znakom PZS (PD Ljubljana-matica);

Cirila Vežjaka, predsednika PD Loške; Janeza Hadnika, dolgoletnega gorskega reševalca in oskrbnika kače pri Triglavskih sedmarih jezerih, odlikovanega s srebrnim častnim znakom PZS; Drenovca in planinskega fotografografa-umetnika Ivana Tavčarja, odlikovanega z zlatim častnim znakom PZS;

Jožeta Kalana, predsednika PD Kocjančice, ustanovnega in častnega člena tega društva, odlikovanega s srebrnim častnim znakom PZS;

75-letnega Avgusta Kostanjščka, dolgoletnega člena PD Trbovlje, odlikovanega

nego s srebrnim znakom PZS in zlatim znakom PSJ;

Pavla Maršeta, člana PD Janeza Trdine Mengš, odlikovanega s srebrnim znakom PZS.

Skuščine so se udeležili naslednji člani glavnega odbora, nadzornega odbora in disciplinskega sodišča PZS in delegati planinskih društav:

Člani GO PZS: tov. dr. Miha Potenik, ing. Tomaž Banovec, Karl Benkovič, Tone Bučar, Matija Cvetko, Maks Džimnik, Mirko Fetlih, Janko Fili, dr. Franc Golob, Lojze Hafner, Stanislav Hribar, Peter Ježek, Peter Ježek, Ing. Ivan Juvan, Jože Kojtna, Franjo Klojčnik, Stanko Kos, Fedor Košir, Ciril Kunstelj, Rado Lavrič, Janez Lončar, ing. Miran Marušič, Jože Melanšek, Ivo Motnikar, Tine Orel, France Pengal, France Poderžaj, Franc Savenc, Peter Soklšč, Ing. Pavle Šegula, Ing. Danilo Skerblmek, Franc Smajs, Eugen Titan, Anica Uršič, Bine Vengust in Rajko Vute.

Člani NO PZS: tov. ing. Friderik Degen, Jenko Mlinnik, dr. France Srakar, Tone Skrajan in Albin Torelli.

Člani DS PZS: tov. dr. Teodor Tomiček, dr. Rupko Godec, Živojin Prosenc in Milan Zinauer.

Delegati PD: za PD Ajdovščina: tov. Srečko Kočar, Rudi Furlan; za PD Bleiburg: tov. Viktor Pogačar, Anton Kržišnik; za PD Bohinjska Bistrica: tov. Franc Moži, Slavko Budkovčič; za PD Bohinj-Srednja vas: tov. Martin Dobravec, Tinka Čvatek; za PD Bohor, Senovo: tov. Milan Mahovinec, Stojan Šiblja; za PD Brdo: tov. Franjo Zorko, Monika Gerjevič; za PD Celje: tov. Peter Narkas, Konrad Plaščajner; za PD Cerkno: tov. Milan Lahajnar, Anton Derlinka; za PD Črna na Koroškem: tov. Ivan Hercog, Franc Ravljan; za PD Črnomelj: tov. Jože Weis; za PD Črnuče pri Ljubljani: tov. Rajko Vavpetič; za PD Dol pri Hrastniku: tov. Drago Kozole, Ivan Koritnik; za PD Domžale: tov. Janez Lenček, Mitja Zupenčič; za PD Dovje-Mojsstrana: tov. Avgust Delavec, Milan Abrue; za PD Emuno, Ljubljana-Zalog: tov. Ferdo Cigale, Janez Kepa; za PD Gorje pri Bledu: tov. Matija Klinar, Alojz Jan; za PD Hrastnik: tov. Janko Vabič, Stane Biderman; za PD Idrija: tov. Janko Miklavčič, ing. Jože Lazar; za PD Ilirska Bistrica: tov. Drago Karolin, Ida Marač; za PD Javornik-Koroška Bela: tov. Franc Svetina, Janko Vilman; za PD Jesenice: tov. Janez Košnik; za PD Ježovščica: tov. Franc Barštnar, Franc Wesselsisen; za PD Kamnik: tov. Jurij Leml, Andrej Majnač; za PD Kočevje: tov. Jože Adamčič, Dušan Kavčič; za PD Koper: tov. Albert Pahor; za PD Kožjak, Maribor: tov. Franc Vogelnik, Matko Filip; za PD Kranj: tov. dr. Iva Volič, Jože Zvezelj, Jože Simčič; za PD Krize: tov. Vinko Golmajer, Milena Dollnar; za PD Kum, Trbovlje: tov. Robert Rožaj, Franc Plevnik; za PD Laško: tov. Franc Medvešek, Alenka Kržnik; za PD Ljubljana, Sevnica: tov. Tone Marolt, Pavel Stergar; za PD Litija: tov. Andrej Cirar, Marjan Oblak; za PD Litostroj, Ljubljana: tov. Marjan Šmerajc, Franc Lovšč; za PD Ljubljana-matica: tov. dr. Bojan Špicar, Tone Oraščak, Ing. Srečko Zorn, Ing. Majda Bregant, Slavica Lesiča, dr. Franjo Eraga, Andrej Stegnar, Marko Zerovnik; za PD Ljubljana ob Savinji: tov. Franc Budna; za PD Ljutomer: tov. Mičulovič Marijeta; za PD Maribor-matica: tov. Ivan Šumljak, Albert Karuza; za PD Mariborski

tisk, Maribor: tov. Milan Cilenšek, Tone Bende; za PD Medvode: tov. Drago Oblak; za PD Janeza Trdine, Mengš: tov. Peter Lavrič, Pavle Šimenc; za PD Mežica: tov. Drago Vončina, Janez Škrubec, Anton Jurhar; za PD Mozirje: tov. Poldo Breznik, Martin Aubreht; za PD MTT, Maribor: tov. Franc Čelofiga, Peter Rodunovič; za PD Murska Sobota: tov. Mirko Baligač; za PD Nova Gorica: tov. Franco Lozej, Edi Mihelj; za PD Novo mesto: tov. Miloš Kobe, Franc Adam; za PD Obrežnik, Ljubljana: tov. Alojz Žontar; za PD Oljka, Pelzela: tov. Marjan Čehovin, Stane Štrman; za PD Oplotnica: tov. Karl Dvoršak; za PD Ormož: tov. Rudi Paršak; za PD Podbrdo: tov. Ivan Anderle, Herman Borovnik; za PD Poljčane: tov. Franc Mali, Anton Kovačec; za PD Postojna: tov. Jože Neškudla, Zdravko Žmitek; za PD Prevalje: tov. Roman Kogelnik, Franc Telcer; za PD PTT, Ljubljana: tov. Jože Dobnik, Dominik Kočl; za PD PTT, Maribor: tov. Tilka Kočar, Jože Samec; za PD Ptuj: tov. Simon Petručič; za PD Radče pri Zidu: mostu: tov. Stane Koselj, Tomo Krafovec; za PD Radlje ob Dravi: tov. Ivo Grögl; za PD Radovljica: tov. Pavel Olip, Franc Meze; za PD Raduša, Šentvid nad Ljubljanico: tov. Sašo Goršek; za PD Ravne na Koroškem: tov. Franc Šiseršnik, Vinko Krevhi; za PD Rimske Toplice: tov. Mihail Škornik, Miloš Mlakar; za PD Rogaska Slatina: tov. Jože Mecilošek, Ivan Strašek; za PD Ruše pri Mariboru: tov. ing. Jože Teržan, Tone Auer; za PD Šežana: tov. Jožeta Milavec, Ivo Bizjak; za PD Slovenjgradec: tov. Jože Šiseršnik, Pavle Šiseršnik; za PD Slovenske Konjice: tov. Martin Hudales; za PD Solčava: tov. Ivan Grobelnik; za PD Sentjur pri Celju: tov. Avrelj Rojc; za PD Škofja Loka: tov. Stefan Mrak, Jenko Oblak, Jože Bobič; za PD Šoštanj: tov. Tilenko Kocj; za PD TAM, Maribor: tov. ing. Hinka Uran, Vinko Dohrila; za PD Tolmin: tov. Tatjana Šorli, Radko Šavli; za PD Trbovlje: tov. Tone Sterniša, Tine Lenarčič; za PD Tržič: tov. Mirko Mejer, Metod Ahnič; za PD Velenje: tov. ing. Alojz Merčun, Peter Flecko; za PD Višnja: tov. Otmar Črnivec; za PD Vrhnik: tov. Jože Stržinar; za PD Vuzenica: tov. Josip Romih, Jože Ballič; za PD Žabukovica: tov. Edi Oblak; za PD Zagorje ob Savi: tov. Rudolf Mlakar, Alojz Šajovič; za PD Žreče: tov. Jurij Mlinar, Ivan Berglez; za PD Železnica, Ljubljana: tov. Drago Kosi; za PD Železnica, Maribor: tov. Drago Slavec, Ivanka Belak; za PD Železniki: tov. Franc Tolar; za PD Žičica, Ljubljana: tov. Drago Pukl; za PD Žiri nad Skofjeloško: tov. Lidiya Primozič, Zdravko Kosmač; za PD Luče ob Savinji: tov. Peter Ježek; za Akademsko PD Ljubljana: tov. Franc Savenc.

Vabilu na skupščino se niso odzvali predstavniki PD Avtomontaža, Bovec, Cerknica, Dravograd, Gornji grad, Gornja Radgona, Gozd-Martuljk, Kobarid, Kostanjevica na Krki, Kranjska gora, Majšperk in Slovenska Bistrica. Skupščina izvoli:

1. v delovno predsedstvo: tov. dr. Miha Potenik, dr. Bojan Špicar, Franja Klojčnika, Francita Smajs, Tatjana Šorli, Romana Kogelnik in Monika Gerjevič.

2. za zapisnikarico: tov. Silvo Šerbec.

3. za overovatelja zapisnika: tov. Slavica Lesiča in Draga Kostja.

4. v verifikacijsko komisijo: tov. Rada Lavrič, Milana Cilenška in Eda Mihelj.

5. v kandidacijske komisije: tov. Jurija Lemiča, Stojana Šibila, Avgusta Dejavca in Jožeta Dobnika.

6. v komisiji za sklepe: tov. Tineta Orla, ing. Pavla Segulo, ing. Tomaža Banovca in Petra Šokliča. Skupščina se je soglasno izjavila za javne volitve.

IZ POZDRAVOM PREDSTAVNIKOV DRUGIH ORGANIZACIJ IN GOSTOV

Skupščina pozdravi podpredsednik Planinske zveze Jugoslavije tov. Milivoj Gluhak.

Za tem pozdravlja skupščino s krajiškim govorji še tov. Jože Pernuš, dr. France Hebe, dr. Danilo Dougan, Kiro Nikovski, Božo Škrlj, Ivo Stanisič, Tereza Entraut, predstavnika Slovenskega planinskega društva v Trstu in Gorici, France Cvenkelj in Mirko Vavpotič. Skupščina nato pozdravi tudi Janez Slovenski v imenu Odbora za pohod »Po potek partizanske Ljubljane« in izroči PZS ob X. jubilejnem letu tega pohoda spominsko plaketo in diplomo kot priznanje za 10-letno sodelovanje planincev in popularizaciji pri izvedbah teh tradicionalnih pohodov. Za karato se zahvali predsednik PZS, ki hkrati predlagajo, da bi ta odbor v sodelovanju s Smučarsko zvezo Slovenije in Planinsko zvezo Slovenije organiziral tudi smučarski zimski pohod okrog Ljubljane.

POROČILO UPRAVNEGA ODBORA, DISCIPLINSKE KOMISIE, NADZORNEGA ODBORA IN RAZPRAVA O POROČILIH

Poročilo, ki je sestavni del tega zapisnika, se ni čitalo, ker so ga vsi delegati prejeli že pred skupščino.

K razpravi se je prijavil predsednik PZS tov. dr. Miha Potenik:

Iz poročila se vidi, da je bilo mnogo tega dela opravljeno, da pa so bili naši načrti večji kot naša možnost in sredstva. Lako smo veseli vsakega uspeha naše organizacije in slovenskih planincev. Teh uspehov v poročilih ni tako malo, lahko pa bi jih bilo še več. Mislim, da ne bi bilo prav, če naša skupščina poteka v nekem samozadovoljstvu nad tem, kar smo dosegli. Menim, da moramo predvsem dancirajo razpravo in našo pozornost posvetiti našemu bodočemu delu. Vso pozornost našim koreninam in zemljim, v kateri so te korenine zadržane – ča bomo to delali in razumeli tudi sodobne spremembe, zahteve in potrebe ter življenjske navade sodobnega – predvsem delovnega človeka, profirjalca in samoupravljalca, ki je zavoljo pritiska moderne tehnologije in urbanizacije močno ločen od svojih naravnih izvorov – bomo imeli tudi lepo uspevajoče deblje, veje, listje, cvetove in sadove na tem drevesu. Naša naloga je izredno pomembna in življenjsko važna – vratiča človeka naravi.

Za uvod v razpravo pa je vendarle potrebno povzeti nekaj važnejših podatkov, da se poudarijo naloge za bodoče delo.

1. Izvrsitev sklepov skupščine PZS 4. 4. 1965: Mreža planinskih društav je narasla na 102 društva. Članstvo je sicer začasno padlo za 12 279, od 65 000 na 52 721. Vzrok je med drugim v pre-

žibkem delu upravnih odborov PD. Namesto da bi okreplili agitacijo za obdržanje in porast članstva, so se mnogi vdali samozadovoljstvu in komoditati – »naj gara pride k Mahamedu«. Potreben pa je neposrednejši in bolj živ stik s člani, pobiranje članarine na domu, plačevanje v obrokih itd.

Ne moremo se izgovorjati samo na zvišano članarinu in na reformo ter na ukinitev popusta na železnicni in avtobusih. Res pa je, da je tudi to zelo vplivalo posebej pri padcu mladinskih in pionirskih članov (z okroglo 6644). Planinstvo je družinski šport in tudi plačevanje zvišane članarine seveda lahko delno vpliva. Zato pa je še tembolj potrebno povečanje truda, da obdržimo in povečamo število članov. Naša naloga je, privabiti čim več ljudi v gore in iz njih narediti »prave« planinice, če še niso. V naši planinski delavnici, v delavnicah gorske narave, moramo obdelati čim več ljudi.

2. Letos je mednarodno leto turizma. PZS ima pomembno vlogo v slovenskem turizmu: 174 domov s 5400 ležišči, 866 000 obiskovalcev (med njimi 56 500 inozemcev), 148 000 nočtev (15 000 inozemskih), narekuje povečano skrb in ureditev ter prpravo za planinske sezone. V tem je seveda skrb za stotine in tisoče kilometrov planinskih poti in steza. Lani je bilo odprtih 7 novih, oziroma povsem prenovljenih planinskih domov: Zelenica, Cojzova koča, Prešernova koča, Tičarjev dom, Črna prst, Vogar, Goška raven. Potrebni so že – rod bl podaril – Kobilica, Zapadnem, Krnsko jezero, Golica.

3. Planinsko organizacijo že od nekdaj zanima vprašanje negospodarskih planinskih dejavnosti – planinska šola in vzgoja, duhovne dobrine, kultura, varstvo narave, alpinizem itd. Naša težnja in velika želja je, da bi jih čim bolj razvili in okreplili. Pri tem – in zlasti pri tem – pa nam je potrebna izdatnejša družbenega pomoči v zanimanjju, ne nazadnje tudi gmotno. Obstaja nevarnost, da bi se takozvana »planinska elita« zapirala v vedno ozje in izolirane kroge s profesionalnimi in cehavskimi tendencami. Elita mora rostiti organsko – iz mase, ne kot vase zaprt vedno ozji in sterilnejši krog.

Potrebo je nenehno prizadevanje in vztrajanje na tem, da nas družbeni činitelji objektivno ocenijo po našem pomenu za duševno in telesno zdravje naroda, njegovih delovnih ljudi. In še prav posebej za mladino. V tem pa se moramo tudi planinci otresti svoje pretirane skromnosti in ponoskod zravnave med družbeno pomembnimi organizacijami in še posebej med športnimi.

To imamo pravico zahtevati, ker s članskimi prispevki krijejo vse stroške za osebne dohodek pisarne PZS, za vse pisarniške in materialne stroške in za vzdrževanje našega planinskega doma »Zlatorog«, ki smo ga lani dobili in na novo uredili. Tako smo 60 % proračunskih izdatkov sami pokrili.

Prizadevati si moramo, da bomo planinsko delo modernizirali in predvsem

prisluhnili težnjam mladine in tistim, ki zahtevajo več poudarka tudi vzgojni in kulturni vlogi planinstva.

4. Večje publiciteti planinskega dela: Pohvaliti je treba časopisje »Delo«, »Ti«, »Ljubljanski dnevnik«, »Tovariš« in RTV, ki objavljajo članke in piše o planinski dejavnosti, kar jo v območju stranskem interesu in koristi. Ljudje radi berejo, slušajo in gledajo planinske teme. Naša propaganda se mora v tem še veliko bolj potruditi in modernizirati.

Z veseljem lahko napovemo, da bo že v letašnjem letu uresničena želja, da izide »Naš alpinizem«, »Vodič po Triglavskem pogorju«, »Učbenik GRS« in nekaj odličnih zemljovidov; predavanja (v Unionu, PD Ljubljana-matica in druga društva); planinski kulturni in družbeni večeri ter druge prireditve (zlasti v naravi: ljudski prazniki, Pohorje, Vrsno, Zasavje, Stol, Črna prst); planinski film; planinska fotografija; muzej itd.

5. Potrebno je povezovanje v komunalni in samoupravljen sistem – potrebni so pogosti kontakti z občinami, SZDL, ZMS, s samoupravnimi organi podjetij. Na več občinah so rekli, da planinci premalo pridejo in da so premalo »ofenzivni«, prekskomri.

Vloga in pomen planinske organizacije nista še povsod pravilno in pravilno ocenjeni in priznani. Še vedno imamo dokazov o zapostavljanju in proti temu upravičeno negotujemo. Boj za enakopravno vrstitev planinske organizacije v družbeno potrebne in pomembne organizacije in za javno priznanje je zelo težak in dolgotrajen. Potrebna bo velika vztrajnost, neodljenljivost in prepričevanje.

Najavamo samo podatke za Ljubljano, kjer je 15 do 20 tisoč organiziranih planinencev, ki redno vsako nedeljo odhajajo v naravo, s tem pa se zmanjšujejo stroški za bolnice, socialno varstvo in tudi mladinski kriminal. Je med mladimi planinci občutno manjši. Iz teh razlogov bi se prav gotovo dobro obrestovalo kak milijon iz občinske blagajne za prieprave množičnih, mladinskih, planinskih akcij. Zaradi premajhnega upoštevanja koristnosti planinske vzgoje še danes nimamo priključka na znatne propagandne fonde, čeprav nam priznavajo, da vršimo tudi velik del turistične dejavnosti, posebno v Sloveniji.

Ne znajdemo se v investicijah, pri tudi pogoji za najemanje bančnih investicijskih kreditov so skrajno neugodni, če jih banka sploh odobre.

Naša organizacija ne more živeti samo na čistem, ekonomskem računu. Naši efekti se realizirajo ne samo pri izstavni računu v planinski koči, temveč tudi pri telesnem in duševnem zdravju, pri vitalnih sposobnostih naroda, pri delovni sposobnosti, pri splošnem zadovoljstvu, čisti gospodarsko pa pri prometu, trgovini, gostinstvu, industriji itd.

Zdravniki po vsem svetu in tudi pri nas soglasno ugotavljajo, da se zelo širi bolezni srca, ožilja, živcev in da je vedno več telesnih hib in deformacij pri šolski mladini in nobornikih. Kriminalisti, psihologi in sociologi pa vedo mnogo povedati o širjenju prestopništva med mladino, o mladinskem kriminalu, huligenstvu, živiljenjskem pessimizmu in slično.

Trdim, da planinska vzgoja v mnogocenih lahko pomaga odstranjevati te nevečne pojave. Ta vzgoja je zelo vsestranska. Nismo samo telesnokulturo-športna, pa tudi ne samo gospo-

darska organizacija, smo tudi vzgojna, kulturna, mladinska, patriotska, množično-rekreacijska in družbeno koristna skupnost, ki želi gojiti vse pozitivne vrline in dobre planinske navade ter skuša ustreži vsem, ki jih gorski svet kakorkoli zanima in privlači.

Mnogi bi nas radi nagnali v planinske rezervate, v izolacijo in konservativnost, za katero zaradi svoje prevelike skromnosti in včasih celo nekoga občutka manjvrednosti (nekateri športi so bolj hrupni, spektakularni, atraktivni itd.) že preveč trpimo in smo k njiju nagnjeni, češ »saj delamo, vsi to lahko vidijo in naš upoštevajo«. Taka miselnost pa ni niti zdrava niti koristna.

6. Leto 1968 je jubilejno leto slovenskega planinstva – 75-letnica ustanovitve SPD. Že letašnje leto naj se – poleg mednarodnega leta turizma – posveti pripravom. Jubilee noj bi bil predvsem kulturni in delovni praznik slovenskega planinstva.

V jubilejnem letu naj si planinci posebno prizadevajo gojiti bratstvo in enotnost med vsemi jugoslovanskimi planinci, bodo naj vedno močan element sporazumevanja, tolerance in tovarištva v svoji domovini, pa tudi v mednarodnem merilu.

7. Uvodnik v »Delu« dne 8. II. 1967 je za Prešernov dan zapisal tole: Domajščja z nagnjeni in rožmarinom se umika svetu računalnikov in atomov – svetu prihodnosti, ki ne daje izbire. Tega sveta ne moremo izbrisati – v njem moramo živeti in preživeti.«

Iz tega se vidi, kako važno Izravnalno vlogo (vlogo amortizerja) lahko odigravajo živiljenje v naravi in z naravo – na primer v planinah, na aktivnem odmoru, dopustu in tedenskem oddihu. Seveda pa se mora tudi planinstvo delno odigrati iz svoje nekdanje superromantike in zgolj idle ter upoštevati mnoga nova in sodobna dejstva ter standarde, nove živiljenjske zahteve, navade in pravila. Tudi mi se moramo delno posodobiti, predvsem pa nastopati kot zelo važen in potreben družbeni činitelj.

8. Pred skupščino SR Slovenije je prav te dni razprava o zakonu o popustih. Po prizadevanju predsednika PSJ tov. dr. Breclja bo pri tem upoštevana tudi planinska organizacija in po tem predlogu, ki bo v par dneh sprejet, bodo mladinci planinskih društev spet deležni popustov v skupinah najmanj po pet oseb na področju slovenskih železniških podjetij.

9. Zahvaljujem se vsem odbornikom – planinskim delavcem, oskrbnikom in objektom. Mnogi med njimi delajo amatersko, pozivčevalno kot pravilni idealisti in fanatiki. – Izvajanje dr. Potočnika sprejme skupščina z odobravljem in ploskanjem.

Verifikacijska komisija poroča, da je skupščina sklepčna, ker je od skupnih 268 novzoričnih 204 delegatov ali 76 %.

Po polnrem odmoru skupščina nadaljuje svoje delo.

K razpravi se prijavil tov. Polde Štukelj, ki spregovori nekaj besed o sodelovanju Gorske reševalne službe s civilno zaščito, oziroma o varstvu pred naravnimi nesrečami, ki predstavlja del dejavnosti civilne zaščite. Pri tem svoje misli naveže na tisti del poročila, ki govori prav o teh vprašanjih.

Stična točka med službo varstva pred naravnimi in drugimi hudimi nesrečami in Gorsko reševalno službo je predvsem varstvo pred snežnimi plazovi

in reševanje iz njih. Na teh vprašanjih bomo morali na že zastavljenih temeljih razvijati medsebojno sodelovanje. Ostale nesreče, ki niso pogojene z naravnimi silami ali pri katerih ni ogroženo življenje večjega števila ljudi, namreč ne sodijo v pristojnost civilne zaščite.

Vrstvo pred naravnimi in drugimi ludimi nesrečami razvijamo pri nas načrtno ob primerini podprtju družbe in vključevanjem vseh ustreznih činiteljev, šele nekaj več kot eno leto. Res je sicer, da so posamezne organizacije ali službe razvijale to dejavnost že tudi prej, kar velja tudi za Gorsko reševalno službo, vendar je potekala povečini samoniklo, brez medsebojne povezave. In mnogokrat brez primerne podpore vseh ustreznih družbenih činiteljev.

Z ustanovitvijo štabov za varstvo pred naravnimi in drugimi ludimi nesrečami kot usmerjevalcev in usklajevalev te dejavnosti v republiki, oziroma družbeno političnimi skupnostmi in delovnih organizacijah ter s sprejetjem republiškega zakona o varstvu pred temi nesrečami so ustvarjeni temelji za načrtno in uspešnejše delo na tem področju. Prispevek k urejanju varstva pred snežnimi plazovi na plazovitih smučarskih terenih ob žičnicah, kjer se zaradi stalne obujdenosti še predvsem javlja nevarnost tovrstnih nesreč, pa predstavlja tudi republiški zakon o žičnicah, ki je bil sprejet pred kratkim.

Na teh temeljih naj bi se torej razvijalo naše sodelovanje v prihodnjem. Pri tem naj bi komisija za gorsko reševalno službo skrbela za organizacijsko, tehnično in strokovno izpolnjevanje te službe za izvajanje preventivnih ukrepov pred snežnimi plazovi in za reševanje iz njih. Gleda strokovnih vprašanj, ki se tičejo teh nalog, ji republiški in občinski štabi kaj veliko ne bodo mogli pomagati, kajti milmo strokovnjakov za ta vprašanja iz gorske reševalne službe, ki so bilo pod vključeni v štabe, ti s takimi strokovnjaki ne razpolagajo. Pač pa bodo štabi lahko pomagali Gorski reševalni službi z vplivom na ustrezeno činitelje, da jo gmotno podprejo pri njenih naporih za tehnično in strokovno izpopolnitve, dolje z vplivom na posamezne organizacije in službe glede sodelovanja z njo pri urejanju zadev varstva pred plazovi ali reševanja iz njih in podobno.

Da bi bila ta pomoč čim bolj učinkovita in smotorna usmerjena je seveda potrebno, da Gorska reševalna služba, ki najbolj pozne problematiko varstva pred navedenimi nesrečami, daje štabom za varstvo pred njimi ustrezone predloge in sugestije, kože na pomembnosti in težave, na katere je naleta pri opravljanju nalog. Jih seznanja z izkušnjami iz drugih dežel, vobi njihove predstavnike na razne voje, ki jih organizira. In podobno. Treba je nameč upoštevati dejstvo, da štabi delujejo šele res krake čas in da glede na to se ne obvladajo problematike vseh služb varstva.

Gleda gmotne podpore Gorski reševalni službi pri nabavi opreme in tehničnih pripomočkov za reševanje ob plazovih omeni, da je to dolžnost družbeno političnih skupnosti in delovnih organizacij, ki je predpisana z zakonom. Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi ludimi nesrečami nameč določa, da so družbeno politične skupnosti dolžne nabaviti opremo, ki je potrebna za reševanje ob naravnih in drugih ludih nesrečah in je skupnega

pomena za družbeno politično skupnost. Občine, na katerih območju so tako plazovita področja in seveda tudi republika, so torej dolžne preskrbeti ustrezeno reševalno opremo. To velja po tem zakonu o žičnicah tudi za podjetja – upravljalce javnih osebnih žičnic, v katerih območju so tako plazovita področja. Isto nočela velja tudi za kritje stroškov reševalnih akcij ob takih nesrečah.

Seveda moramo upoštevati, da smo v času, ko denarja ni nikjer veliko na razpolago. Zato bo izpolnjevanje reševalne opreme tekaj verjetno počasnej, kot bi želeli, vendar pa le ne bi smeli dovoliti, da ostanemo le pri tem, s čimer Gorska reševalna služba že razpolaga. Prav zato naj bi nabava nove opreme tekaj po skrbno premišljenu načrtu, njeno vzdrževanje pa naj bi bilo čimbalj skrbn. Nekaj skromnih sredstev za te namene bo Gorski reševalni službi, poleg tistih, ki ji bodo dodeljena prek Republiškega sekretariata za finance, dodeljeni v skladu z sklepi republiškega štaba tudi republiški sekretariat za narodno obrambo. Poskrbiti pa bi bilo treba, da bi se nekaj sredstev za posamezne Gorske reševalne službe dobilo tudi iz proračunov oziroma družbenih političnih skupnosti ter ob že omenjenih delovnih organizacijah. Pripominjam, da je republiški štab tam že poslal ustrezeno pripomočilo.

V razpravo so še posegli: prof. Titan, Peter Soklič, dr. Jože Pretnar, Marko Salan, Ing. Pavle Šegula, Eda Mihelj, Jože Melanček, dr. Erega, Ing. Bojanec Tomaz, Milan Mahovine, Mirko Šoštarč, Tine Orel in dr. Ivo Valič. Tov. Žiga Krmavec je v razpravi ugotavljal da imajo člani PZS zato, ker so vsi tudi člani SZDL, pravico in dolžnost, da afirmacijo planinske dajejo tisto mesto, ki ga zaslужi. Kot član SZDL mora dati priznanje delu, ki ga opravlja planinska organizacija. Misli, da je potrebno, da se člani PZS vselej spominjajo, da so tudi člani SZDL in preko te organizacije dosežejo tisto afirmacijo, ki jo zaslужi. Mladini je treba res posvetiti svoj pozornost. Če je katera organizacija, je ravno planinska organizacija tista, ki pozitivno vpliva na mladino. Zdi se mu, da se mladina v gorah ne krepi samo fizično, temveč da dobi v stiku z naravo tudi smisel svojega življenja in smoter. Vsi naporji naj bi veljali mladini, da bi hoddila v gore in spoznavala lepoto naše domovine. Planinska organizacija je ena tistih, ki dviga narodno zavest in je silno vežna za vzgojo bodočih rodov. V pripravah za 75-letnico je treba izdelati poseben program za mladino in dobiti sredstva, da se izvrši. Ker je zakon o izobraževanju v skupščini tik pred tem, da se sprejme, svetuje, da tudi planinska organizacija posveti pozornost temu, kakšne bodo nove oblike samoupravljanja s sredstvi, na podlagi katerih bo izdelala kompleten izobraževalni program.

Skupščini želi mnogo uspehov z zagotovilom, da bo tudi SZDL po svojih močeh pomagala planincem pri izvajjanju njihovega programa.

Obračnavanje in sklepanje o predlogih za razvrstitev planinskih postojank in o popustih pri prenočinah

Tov. Mirko Fetih uvodoma navaja, da je namen kategorizacije ustvariti pravi planinski režim v vseh planinskih objektih s tem, da mora biti v določenih objektih režim ustrezniji – ostrežlj.

Predlog je sestavljen na podlagi večinskih mnenj udeležencev gospodarskih posvetov. Posamezna PD bodo sama sklepala in predlagala, v katero kategorijo želi uvesti svoje postojanke. Zavedati pa se morajo, da bodo morala brezpostojno tudi upoštevati režim določene kategorije. Želite bi bilo, da bi bile vse postojanke uvrščene v prvo kategorijo, kar pa seveda glede na lego in značaj posameznih planinskih postojank ne bo možno. Zato naj PD dobro premislijo, preden se odločijo za predlog uvrstitev. Iz gospodarske analize je razvidno, da znašajo dohodki na prenočinah le 6,5 % od celotnega prometa planinskih objektov. Načnino so torej minimalen vir dohodka. Vkljub temu moramo stremeti, da s članskimi cenami za prenočišče krijejo efektivne dejanske stroške. Pri tem ne moremo iskati dobljka. Nečlanske cene pa morajo biti tolkline, da krijejo tudi amortizacijo in v vsaj del popust za mladince in alpiniste ter GS. Mladini moramo nuditi določene ugodnosti, čeprav le na skupnih ležiščih. Na drugi strani smo z uvedbo enotnih popustov želeli vskladiti dosejanje neenokopravnost med posameznimi planinskimi objekti in zmedo pri zelo različnih popustih in vrstah popustov.

Posebej predloga uvedbo 10% popusta na nečlanske cene za planince, ki so po svojih organizacijah včlanjeni v UIIA. Dejansko gre ta popust v breme posameznih planinskih objektov, vendar predstavlja ta procent tako minimalen znesek, da ne more nikjer predstavljati zmanjšanega dohodka. Če računamo sedanje število inozemskega načitev in povprečne nečlanske cene N din 10,– do 12,–, bo ta popust za vse planinske postojanke v naših planinskih objektih znašal skupno komaj kakih N din 2000.–. Z uvedbo 10% popusta bomo prvi od članic UIIA izvršili priporočilo skupščine te organizacije. Istečasno pa bo to naš prispevek v zvezi s pospeševanjem mednarodnega turizma in letom turizma. Ta simbolični popust bo nedvomno imel določeno propagandno vrednost, finančno pa je praktično brez pomena, saj bodo tuji gostje po vsej verjetnosti razliko potrošili pri drugih gostinskih uslugah. Predloga, da skupščina sprejme predlog za kategorizacijo planinskih postojank in popust pri prenočinah, kakor je navedeno v poročilu UO PZS.

V razpravo o tem so posegli: dr. Erega, dr. Potočnik, Maks Dimnik, dr. Ivo Valič in Milan Mahovine.

Skupščina nato na predlog delovnega predsednika izglasuje:

1. sklep o načinu razvrstitev planinskih postojank v 3 skupine (2 sta se vzdržala) s tem, da se rok razvrstitev podaljša od enega na tri meseca;
2. sklep o uveljavljanju planinskega režima v postojankah (2 proti, 1 se je vzdržal);
3. sklep o določitvi popustov pri prenočinah v planinskih postojankah (1 proti, 2 vzdržana glasova) s tem, da se doje 60% popust na skupnih ležiščih tudi članom Gorske straže, ki so člani PD.

Skupščina soglašno sprejme zaključni račun UO PZS, GRS in PV za l. 1966. Po uvodnih besedah tov. dr. Tomača skupščina soglašno sprejme pravilnik za delo disciplinskih organov planinske organizacije v Sloveniji.

Skupščina soglašno sprejme spremenjeni statut PZS.

Na predlog UO PZS skupščina so bili odlikovani

z zlatim častnim znakom PZS:

1. št. 69 tov. Jožica Smet, 2. št. 70 tov. Alojz Jan, 3. št. 71 tov. Matija Klinar, 4. št. 72 tov. Franc Kreuzer, 5. št. 73 tov. Janko Vilman, 6. št. 74 tov. Maks Mimnik, 7. št. 75 tov. Janez Krušč, 8. št. 76 tov. Janez Šilar, 9. št. 77 tov. Tone Erjavšek, 10. št. 78 tov. Pavle Kemperle, 11. št. 79 tov. Stefan Repansek, 12. št. 80 tov. Stanko Hribar, 13. št. 81 tov. Rado Lavrič, 14. št. 82 tov. Tone Škrjanec, 15. št. 83 tov. Anton Jurhar, 16. št. 84 tov. Ludvik Zorzet, 17. št. 85 tov. Jože Pernuš, 18. št. 86 tov. Pavel Olip, 19. št. 87 tov. Franci Smajc, 20. št. 88 tov. Sonja dr. Mašera, 21. št. 89 tov. Franci dr. Gelob, 22. št. 90 tov. Anton Sterniša.

S srebrnim častnim znakom PZS:

Vlado Ing. Eleršek, Marija Horvat, Tone Jurca, Boris Kambič, Tina Mihelič, Jošt Razinger, Vlado Šlamberger, Peter Soklič, Anton Pekavec, Anton Kocjan, Albinca Mahovne, Milan Mahovne, Tončko Požun, Ivan Radić, Pavel Goričan, Anton Kagu, Rudi Bedenik, Maks Jakopič, Jože Klajnšek, Albin Pust, Jože Jezeršek, Franc Vesel, Jože Vidmar, Alojz Protoprič, Mitiža Zupančič, Peter Čermelj, Karel Kumar, Stanko Dažman, Jože Markelj, Mihail Ačkun, Jože Leskošek, Franc Šršen, Milan Zemljšček, Janez Černe, Ivan Delavec, Pavle Dimitrov, Florijan Jakelj, Anton Miklič, Andrej Noč, Viktor Novšak, Janez Romuš, Marjan Stravnik, Anton Tepina, Zvone Teržan, Ludvik Zalokar, Franc Zupančič, Dušan Kavčič, Lovro Kegl, Andrej Brovč, Marija Brdar, Stanko Likar, Andrej Tamari, Franc Žerjav, Alojz Anzelc, Marjan Bautin, Joško Drenek, Anton Marolt, Franc Redenšek, Vinko Golmojer, Jan Černe, Nada ing. Fajdiga, Peter Janežič, Ljubo Juvan, Luka Kočar, Janko Mirnik, Bine Vengust, Viktor Gruntar, Albert Koruza, Feri Marič, Ljubice Njegeš, Mirk Pavlič, Nuška Purkelj, Mirko Skudnik, Riko Soklič, Janez Skrubaj, Mirko Sušelj, Joško Zabavnik, Mirko Baligač, Franc Hrovat, Stane Podlunšek, Evgen Titan, Jože dr. Andlovic, Jože Ing. Arh, Ivan Brica, Hotimir Devetak, Stane Ign. Jelenc, Ivan Kraiger, Alojz Leberl-Planinc, Davorin Likar, Franjo Lojk, Ciril Magajne, Ivan Pavlin, Anica Uršič, Srečko Ustar, Janko Ing. Žigan, Miloš Kobe, Alojz Zupančič, Dragomir Jordan, Jože Neškudla, Miljana Šabec, Anton Valič, Albin Vertovec, Slavko Kunet, Franc Onič, Ivan Anderle, Vinko Cibron, Stanko Ladrant, Franc Pori, Valentijn Savenc, Franc dr. Sušnik, Hermina Misiotić, Jovo Hlinič, Viktor Volk, Tone Ing. Goser, Tika Kočar, Julka Merc, Martin Prevoršnik, Jože Šumec, Jože Žižek, Karel Fanedl, Franc Podmeniček, Martin Pšeničnik, Franc Šiseršek, Franc Komerci, Jože Mecilošek, Ivan Strašek, Jožica Millavec, Zdravko Štolfa, Ivan Grobelnik, Boštjan Babič, Jože Čadež, Miloš Mrak, Saso Šink, Viktor Koča, Jože Melanšek, Janez Slerner, Miloš Volk, Vinko Zabret, Vinko Dobrilo, Kristo Kraiger, Lojze Kraiger, Štefan Keber, Vlado Šorli, Hinko Uršič, Dorko Ing. Škobrne, Stanko Perovšek, Ivan Višnovec, Metod Ahačič, Marjan Japelj, Janez Lončar, Valter Demšar, Ivo Jamnikar, Ivan Mihler, Darinka Banovec, Dušan Novak, Franc Kavalar, Janez Koščina, Franc Opeka, Štefka Sparl, Franc Sušteršič, Drago Vestersbach, Pavel Zalar.

Za uspešno in požrtvovalno delo na področju planinstva so dobili na skupščini pismene pohvale:

Meta Habith, Drago Fider, Albina Javorič, Silva Jesenček, Nada Jelenko, Viki Kostevec, Mirko Kostevec, Jože Žičkar, Anton Bliderman, Stane Biderman, Leopold Majdič, Janko Mihevc, Vili Pistotnik, Stane Stradar, Janko Vabljič, Valentín Zupančič, Ivanka Končič, Alojz Drnovšek, Vladimir Golob, Viktor Korošec, Leon Pregelj, Franc Štefula, Rudolf Zavrnšek, Edi Dvoršek, Janko Kiki, Karl Lipovec, Janko Šekli, Jože Kolar, Stanko Vodlin, Alojz Vuk, Drago Šitar, Martina Voh, Velimir Zavrnšek, Emil Mauer, Stane Mesar, Janko Skok, Jože Cestnikar, Viktor Hojna, Stane Slekja, Herman Borovnik, Božidar Filip, Ivan Kok, Jože Zvonar, Ela Prevoršek, Jana Smolnikar, Bruno Fras, Stanko Hadner, Franc Veronik, Janez Campo, Bogomil Ferfil, Sašo Goršek, Vinko Krevl, Tone Pirtovšek, Jože Suler, Virgilij Fabris, Miha Lipušček, Mitiža Šavli, Franc Istenič, Andrej Volc, Janez Ziblar, Nino Breceljnik, Jože Marinček.

Posebne pohvale za izgradnjo Prešernove koče na Stolu so dobili člani gradbenega odbora:

Matiža Klinar, PD Gorje pri Bledu; Franc Kreuzer, PD Javornik - Koroška Bela; Jaka Pogačar, PD Javornik - Koroška Bela; Jaka Pogačar, PD Javornik - Koroška Bela; Janko Vilman, PD Javornik - Koroška Bela; Lojze Bernatčič, PD Jesenice; Franc Konobej, PD Jesenice; Stanko Ravnik, PD Jesenice; Marjan Stravnik, PD Jesenice; Ursič Zupančič, PD Jesenice; Franjo Klobčnik, PD Kranj; Stane Likar, PD Kranj; Pavel Olip, PD Radovljica; Franc Meza, PD Radovljica.

V imenu odlikovancev se je skupščini zahvalil za preleta odlikovanja tov. Ludvik Zorzet (njegova zahvala smo pridobili v FV 1967/7).

Na predlog kandidacijske komisije skupščina izvoli

I. v glavni odbor PZS:

1. za predsednika, dr. Miha Potočnik, Ljubljana
2. za podpredsednika, Fedor Košir, Ljubljana
3. za podpredsednika in načelnika gospodarske komisije, Tone Bučar
4. za tajnika, Rado Lavrič, Ljubljana
5. za načelnika mladinske komisije, Mirt Svetlič, Ljubljana
6. za načelnika propagandne komisije, Ing. Tomaz Banovec, Ljubljana
7. za načelnika kulturno-literarne komisije, Ing. Miran Marušič, Ljubljana
8. za načelnika komisije za alpinizem, Aleš Kunaver, Ljubljana
9. za načelnika komisije za odprave v tuju gorstva, Ing. Pavle Segula
10. za načelnika komisije za gorske vodnike, Tone Šazonov, Ljubljana
11. za načelnika komisije za inozemski stike, Mirko Fetih
12. za načelnika komisije za gorsko reševalno službo, Bine Vengust, Ljubljana
13. za načelnika komisije za planinska poto, Stanko Kos
14. za načelnika komisije za varstvo narave in gorsko stražo, Ivo Matnikar, Kamnik
15. glavni urednik Planinskega Vestnika, Tine Orel
16. predsednik delovne skupnosti tajništa PZS, Rado Lavrič

za člane:

17. Karel Benkovič, Kamnik, 18. Marija Brdar, Kranj, 19. Maks Dimnik, Jenčice, 20. Mirko Jamar, Ljubljana, 21. Rudi Jereb, Novo mesto, 22. Peter Jež, Luče, 23. Peter Ježek, Radovljica, 24. Tone Jurhar, Mežica, 25. Drago Karolin, Ilirska Bistrica, 26. Matija Klinar, Gorje pri Bledu, 27. Ciril Kunstell, Vrhnik, 28. prof. Marjan Krišelj, Ljubljana, 29. Janez Lončar, Tržič, 30. Milan Mahovne, Senovo, 31. Jože Melanšek, Šoštanj, 32. Miloš Poljanšek, Ljubljana, 33. Franci Savenc, Ljubljana, 34. Peter Soklič, Ljubljana, 35. Pavle Stropnik, Ravne na Koroškem, 36. Matjaž Svetel, Maribor, 37. Ing. Danilo Škerbinek, Maribor, 38. ing. Dorko Škerberne, Trbovlje, 39. Franci Smajc, Maribor, 40. dr. Bojan Špicar, Ljubljana, 41. ing. Josip Teržan, Ruše, 42. Anica Uršič, Nova Gorica.

Po svojem položaju so člani glavnega odbora PZS še predsedniki meddržavnih odborov PD in sicer:

43. predsedniki MOO, Janko Fili, Tolmin, 44. dr. Franci Golob, Zagorje, 45. Franjo Klobčnik, Kranj, 46. France Pengal, Ljubljana, 47. Franci Poderžaj, Celje, 48. Evgen Titov, Murska Sobota, 49. Ciril Verstošek, Maribor, 50. Rajko Vute, Prevalje.

Prvih 16 izvoljenih članov glavnega odbora PZS sestavljajo upravljeni odbor PZS.

II. v častno razsodišče PZS:

1. dr. Teodor Tominšek, 2. dr. Rupko Godec, Ljubljana, 3. Živojin Prosenc, Ljubljana, 4. Tone Škarja, Kamnik, 5. Milan Zinauer, Ljubljana

III. v nadzorni odbor PZS:

1. Ing. Friderik Degen, Maribor, 2. Stanko Hribar, Ljubljana, 3. Janko Kranjc, Ljubljana, 4. Tone Škrjanec, Ljubljana, 5. Albin Torelli, Ljubljana

IV. za deležate za skupščino PZS:

1. dr. Miha Potočnik, 2. Fedor Košir, 3. Tone Bučer 4. Rado Lavrič, 5. Mirt Svetlič, 6. ing. Tomaz Banovec, 7. ing. Miran Marušič, 8. Aleš Kunaver, 9. Ing. Pavle Segula, 10. Tone Šazonov, 11. Mirko Fetih, 12. Bine Vengust, 13. Stanko Kos, 14. Ivo Matnikar, 15. Tine Orel

za namestnika delegatov za skupščino PZS:

dr. Franci Golob, Zagorje, Ciril Verstošek, Maribor, France Pengal, Ljubljana, Franjo Klobčnik, Kranj, Janko Fili, Tolmin.

Tov. Alberta Koruza zanima, od kdaj naj velja 10% popust za inozeme in pridelava, da PZS izdelava in dostavi vsem PD seznam inozemskih planinskih organizacij, s katerih člani bodo deležni tege popusta. Tov. dr. Potočnik pojasni, da bo UO PZS o tem sklep obvestil PZJ in ga prosil, da čimprej poskrbi za tozadevni seznam. UO PZS pa naj odloči, s katerim datumom stopi v veljavo popust za inozeme.

Tov. Ing. Tomaz Banovec seznanil delegate o skorajšnji izdaji zemljvidev Bohinjske in Fužinske planine v merilu 1 : 20 000, ki bo v kakih štirinajstih dneh že vsem na voljo.

Tov. dr. Potočnik se zahvalil vsem načelnicim za sodelovanje in jim zaželi mnogo planinskega veselja pri njihovem delu.

Ob 16.00 uri zaključi skupščina svoje delo.

PROIZVAJA :

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzojavi: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

IZDELUJE :

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

NAŠ NOVI PROIZVOD

hladno oblikovani jekleni profili za finalizacijo poizvodov metalopredelovalne industrije. Izdelujejo se iz toplo in hladno valjanih trakov. Bazna jekla za HOP so mehka (npr. Č. 0146), nizko ali visoko legirana, odporna proti koroziji in atmosferskim vplivom ali specialna jekla

C PROFILI
L PROFILI
U PROFILI
KOTNI PROFILI
ROLETNI PROFILI
OMEGA PROFILI

HOP predstavljajo napredek v tehnologiji oblikovanja zelo komplikiranih profilov, sa popoln proizvod, ki omogoča oblikovanje vseh vrst in poceni konstrukcijske izvedbe



Železarna Jesenice

JESENICE NA GORENJSKEM, TELEFON 82-244, TELEX 31-196

L E K
LJUBLJANA

Vam priporoča za poživitev in
okrepitev vašega organizma

VITERGIN TABLETE

- pri dnevnem naporu
- pri športu
- pri študiju
- za volanom
- pri rekonvalescenci

Dobile jih v vsaki lekarni

Planinci! Ljubitelji lepot in zanimivosti domačega in tujega sveta!

Knjižna zborka »Globus«

ki jo izdaja založba Mladinska knjiga v Ljubljani, vam je za leto 1967–1968 pripravila 4 nadvse zanimive knjige:

Janko Mlakar: IZ MOJEGA NAHRBTNIKA

Izbor najboljših planinskih potopisov enega najpopularnejših slovenskih planincev (1874–1953),лагодno in prijetno, zgovorno in dobrohotno pripovedovanje, zabejeno z duhovito šolo. Najboljše, kar je napisal Janko Mlakar, ki je s svojo besedo pol stoletja osvajal svoje bralce in poslušalce.

Ivan Bratko: PRAZNIK POMARANČ

Alžirija, Tunizija, Egipt, te zmeraj zanimive arabske dežele ob Sredozemskem morju, ki so zdaj v ospredju svetovnega političnega dogajanja, zajema potopis slovenskega pisatelja Ivana Bratka, ki se je tja napotil kot nepristranski, vendar prizadet opazovalec in zapisovalec.

Janez Stanič: ONKRAJ KREMLJA

S pisateljem, ki je bil več let dopisnik »Dela« v Moskvi, bomo ob prebirjanju njegove zajetne, bogato ilustrirane knjige prepričovali tako rekoč vso Sovjetsko zvezo. Avtor je namreč na svojih potovanjih dodobra spoznal njene lepote, ljudi, preteklost in sedanjest, velike uspehe pa tudi težave.

Percy H. Favcett: STRUPENI PEKEL

Svetovno znani vojak, inženir in športnik, v prvi vrsti pa raziskovalec najadročnejših pragozdov in starodavnih mest v Južni Ameriki, je že več kot 40 let mrtev, toda njegov sin Brian je po ačetavih rokopisih, pismih in dnevnikih urebil obsežno knjigo o držih in skrivnostnih popotovanjih svojega očeta po ogromnih prostranstvih Peruja in Brazilije.

4 knjige zbirke GLOBUS lahko še vedno naročite po subskripciji ceni N din 84.— in naročino plačate v desetih mesečnih obrokih.

Zbirko lahko naročite v vseh knjigarnah ali pri prodajnem oddelku založbe Mladinska knjiga v Ljubljani, Titova 3.

POHITITE Z NAROČILOM, KER JE NAKLADA OMEJENA!